

POLSKA AKADEMIA NAUK – BIBLIOTEKA W WARSZAWIE
STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH

przeгляд biblioteczny

PU

ROCZNIK 47
zeszyt 3
1979

OSSOLINEUM

REDAKCJA

BARBARA SORDYŁOWA — redaktor naczelny
IZABELA KUCZYŃSKA (sekretarz redakcji),
MARIA LENARTOWICZ, LEON ŁOŚ

RADA REDAKCYJNA

HELENA WIĘCKOWSKA — przewodnicząca
CZESŁAW DEJNAROWICZ, CECYLIA DUNINOWA, BARBARA EYCHLEROWA,
ZBIGNIEW JABŁOŃSKI, IZABELA KUCZYŃSKA, MARIA LENARTOWICZ,
LEON ŁOŚ, HENRYK SAWONIAK, ANNA SITARSKA, BARBARA SORDYŁOWA,
HANNA ZASADOWA

Stály dodatek do Przeglądu Bibliotecznego

BIBLIOGRAFIA ANALITYCZNA BIBLIOTEKOZNAWSTWA
I INFORMACJI NAUKOWEJ

Opracowanie:

Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej
Redaktor: BARBARA EYCHLEROWA

Adres Redakcji:

Biblioteka PAN, 00-901 Warszawa, Pałac Kultury i Nauki,
VI p. tel. 20-33-02, teleks 815360 bpan pl

Adres Wydawnictwa

Zakład Narodowy im Ossolińskich — Wydawnictwo PAN, 50-106 Wrocław,
Rynek 9

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY

LIBRARY REVIEW

Rocznik 47

1979

Zeszyt 3

Treść

ARTYKUŁY

Barbara Białkowska: Biblioteki publiczne dla dzieci i ich użytkownicy	289
Jadwiga Œwiekowa: Działalność Komisji Egzaminacyjnej dla Bibliotekarzy Dyplomowanych (1962-1978)	299
Anna Czekajewska-Jędrusik: Działalność Komisji Egzaminacyjnej dla Dyplomowanych Pracowników Dokumentacji Naukowej (1967-1978)	317

Doniesienia. Komunikaty

Suplement do „Słownika pracowników książki polskiej” (<i>Irena Treichel</i>)	329

Sprawozdania

Sesja Rady Głównej IFLA, Strbské Pleso, 28.08-3.09. 1978 (<i>Jadwiga Kołodziejska</i>)	333
Zastosowanie mikroform w bibliotekarstwie i informacji naukowej, Warszawa, 5-6.12.1978 (<i>Krzyszyna Wyczańska</i>)	338
Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Warszawie w 1978 r. (<i>Leon Łoś</i>)	341

Recenzje

Format UNIMARC

UNIMARC. Universal MARC format. 1977 (<i>Maria Lenartowicz</i>)	349
Organizacja Biblioteki	
V. Askanas: Konflikty organizacyjne przy wdrażaniu eto. Warszawa 1978 (<i>Maria Brykczyńska</i>)	354
Przełąd piśmiennictwa krajowego (<i>Alicja Olejnik</i>)	357

Z życia SBP

Sprawozdanie z działalności ZG SBP za okres 5.05-26.10.1978 złożone na posiedzeniu plenarnego ZG SBP dn. 26.10.1978 przez sekretarza generalnego kol. Tadeusza Zarzębskiego	359
Sprawozdanie z działalności okręgów SBP w 1977 r.	362
Protokół plenarny posiedzenia ZG SBP (Warszawa, 26.10.1978)	369

Z żałobnej karty

Maria Pisarska (1905-1978) (<i>Władysława Borkowska</i>)	375
Franciszek Sedlaczek (1894-1978) (<i>Ewa Pawlikowska</i>)	377
Kronika krajowa	381
Kronika zagraniczna	383
Wydawnictwa otrzymane	387
Autorzy	388

CONTENTS

Articles

Barbara Białkowska: Publics Libraries for children and their users (Summary — 297)	289
Jadwiga Ćwiekowa: Activity of the Examining Board for Lertificated Librarians, established at the Ministry of Science, Higher Education and Technology (1962-1978) (Summary — 315)	299
Anna Czekajewska-Jędrusik: Activity of the Examining Board for Certificated Workers of Scientific Documentation (Summary — 327)	317

Communications

Supplement to the „Dictionary of Polish Book Workers” (<i>Irena Treichel</i>)	329

Reports

44th Session of the IFLA General Council, Strbské Pleso, 28.08-3.09.1978 (<i>Jadwiga Kotodziejska</i>)	33
Conference on microforms applications in librarianship and scientific information, Warszawa, 5-6.12.1978 (<i>Krzyszyna Wyczańska</i>)	34
Library of the Polish Academy of Sciences in Warsaw in 1978 (<i>Leon Łoś</i>)	34

Reviews	349
News from the Polish Library Association	381
News from abroad	383
Publications received	387
Contributors	388

BARBARA BIAŁKOWSKA

BIBLIOTEKI PUBLICZNE DLA DZIECI I ICH UŻYTKOWNICY

Prezentacja działalności polskich bibliotek publicznych dla dzieci oparta na materiałach z badań prowadzonych w Instytucie Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej. Organizacja i zadania bibliotek publicznych dla dzieci ze szczególnym uwzględnieniem pracy wychowawczej z czytelnikiem. Próba charakterystyki użytkowników bibliotek dziecięcych w świetle materiału ankietowego. Analiza motywów korzystania z biblioteki i zainteresowań czytelników. Rola bibliotek dla dzieci w procesie przygotowania do świadomego uczestnictwa w kulturze.

W systemie kształcenia ustawicznego sieć bibliotek nowoczesnych wyposażonych i sprawnie funkcjonujących, szczególnie w zakresie służby informacyjnej i wymiany międzybibliotecznej, jest podstawowym warunkiem jego sprawnej realizacji. Biblioteki są nie tylko skoncentrowanymi źródłami wiedzy, ale — dzięki ogólnej dostępności — są czynnikiem powszechnego obiegu kultury. Równocześnie w miarę zwiększania się ilości wolnego czasu i wzrostu dobrobytu społeczeństwa, a także w miarę rozbudzania przez szkołę zainteresowania wiedzą jako samoistną wartością, będzie rosła rola bibliotek jako tych instytucji, które są pomocne w zaspokajaniu bezinteresownych dążeń do wiedzy i obcowania ze sztuką służąc też indywidualnym zamiłowaniom i rozwijaniu osobowości jednostki.

Szczególnie ważką jest tu rola bibliotek dla dzieci. One bowiem, obok szkoły, winny być tymi instytucjami, które przygotowują młodzież do aktywnego uczestnictwa w kulturze, wytwarzają umiejętność samokształcenia, rozwijania swoich zainteresowań i talentów. Do wytworzenia tych właściwości potrzebny jest nie tylko odpowiedni poziom wiedzy, ale przede wszystkim rozbudzone zainteresowania i potrzeby kulturalne, wyrobione nawyki właściwego spożytkowania czasu wolnego oraz aktywna i twórcza postawa człowieka. Przygotowanie to — jak każdy

proces wychowawczy — winno rozpoczynać się możliwie wcześnie, od najmłodszych lat życia. Zadania w tym zakresie przypadają przede wszystkim szkole, ale rola biblioteki publicznej jest tu także szczególna. Ryszard Wroczyński słusznie wskazuje „iż szkoła przy wszystkich wysiłkach tworzenia postaw kreatywnych młodej generacji pełni jedynie rolę preparandy do uczestnictwa w różnych przejawach kultury, techniki w życiu instytucji społecznych, w środowiskach pracy”¹, a dopiero zaangażowanie młodzieży w pracę placówek wychowania pozaszkolnego jest w stanie wytworzyć trwale nawyki i potrzeby. Placówkami wychowania pozaszkolnego o specyficznym, szerokim i bardzo różnorodnym zakresie oddziaływań wychowawczych i kulturotwórczych są właśnie biblioteki publiczne dla dzieci.

Początki organizacyjne bibliotek tego typu w Polsce sięgają okresu międzywojennego. Ich twórcy wywodzili się z kręgów ofiarnych działaczy oświatowych: Towarzystwa Szkoły Ludowej w Galicji, Macierzy Polskiej we Lwowie, Towarzystwa Czytelni Ludowych w Poznaniu, Towarzystwa Bibliotek Powszechnych w Warszawie. Jednakże dopiero odzyskanie niepodległości państwowej i budowa od podstaw jednolitego systemu szkolnictwa polskiego oraz unowocześnianie gospodarki narodowej stworzyło możliwości zakładania powszechnie dostępnych bibliotek publicznych, również dla dzieci. Wydaje się, że nie przypadkiem pierwsza odrębna biblioteka publiczna dla dzieci powstała w 1922 r. w robotniczej Łodzi², której władze miejskie już w 1919 r. przyjęły opracowany przez Jana Augustyniaka plan trójstopniowej sieci bibliotek powszechnych (wypożyczalnie dla dzieci i młodzieży, wypożyczalnie dla dorosłych, czytelnia naukowa). W Warszawie pierwsza czytelnia dla dzieci³ oparta na wzorach francuskich została otwarta w 1925 r. przy Bibliotece Publicznej staraniem Towarzystwa Przyjaciół Bibliotek, a w 1927 r. dzięki Związkowi Księgarzy otwarto Bibliotekę Wzorową dla Dzieci. Stanowiła ona filię Biblioteki Publicznej i była równocześnie warsztatem instrukcyjno-metodycznym wypracowującym formy działania bibliotek dla dzieci. Opracowywano tu zasady doboru książek, szkolono bibliotekarzy do pracy z dziećmi, doskonalono organizację i formy pracy z czytelnikami. W Poznaniu pierwsza biblioteka dla dzieci została otwarta w 1925 r. dla uczczenia 75 rocznicy powstania Towarzystwa Czytelni Ludowych. W Krakowie — w 1931 r. z inicjatywy Towarzystwa Przyjaciół Dzieci. W Toruniu pierwsza biblioteka dla dzieci wraz ze świetlicą została zorganizowana w 1933 r. pod nazwą „Klub Dziecięcy”. Na Śląsku w 1934 r. powstają odrębne biblioteki dla dzieci

¹ R. Wroczyński: *Placówki wychowania pozaszkolnego a problemy organizacji środowiska wychowawczego*. „*Biul. Pedagog.*” 1967 nr 1/2 s. 11.

² I. Nagórska: *50 lat działalności publicznych bibliotek dziecięcych w Łodzi*. „*Bibliotekarz*” 1973 R. 40 nr 7/8 s. 210-213; — *Początki czytelnictwa dzieci i młodzieży w Łodzi*. „*Bibliotekarz*” 1972 R. 39 nr 11/12 s. 350-357.

³ M. Gutry: *Rozwój bibliotek dla dzieci w Polsce na przestrzeni półwiecza*. „*Bibliotekarz*” 1973 R. 40 nr 7/8 s. 200-210.

w Dąbrowie Górniczej i w Katowicach przy Bibliotece im. Karola Miarki. W Radomiu bibliotekę publiczną dla dzieci w 1936 r. zaczęło prowadzić Koło Polskiej Macierzy Szkolnej. Do chwili wybuchu II wojny światowej bibliotek publicznych dla dzieci powstało w Polsce niewiele, tworzone były głównie w wielkich ośrodkach miejskich. Narodzinom ich patronował społeczny ruch oświatowo-ludowy, co od początku nadawało im charakter demokratyczny i eksponowało ich funkcje oświatowo-wychowawcze: miały poprzez udostępnianie wartościowych książek krzewić wiedzę i otaczać opieką wychowawczą dzieci biedniejszych warstw społecznych.

Właściwy rozwój bibliotek publicznych dla dzieci przypada dopiero na okres po II wojnie światowej, w Polsce Ludowej. *Dekret z dn. 17.4.1946 o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi (Dz.U. 1946 nr 26 poz. 163)* wskazywał na główne funkcje bibliotek powszechnych: kształcącą, wychowawczą oraz rekreacyjną, wyodrębniając biblioteki dziecięce pod względem organizacyjnym. Opieka państwa w Polsce Ludowej dała bibliotekom dla dzieci możliwość rozwoju; jednakże brak zarządzeń wykonawczych spowodował, że w pierwszym okresie powojennym powstawanie tych placówek było spontaniczne, w dużej mierze oparte na inicjatywach społecznych. Szczególnie duży był tu wkład Robotniczego Towarzystwa Przyjaciół Dzieci, które w 1949 r. powołało przy Wydziale Pedagogicznym Sekcję Bibliotek Dziecięcych. Dopiero od 1951 r. Centralny Zarząd Bibliotek zaczyna przejawiać troskę o pozaszkolne czytelnictwo dzieci i podejmuje szereg inicjatyw prowadzących do ujednoczenia organizacyjnego i możliwie powszechnej obsługi bibliotecznej tej kategorii czytelników. W 1957 r. zostały wydane *Wskazówki w sprawie organizacji bibliotek dla dzieci i księgozbiorów dla dzieci w publicznych bibliotekach powszechnych*⁴, które ujednoczyły zasady działalności tych placówek. Wskazywały one na wagę dobrowolnego czytelnictwa dzieci stanowiącego podstawę dalszego rozwoju czytelnictwa dorosłych oraz na odmienny od bibliotek szkolnych charakter pracy bibliotek publicznych. Celem bibliotek publicznych dla dzieci było wychowywanie młodych za pośrednictwem książki, a realizowane to być winno poprzez wytwarzanie nawyków korzystania z biblioteki pozaszkolnej, z którą kontakt nie ulegałby zerwaniu w momencie ukończenia nauki szkolnej. W pierwszym powojennym okresie dość silnie rysowała się tendencja do traktowania biblioteki publicznej dla dzieci jako pomocnika szkoły w realizacji programu, utrwalaniu i rozszerzaniu wiadomości, w gromadzeniu lektur szkolnych itp. Ich rolę ustawiano równolegle do potrzeb szkoły, nie dość jasno uświadamiając sobie szerzej zakreśloną rolę wychowawczą tych placówek.

Zmieniające się rozumienie funkcji bibliotek publicznych dla dzieci

⁴ Pismo M^{in.} KIS, Centralnego Zarządu Bibliotek z dn. 20.07.1957. Zob. *Przeipsy prawne dla bibliotek powszechnych*. Oprac. T. Zarzębski. Warszawa 1965, s. 67-74.

przyniosło zmiany w poglądach na ich rolę i zadania. Obecnie obowiązujące *Wskazówki w sprawie organizacji czytelnictwa dzieci w bibliotekach publicznych*⁵ określają, iż „zadaniem biblioteki obsługującej dzieci jest kształtowanie osobowości młodych czytelników, ich socjalistycznego wychowania oraz aktywnej, zaangażowanej postawy wobec współczesnego życia przez:

- rozwijanie zainteresowań czytelniczych od najmłodszych lat i utrwalanie nawyków czytania oraz zaspokajanie potrzeb czytelniczych;
- utrwalanie, pogłębianie i rozszerzanie wiedzy dziecka i wdrażanie go do ustawicznego kształcenia, kształtowanie umiejętności doboru lektury oraz pracy samokształceniowej opartej na książce popularnonaukowej;
- rozwijanie różnorodnych indywidualnych uzdolnień, zainteresowań, zamiłowań i pasji poznawczych oraz samodzielności myślenia;
- przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w życiu kulturalnym, budzenie wrażliwości artystycznej oraz przygotowanie do umiejętnego organizowania czasu wolnego”.

Obsługa młodocianych czytelników w sieci bibliotek publicznych przybrała dwojaką formę:

1. Oddziały i filie przeznaczone wyłącznie do obsługi dzieci i młodzieży do lat 15 (czyli objętych obowiązkiem nauki szkolnej);

2. Wyodrębniona obsługa czytelnicza dzieci w placówkach bibliotecznych o charakterze ogólnym, z których korzystają wszystkie grupy wiekowe (wydzielony księgozbiór i katalogi oraz określone formy pracy z młodymi czytelnikami).

Obecnie w sieci bibliotek publicznych działa 880 oddziałów i filii dla dzieci, w tym 57 na wsi jako oddziały i filie bibliotek gminnych⁶. We wszystkich swoich placówkach, zarówno przeznaczonych wyłącznie dla młodych czytelników, jak i dla ogółu mieszkańców zarejestrowano w 1978 r. 2 189 825 czytelników do lat 14. Ogółem biblioteki publiczne zgromadziły w swoich placówkach 18 245 788 wol. literatury pięknej dla dzieci i młodzieży do lat 14, której wypożyczenia w 1978 r. wyniosły 51 259 203 wol. Średnio przypadają więc 9 wol. literatury pięknej dla dzieci na 1 czytelnika do lat 14, a ich wykorzystanie wynosiło średnio 23,4 wol. wypożyczeń na 1 czytelnika rocznie. Niestety, dane statystyczne ujęte są całościowo, bez wyodrębnienia informacji dotyczących oddziałów i filii dla dzieci⁷, a prowadzonej w bibliotekach pracy wychowawczej w ogóle nie rejestrują (ujmowane w sprawozdaniach GUS spotkania autorskie są bowiem marginesem stałej działalności bibliotecznej i nie one stanowią główną formę pracy z czytelnikami). Tymczasem właśnie szeroki zasięg oraz różnorodność oddziaływań wychowawczych bibliotek publicznych dla dzieci świadczy o ich roli i znaczeniu jako placówek wy-

⁵ Zał. do pisma min. kultury i sztuki z dn. 15.01.1974, powiel.

⁶ Dane GUS za 1978 r. Zob.: *Biblioteki Publiczne w Liczbach 1978*.

⁷ Jeden tylko rocznik *Biblioteki Publiczne w Liczbach 1975* przynosił wyodrębnione tabele danych o bibliotekach dla dzieci.

chowania pozaszkolnego. Badania prowadzone w Instytucie Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej w l. 1974-1976 przyniosły rozeznanie w wielkości i rozległości działań podejmowanych w bibliotekach dla dzieci. Dane liczbowe dotyczące prowadzonych form pracy i ich uczestników uzyskane w tych badaniach ze wszystkich oddziałów i filii dla dzieci z jednego tylko 1975 r. ukazują, jak rozległy jest to zakres działań oraz jak liczne grono dzieci i młodzieży jest tym wpływem objęte⁸.

Próbując określić rzeczywiste funkcje wychowawcze pełnione przez biblioteki dla dzieci trzeba je rozważać w trzech zasadniczych postaciach:

1. Interpersonalne, oparte na bezpośrednim oddziaływaniu: wychowawca — wychowanek;

2. Zachodzące w ramach instytucji, co stwarza warunki do oddziaływań zarówno interpersonalnych, jak również akcji i reakcji w grupie rówieśniczej (współuczestników) oraz oddziaływań mimowolnych, odbieranych indywidualnie;

3. Zachodzące w ramach całego systemu oświatowego, z czego wynikają nowe, szersze możliwości pośredniego oddziaływania wychowawczego przez współuczestnictwo w tworzeniu zintegrowanego środowiska wychowującego.

Oddziaływania interpersonalne dokonują się zarówno w indywidualnej pracy z czytelnikiem (poradnictwo w zakresie lektur, rozmowy o przeczytanych książkach, kwerendy), jak i w zespołowych formach pracy bibliotecznej, które mają za zadanie propagowanie książek, budzenie zainteresowań oraz wytwarzanie umiejętności korzystania z zasobów bibliotecznych (przysposobienie czytelnicze). Zespołowe formy pracy bibliotecznej sprzyjają krystalizowaniu się grup uczestników, jak np. grupa aktywu bibliotecznego, dyżurnych, klub dyskusyjny, kółka zainteresowań. Mają one jeszcze inny walor wychowawczy: przez interakcje w grupie rówieśniczej stwarzają możliwości socjalizacji członków wyzwalając aktywne i twórcze postawy, wdrażając do ról społecznych, związając umiejętności kierownicze, umiejętności pracy w zespole, obywatelskość, solidarność, uczynność itp. — są szkołą społecznego działania.

Biblioteka jako instytucja gromadząca i udostępniająca księgozbiór odpowiedni dla danej grupy użytkowników oddziałuje wychowawczo już samą swoją strukturą organizacyjną. Dobór księgozbioru, system jego opracowania i ustawienia oraz informacja o nim dostosowane są do wieku, możliwości percepcyjnych młodocianych czytelników, ich zainteresowań i potrzeb. Wolny dostęp do półek z książkami daje możliwości samodzielnego wyboru i decyzji. Biblioteka jako instytucja pośrednicząca między książką a czytelnikiem umożliwia indywidualny wpływ wycho-

⁸ Szczegółowe omówienie tego materiału wraz z tabelą danych liczbowych, zob. B. Białkowska: *Prace z zakresu upowszechniania czytelnictwa w bibliotekach publicznych dla dzieci (w świetle danych ogólnopolskich)*. „Bibliotekarz” 1976 R. 43 nr 11/12 s. 287-292.

wawczy książki na odbiorcę, a równocześnie kształci umiejętności odbioru, wrażliwość estetyczną, wyobraźnię i zdolność do przeżywania emocji.

Biblioteka publiczna dla dzieci swoim oddziaływaniem wychowawczym obejmuje również otaczające ją środowisko lokalne i czytelników potencjalnych. Ta trzecia postać oddziaływań włącza ją w ramy ogólnego systemu oświatowego jako placówkę wychowania pozaszkolnego, współuczestniczącą w tworzeniu zainteresowanego środowiska wychowawczego.

Na podstawie analizy pracy bibliotek wybranych do badań w trzech zróżnicowanych środowiskach spróbowano określić zasięg oddziaływania wychowawczego biblioteki. Obejmuje on trzy kręgi:

1. Krąg własnych czytelników — poprzez organizację dostępu czytelnika do książki odpowiedniej dla jego potrzeb i możliwości rozwojowych, planowe i zamierzone działania wpływające na wytwarzanie nawyków czytelniczych i kształtowanie osobowości, tworzenie środowiska wychowującego w kontaktach interpersonalnych i międzyrówieśniczych;

2. Krąg potencjalnych czytelników — poprzez kontakty z instytucjami związanymi z oświatą, z wychowaniem i upowszechnieniem kultury działającymi w środowisku;

3. Środowisko lokalne, z którym biblioteki współdziałają poprzez szeroką informację, współudział w różnorodnych inicjatywach społecznych, otwarte imprezy, kontakty i współpracę z rodzicami i dorosłym społeczeństwem lokalnym oraz organizacjami społecznymi.

Ze wszelkich działań podejmowanych przez biblioteki najbardziej istotne są te, które służyć mają bezpośrednio czytelnikom, zaspokajając ich potrzeby i oczekiwania. Powoduje to konieczność dobrego rozeznania w potrzebach środowiska oraz znajomości użytkowników, ich możliwości czytelniczych i oczekiwań. W omawianych badaniach podjęto próbę określenia użytkowników badanych bibliotek poprzez ich wypowiedzi ankietowe. Z bibliotek tych korzystają dzieci od 6 do 15 lat, dlatego ankietą objęto tylko część użytkowników badanych bibliotek—uczniów od kl. IV wzwyż, odwiedzających bibliotekę w określonym wybranym do badań dniu, którzy wypełniali ankietę na miejscu w bibliotece. Ogółem uzyskano 436 wypowiedzi ankietowych. Najliczniej reprezentowani byli tu VII-klasiści (29,4%). Wśród respondentów najwięcej było czytelników ze stażem 3-5 lat korzystania z biblioteki. Dla pracy biblioteki pozaszkolnej najistotniejsze było pytanie o motywy korzystania z biblioteki i drogi dojścia do niej. Na pytania ankiety: „Jak dowiedziałeś się o tej bibliotece?” okazało się, że najlepszym informatorem o niej są koledzy, którzy już są jej użytkownikami (38,3%). Potwierdza to duży wpływ rówieśników na postawy czytelnicze dzieci i młodzieży w wieku szkolnym, co wykazywały już wcześniejsze badania. T. Parnowskiego

i A. Przeclawskiej⁹. Na drugim miejscu wskazywano na wycieczki klaszkołnych do biblioteki (22^{0/0}). Potwierdza to wagę i znaczenie instytucjonalnych kontaktów biblioteki i szkoły. Trzecią co do wielkości liczbę głosów przyznano lokalizacji biblioteki w pobliżu miejsca zamieszkania i na szlaku codziennej komunikacji (18,6^{0/0}). Na czwartym miejscu znalazły się bajki i inne imprezy organizowane w bibliotece (10,7^{0/0}) stanowiące jej reklamę w środowisku.

W odpowiedzi na pytanie o motywy korzystania z biblioteki na pierwszym miejscu wskazano na „ciekawe książki” (77,7^{0/0}), na drugim — na potrzeby poznawcze („szukam potrzebnych mi wiadomości” — 41,3^{0/0} odpowiedzi). Jako trzecie wymieniano „lubię tu przychodzić”, „jest mi tu dobrze” (16,9^{0/0}), co wskazywałoby, że biblioteki te — niezależnie od obiektywnie istniejących warunków lokalowych — zapewniają odprężenie psychiczne, dają konieczny relaks i stwarzają intymny klimat mający dodatni wpływ na procesy intelektualne i emocjonalne.

W świetle ankiety okazuje się, że najbardziej preferowana jest własna samodzielność: we wszystkich badanych bibliotekach największy procent respondentów podaje, że wybiera sobie lekturę sam (ogółem 75,5^{0/0}). Na drugim miejscu wymieniano pomoc bibliotekarki (33,5^{0/0}), co potwierdza duże znaczenie poradnictwa indywidualnego przy kierowaniu lekturą dzieci. Na trzecim miejscu wymieniano kolegów (15,6^{0/0}) — autorytet rówieśników jest więc duży zarówno przy zapisywaniu się do biblioteki, jak również przy wyborze książek do czytania.

Na pytanie o źródła informacji o nowych, ciekawych książkach wyrażną preferencję uzyskała samodzielność wyboru: ponad połowa respondentów (52,3^{0/0}), i to we wszystkich badanych bibliotekach, wskazała na przeglądanie książek na półce w bibliotece. A więc wolny dostęp do półek i możliwość samodzielnego przeglądania książek przy regale stanowi najczęściej zachętę i źródło informacji o tym, co warto przeczytać.

Dla charakterystyki użytkowników bibliotek publicznych dla dzieci istotną rzeczą jest poznanie ich zainteresowań czytelniczych. W świetle ich własnych wypowiedzi upodobania czytelnicze, a właściwie deklarowana ulubiona tematyka książek, po które czytelnicy sięgają najchętniej, przedstawia się następująco: pierwsze miejsce zajęły książki o tematyce przygodowej (podróżnicze, indiańskie itp.) — 72,9^{0/0}; zdecydowanie preferowane zarówno przez chłopców (80^{0/0}), jak i dziewczęta (68,7^{0/0}); na drugim miejscu uplasowały się książki obyczajowe poruszające problemy młodzieży, preferowane głównie przez dziewczęta (38,1^{0/0}); na trzecim miejscu znalazły się książki o tematyce historycznej (18,3^{0/0}) i to bardziej preferowane przez chłopców, podczas gdy książki o tematyce wojennej

⁹ Dziecko i młodzież w świetle zainteresowań czytelniczych. Red. T. Parnowski. Warszawa 1960. — T. Parnowski: Czytelnictwo dzieci i młodzieży w obliczu przemian. Warszawa 1961. — A. Przeclawska: Książka, młodzież i przeobrażenia kultury. Warszawa 1967; — Zróżnicowanie kulturalne młodzieży i problemy wychowania. Warszawa 1976.

zyskały tylko 3,8% głosów. Jest to niejako novum w stosunku do wcześniejszych badań dotyczących czytelnictwa dzieci.

Zapisanie się i korzystanie z biblioteki publicznej, pozaszkolnej jest przejawem własnych chęci, choć często uzasadnionych konkretnymi potrzebami i koniecznościami. Stąd powstało pytanie, czy fakt korzystania z biblioteki publicznej ma związek tylko z potrzebami czytelniczymi, czy też wiąże się w jakiś sposób z ogólną aktywnością życiową i społeczną tej młodzieży? W świetle odpowiedzi na pytanie ankiety okazuje się, że 23,2% respondentów nie tylko korzysta z biblioteki publicznej, ale aktywnie uczestniczy w prowadzonych tu zajęciach i imprezach. Zdecydowana większość (60,6%) należy do organizacji młodzieżowych. Duży procent respondentów bierze udział w zajęciach pozaszkolnych: w szkolnych kołach zainteresowań (33,9%), w pracy drużyn harcerskich (32,1%), w klubach sportowych (19,3%). Wskazywałoby to na fakt, że czytelnicy bibliotek publicznych odznaczają się ogólnie wysokim poziomem aktywności, biorąc czynny udział w różnych formach działalności pozaszkolnej, są nie tylko miłośnikami książek, ale uczestniczą też w różnorodnych, dostępnych sobie formach działalności społecznej i kulturalnej.

Na koniec warto zapoznać się z opinią użytkowników o działalności biblioteki. Odpowiadając na pytania ankiety: „co daje ci korzystanie z biblioteki publicznej?” respondenci ujawniali, jakie znaczenie ma dla nich biblioteka, jakie ich potrzeby zaspokaja. Odpowiedzi wskazują przede wszystkim na dominację potrzeb poznawczych młodych czytelników, zarówno tych spontanicznych, rozszerzających własne zainteresowania, jak i tych, które wiążą się z nauką szkolną. Pytanie ankiety było otwarte¹⁰, a odpowiedzi można sprowadzić najogólniej do następujących sformułowań: 1) korzystanie z biblioteki wzbogaca i rozszerza wiedzę, 2) daje rozrywkę, 3) wzbogaca zainteresowania, 4) kształtuje pogląd na świat. Wydaje się, że potrzeby poznawcze silniejsze są w środowisku małomiejskim, niż w inteligentkiej śródmiejskiej dzielnicy metropolii, gdzie z kolei równie wysoko ceni się funkcję rekreacyjną czytelnictwa i biblioteki.

Zaprezentowany tu fragment materiału badawczego ukazujący zakres oddziaływań wychowawczych bibliotek publicznych dla dzieci oraz charakteryzujący określoną grupę ich użytkowników miał na celu ukazanie roli i znaczenia bibliotek publicznych dla dzieci oraz wskazanie na rozległe funkcje wychowawcze, które te placówki realizują w stosunku do swoich czytelników oraz w szerszym środowisku lokalnym. Ich rola w utrwalaniu nawyków czytelniczych, zaspokajaniu potrzeb poznawczych, użytkowaniu informacji, w rozwijaniu umiejętności samokształcenia wydaje się oczywista. Natomiast chyba jeszcze nie w pełni zdajemy sobie sprawę, jaka jest rola biblioteki dla dzieci w ich przygotowaniu do

¹⁰ Pytanie otwarte — pytanie, w którym respondentowi pozostawia się swobodę wypowiedzi.

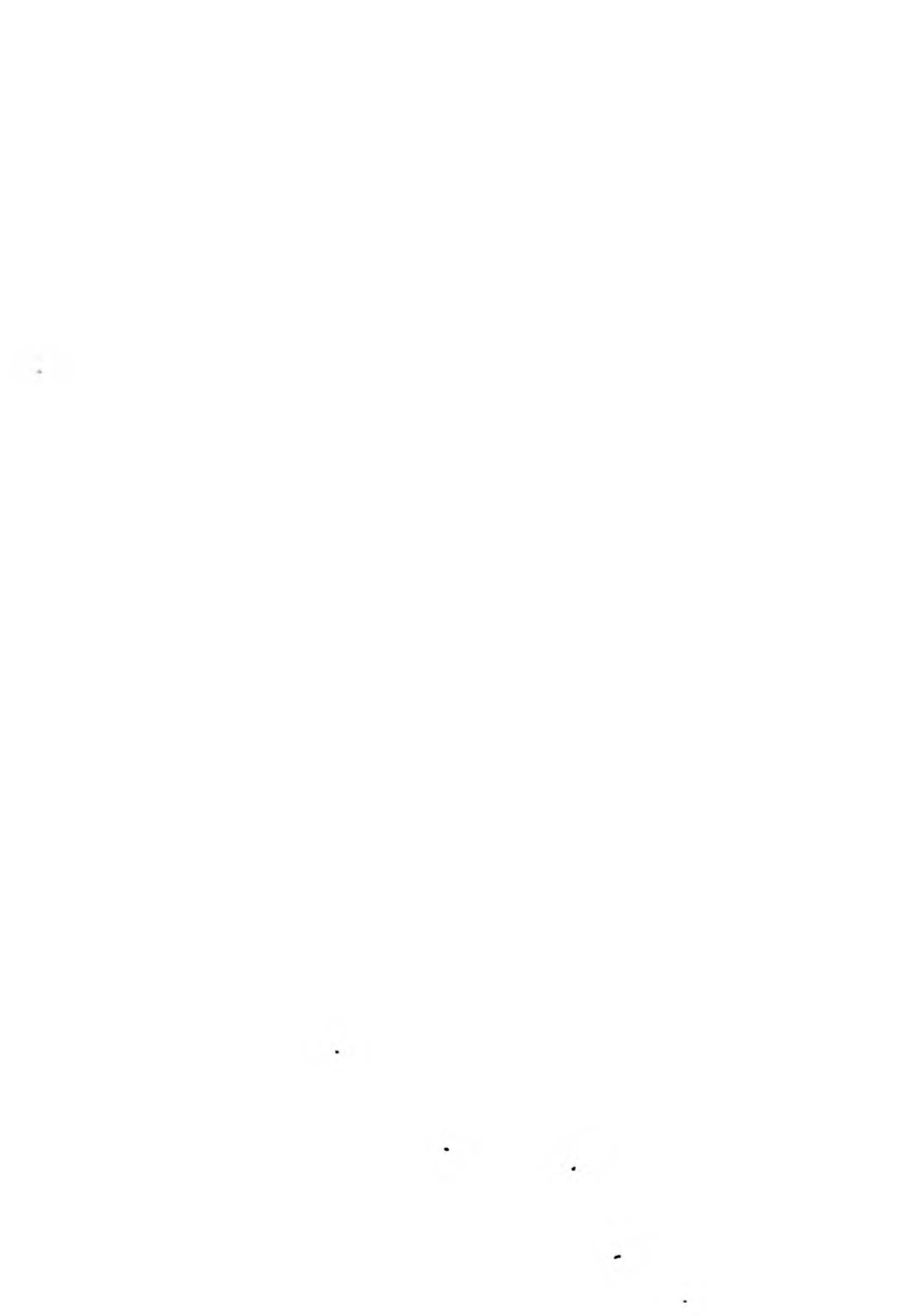
uczestnictwa w kulturze. A przecież biblioteka ta jako jedno z ogniw drugiego układu kultury¹¹ jest przekaznikiem komunikatów kulturowych i tradycji kulturowej. Równocześnie w swoim szerokim programie działań wychowawczych jest instytucją przygotowującą do aktywnego uczestnictwa w kulturze, gdyż uczy rozumienia symboli kulturowych, pobudza „apetyty” kulturalne przez ukazywanie pozytywnych i społecznie korzystnych wzorców zagospodarowania czasu wolnego. Obok funkcji wychowawczych i kulturowych biblioteki publiczne dla dzieci pełnią również ważne funkcje społeczne w kształtowaniu młodego pokolenia — przyszłych twórców dóbr materialnych i duchowych naszego społeczeństwa.

BARBARA BIAŁKOWSKA

PUBLICS LIBRARIES FOR CHILDREN AND THEIR USERS

On the basic of materials obtained from completed investigations the author presents the activity of Polish public libraries for children, their organization and the scope of services. A lot of attention has been paid to educational tasks, aimed at young readers' needs, what seems to be typical for institutions of such a kind. There has also been undertaken an attempt of children's public libraries users characteristicity in the light of inquiries, carried out during the period of 1974-1976 on educational function of those institutions. These materials contain a great number of valuable information on motives of out-of-school library's use, showing undoubtable needs and interests of readers, as well as the level of their social activity stimulation.

¹¹ A. Kłoskowska: *Spoleczne ramy kultury. Monografia socjologiczna*. Warszawa 1972 s. 61-62.

JADWIGA CWIEKOWA

DZIAŁALNOŚĆ KOMISJI EGZAMINACYJNEJ DLA BIBLIOTEKARZY DYPLOMOWANYCH (1962-1978)

Ustanowienie nowej grupy zawodowej w bibliotekach, tzw. bibliotekarzy dyplomowanych o statusie pracowników naukowo-dydaktycznych. Powołanie Komisji Egzaminacyjnej dla Bibliotekarzy Dyplomowanych. Akty prawne regulujące zasady i tryb działania Komisji. Działalność poszczególnych kadencji Komisji Egzaminacyjnej. Program i tryb przeprowadzania egzaminów kwalifikujących na bibliotekarzy dyplomowanych. Charakterystyka kandydatów przystępujących do egzaminu. Zagadnienie weryfikacji dorobku organizacyjnego, naukowego i dydaktycznego bibliotekarza jako podstawy zwolnień od egzaminu kwalifikującego. Znaczenie działalności Komisji Egzaminacyjnej i wnioski na przyszłość.

Obraz kształtowania się w bibliotekach naukowych nowej kategorii pracowników — bibliotekarzy dyplomowanych kojarzy się w świadomości ogółu bibliotekarzy z kilkoma znaczącymi tendencjami w rozwoju bibliotekarstwa polskiego. Przede wszystkim ożywia się udział bibliotek szkół wyższych w dynamicznym rozwoju procesu dydaktycznego uczelni, przypadającym na przełom lat 50-tych i 60-tych. Intensyfikuje się działalność bibliotek naukowych w zakresie obsługi nauki, kultury i gospodarki poprzez sprawniejszą organizację źródeł informacji naukowej. Tworzy się nowy system doskonalenia zawodowego oraz podnosi się prestiż zawodu bibliotekarza wskutek nadania mu prawnego statusu pracownika naukowo-dydaktycznego.

W Polsce powojennej istniały początkowo różne formy doskonalenia zawodowego w zakresie bibliotekarstwa naukowego. Od 1952 r. zawieszono działanie dwu rozporządzeń Rady Ministrów z dn. 11.4.1930 o służbie przygotowawczej i egzaminie kandydatów na stanowiska I i II kategorii w państwowej służbie bibliotecznej (*Dz. U. R. P.* 1930 nr 36 poz. 294 i 295). Na ich miejsce Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego wprowadziło praktyki międzybiblioteczne I i II stopnia¹, które przez okres swojego

¹ O praktykach międzybibliotecznych zob. referat przygotowany na Konferencję Toruńską przez B. Mielcarzewicz pt.: *Międzybiblioteczne kształcenie pracowników służby bibliotecznej*. [W:] *Rola i zadania bibliotek szkół wyższych w zakresie kształcenia kadr bibliotecznych*. Warszawa 1959 s. 87—88. „*Zycie Szk. Wyż.*” Zeszyt Spec. Spr. Bibl. nr 2.

istnienia w l. 1952-1957 przysporzyły bibliotekom naukowym 311 przeszkolonych bibliotekarzy, z tego na wyższym poziomie — po praktykach II stopnia — 127.

Problemom kształcenia kadr w bibliotekach szkół wyższych poświęcono w całości Konferencję Toruńską², która odbyła się dn. 12-14.6.1958. Wskazała ona na potrzebę poszukiwania efektywniejszych form dokształcania zawodowego oprócz przywarsztatowego doskonalenia bibliotecznego i praktyk międzybibliotecznych. Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego podjęło inicjatywę powołania bibliotekarzy dyplomowanych i zrealizowało ją w *Ustawie z dn. 5.11.1958 o szkołach wyższych* (Dz.U. 1958 nr 68 poz. 336).

W latach 1960-1966 ukazał się szereg aktów prawnych rozszerzających prawo zatrudniania bibliotekarzy dyplomowanych na biblioteki placówek PAN (zgodnie z *Ustawą z dn. 17.2.1960 o Polskiej Akademii Nauk* — Dz.U. 1960 nr 10 poz. 64), na biblioteki instytutów naukowo-badawczych (w myśl *Ustawy z dn. 17.2.1961 o instytutach naukowo-badawczych* — Dz.U. 1961 nr 12 poz. 60) oraz na niektóre biblioteki naukowe uwzględnione w *Roz. R. M. z dn. 14.7.1965 w sprawie ustalenia stanowisk i uposażeń bibliotekarzy dyplomowanych w niektórych bibliotekach* (Dz.U. 1965 nr 30 poz. 198 i 1966 nr 26 poz. 156).

W latach 1961-1964 bibliotekarze Polskiej Akademii Nauk mieli własną Komisję Egzaminacyjną dla Bibliotekarzy Dyplomowanych. Została ona powołana uchwałą nr 46/61 sekretarza naukowego PAN z dn. 21.11.1961, zaś jej regulamin został zatwierdzony dn. 17.5.1962. Tę drugą datę przyjmuje się zazwyczaj jako początek działalności Komisji pracującej do dn. 31.12.1964. Komisja zweryfikowała dorobek naukowy i zawodowy 23 osób, przeprowadziła egzaminy bibliotekarskie, które złożyły z wynikiem pozytywnym 72 osoby. Na podstawie uchwały nr 32/61 sekretarza naukowego PAN z dn. 12.9.1961 26 osób uznano za bibliotekarzy dyplomowanych. W sumie 114 osób zostało bibliotekarzami dyplomowanymi w bibliotekach PAN (7 osób ubyło w trakcie działania Komisji). Do znacznych osiągnięć Komisji należy zaliczyć opracowanie wykazu lektury pomocniczej dla kandydatów na stanowiska bibliotekarzy dyplomowanych z placówek PAN³.

1. PODSTAWOWE AKTY PRAWNE DOTYCZĄCE FUNKCJONOWANIA KOMISJI EGZAMINACYJNEJ DLA BIBLIOTEKARZY DYPLOMOWANYCH

Wprowadzenie do bibliotek naukowych grupy bibliotekarzy dyplomowanych jest powiązane z powołaniem do życia instytucji uprawnionej

² Sprawozdanie z Konferencji zostało opublikowane w wydawnictwie pt. *Rola i zadania bibliotek szkół wyższych w zakresie kształcenia kadr bibliotecznych. Konferencja bibliotekarzy szkół wyższych w dn. 12-14.06.1958 w Toruniu*. Warszawa 1959. „Zycie Szcz. Wyż.” Zeszyt Spec. Spr. Bibl. nr 2.

³ L. Łódź: Biblioteki Polskiej Akademii Nauk. *Zarys kształtowania sieci i stan aktualny*. Warszawa 1973 s. 188-193.

do ustalania kwalifikacji na te stanowiska oraz egzekwowania wiadomości przez przeprowadzanie egzaminów. W miarę rozwoju działalności Komisji Egzaminacyjnej rozszerza się również zakres jej prac.

Podstawą prawną istnienia Komisji i jej funkcjonowania są dwa rozporządzenia. W latach 1962-1967 działalność Komisji reguluje *Rozp. ministrów szkolnictwa wyższego, zdrowia i opieki społecznej, oświaty, spraw zagranicznych oraz przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki z dn. 25.5.1961 w sprawie warunków, jakim powinni odpowiadać kandydaci na bibliotekarzy dyplomowanych w szkołach wyższych oraz w sprawie zasad i trybu składania egzaminów bibliotekarskich (Dz.U. 1961 nr 29 poz. 143)* wydane na podstawie art. 128 wspomnianej wyżej ustawy z dn. 5.11.1958. Na podstawie § 6 wymienionego rozporządzenia zostaje powołana do życia Komisja Egzaminacyjna dla Bibliotekarzy Dyplomowanych, która działać ma przy ministrze szkolnictwa wyższego. Drugim aktem prawnym zmieniającym zasady organizacyjne Komisji, rozszerzającym zasięg jej oddziaływania oraz modyfikującym zakres wymagań egzaminacyjnych jest *Rozp. RM z dn. 22.4.1967 w sprawie warunków zatrudniania w instytutach naukowo-badawczych w Polskiej Akademii Nauk i w szkolnictwie wyższym bibliotekarzy dyplomowanych i pracowników służby bibliotecznej oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej i dokumentalistów służby informacyjnej naukowej, technicznej i ekonomicznej (Dz.U. 1967 nr 14 poz. 63)*. Rozporządzenie to stanowi wytyczne dla działania Komisji Egzaminacyjnej w l. 1967-1978. Kadencje Komisji przewidziane zostały na okres trzyletni.

2. ZASADY ORGANIZACJI KOMISJI EGZAMINACYJNEJ DLA BIBLIOTEKARZY DYPLOMOWANYCH

Komisja Egzaminacyjna ma się składać — w myśl rozporządzenia z dn. 25.5.1961 — z 14-15 osób. Członków Komisji w liczbie 9 powołuje minister szkolnictwa wyższego — po zasięgnięciu opinii Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego — spośród samodzielnych pracowników nauki oraz kustoszów i starszych kustoszów dyplomowanych. Mianuje również przewodniczącego i jego zastępcę. Ponadto w skład Komisji Egzaminacyjnej wchodzi przedstawiciele ministrów i przewodniczącego GKKFiT, sprawujących nadzór nad szkołami wyższymi, oraz przedstawiciel SBP. Sekretarza Komisji wyznacza dyrektor Departamentu Planowania i Organizacji w Min. Sz. Wyż. spośród swoich pracowników.

Skład Komisji Egzaminacyjnej został rozszerzony od 1967 r. ze względu na zwiększenie zasięgu jej działania na inne biblioteki naukowe zgodnie z rozp. z dn. 22.4.1967. Komisję w liczbie 11 osób — w tym przewodniczącego, zastępcę i sekretarza komisji — powołuje odtąd minister oświaty i szkolnictwa wyższego w porozumieniu z przewodniczą-

cym Komitetu Nauki i Techniki (KNiT), ministrem kultury i sztuki oraz sekretarzem naukowym PAN. Członków Komisji powołuje się spośród profesorów zwyczajnych i nadzwyczajnych, docentów etatowych, samodzielnych pracowników naukowo-badawczych oraz spośród starszych kustoszów dyplomowanych i kustoszów dyplomowanych. W skład Komisji wchodzi również przedstawiciele: przewodniczącego KNiT, ministra kultury i sztuki, ministra obrony narodowej oraz ZG SBP.

Obowiązkiem Komisji miało być przeprowadzanie egzaminów bibliotekarskich na stanowiska bibliotekarzy dyplomowanych co najmniej raz do roku. Termin i miejsce sesji ustalać miał przewodniczący Komisji, wyznaczając jednocześnie spośród członków Komisji zespół egzaminujący. Egzaminy ze znajomości języka obcego mogły być przeprowadzane w razie potrzeby przez egzaminatora nie wchodzącego w skład Komisji Egzaminacyjnej.

Szczegółowe zasady działania Komisji Egzaminacyjnej zostały ustalone: 1) *Zarządzeniem ministra szkolnictwa wyższego z dn. 20.2.1962 w sprawie składu i zasad działania Komisji Egzaminacyjnej dla Bibliotekarzy Dyplomowanych szkół wyższych (Dz. Urz. Min. Sz. Wyż. 1962 nr 2 poz. 8)* wraz z zał.: *Regulaminem*, który określał tryb działania Komisji Egzaminacyjnej; 2) *Zarządzeniem ministra oświaty i szkolnictwa wyższego z dn. 12.6.1968 w sprawie trybu działania Komisji Egzaminacyjnej dla Bibliotekarzy Dyplomowanych oraz składania egzaminu bibliotekarskiego (Monit. Pol. 1968 nr 27 poz. 181)*.

W pierwszym zarządzeniu określone są zadania Komisji Egzaminacyjnej, które obejmują: 1) ustalenie szczegółowego zakresu wymagań egzaminacyjnych; 2) przeprowadzanie egzaminów bibliotekarskich, dokonywanie zwolnień z części egzaminu bibliotekarskiego doktorów i magistrów bibliotekarstwa oraz przeprowadzanie weryfikacji dorobku naukowego, organizacyjnego lub dydaktycznego osób spełniających określone w przepisach warunki.

W drugim zarz. ministra oświaty i szkolnictwa wyższego — z dn. 12.6.1968 r. — zadania Komisji są sprowadzone do przeprowadzania egzaminów bibliotekarskich oraz weryfikacji dorobku osób wymienionych w § 27 rozporządzenia RM z dn. 22.4.1967.

W rozporządzeniu z dn. 25.5.1961 Komisja Egzaminacyjna otrzymała uprawnienia do zwalniania z części egzaminu bibliotekarskiego osób posiadających stopień naukowy doktora lub magistra bibliotekoznawstwa. Realizując rozporządzenie RM z dn. 22.4.1967 zarządzenie ministra oświaty i szkolnictwa wyższego z dn. 12.6.1968 wprowadza zwolnienia z części egzaminu dla magistrów bibliotekoznawstwa, absolwentów studiów poddyplomowych bibliotekoznawstwa i informacji naukowej oraz doktorów bibliotekoznawstwa i innych dziedzin nauki. Zakres ich egzaminu określają odpowiednio ustalenia § 6 tego aktu prawnego.

Wspomniane akty prawne przewidywały możliwość weryfikacji dorobku naukowego, organizacyjnego lub dydaktycznego w zakresie bibliotekarstwa, który uprawniał do zwalniania od egzaminu bibliotekarskiego. Weryfikację przeprowadzać miała Komisja Egzaminacyjna.

Osoby, które złożyły egzamin bibliotekarski z wynikiem pomyślnym, otrzymują świadectwo uprawniające do ubiegania się o stanowisko bibliotekarza dyplomowanego.

3. POWOŁYWANIE KOMISJI EGZAMINACYJNEJ W POSZCZEGÓLNYCH KADENCJACH

Pierwsza Komisja Egzaminacyjna dla Bibliotekarzy Dyplomowanych została powołana zarządzeniem ministra szkolnictwa wyższego z dn. 20.2.1962 (*Dz. Urz. Min. Szk. Wyż.* 1962 nr 2 poz. 8) w składzie: przewodniczący: prof. dr Ryszard Wroczyński, zastępca przewodniczącego: doc. dr Jan Baumgart, członkowie: prof. dr Helena Więckowska, dr Marian Górkiewicz, dr Helena Kozerska, mgr Jan Morawski, mgr Aleksander Kudelski, mgr Michał Kuna, mgr Witold Pawlikowski, oraz przedstawiciele: ministra szkolnictwa wyższego — mgr Stefania Draczko, ministra zdrowia i opieki społecznej — dr Adam Bocheński, ministra oświaty — mgr Helena Falkowska, przewodniczącego GKKFiT — mgr Henryka Sypniewska, SBP — prof. Jan Augustyniak.

Inauguracyjne zebranie odbyło się dn. 23.3.1962. Zakres działania Komisji rozszerzył się na bibliotekarzy wszystkich szkół wyższych. Od grudnia 1963 r. na wniosek ministra obrony narodowej Komisja objęła swoją działalnością także biblioteki akademii wojskowych. Jako przedstawiciel ministra obrony narodowej został delegowany do prac Komisji płk dr Fryderyk Malczewski.

I kadencja obejmowała działalność Komisji w l. 1962-1965. Sekretariat prowadziła mgr S. Draczko jako pracownik Departamentu Planowania i Organizacji Min. Szk. Wyż. Protokoły z sesji egzaminacyjnych i posiedzeń Komisji przygotowywała mgr Jadwiga Krajewska, również w okresie II i częściowo III kadencji.

Na II kadencję Komisja została powołana *Zarz. ministra szkolnictwa wyższego z dn. 23.8.1965 w sprawie składu i zasad działania Komisji Egzaminacyjnej dla Bibliotekarzy Dyplomowanych (Dz. Urz. Min. Szk. Wyż.* 1965 nr 10 poz. 71).

Skład osobowy Komisji pozostał prawie w tym samym stanie; zmianom uległo wyłącznie przedstawicielstwo resortów. Ministra zdrowia i opieki społecznej reprezentował mgr Jan Waliński, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich — dr Maria Manteufflowa. W związku z rozszerzeniem działalności Komisji na biblioteki podległe Komitetowi Nauki i Techniki oraz Ministerstwu Kultury i Sztuki uzupełniono skład Komisji odpowiednio: mgr Anną Lech oraz mgr Czesławem Koziółem,

a wobec połączenia Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z Ministerstwem Oświaty przedstawicielkami ministra oświaty i szkolnictwa wyższego zostały mgr S. Draczko i mgr H. Falkowska.

Inauguracja prac Komisji Egzaminacyjnej odbyła się dn. 8.9.1965. W II kadencji zakres działalności Komisji rozszerzył się na bibliotekarzy zatrudnionych w instytutach naukowo-badawczych oraz w następujących bibliotekach: Centralnej Bibliotece Statystycznej w m. st. Warszawie, Głównej Bibliotece Lekarskiej, Centralnej Bibliotece Rolniczej i Centralnej Bibliotece Wojskowej. Okres II kadencji został skrócony z powodu wejścia w życie wymienionego już rozporządzenia RM z dn. 22.4.1967.

III kadencja Komisji — różniąca się pod względem prawno-organizacyjnym od dwóch poprzednich, gdyż oparta na nowych aktach prawnych: wyżej wymienionym rozporządzeniu RM z dn. 22.4.1967 i zarządzeniu ministra oświaty i szkolnictwa wyższego z dn. 12.6.1968 — przypada na l. 1968–1970. Te dwa akty prawne obowiązują Komisję Egzaminacyjną do dnia dzisiejszego. Komisja została powołana decyzją ministra oświaty i szkolnictwa wyższego dn. 13.1.1968 w porozumieniu z przewodniczącym KNiT, ministrem kultury i sztuki oraz sekretarzem naukowym PAN. Skład jej przedstawiał się następująco: przewodniczący — prof. R. Wroczyński, zastępca przewodniczącego — doc. dr J. Baumgart, sekretarz — mgr J. Ćwiekowa, członkowie — prof. dr Karol Głombiowski, dr M. Górkiewicz, mgr A. Kudelski, dr M. Manteufflowa, dr Franciszek Pajączkowski, dr Jan Pasiński, mgr J. Waliński, prof. dr H. Więckowska oraz przedstawiciele: przewodniczącego KNiT — mgr A. Lech, ministra kultury i sztuki — mgr Cz. Kozioł, a po 26.3.1968 — mgr Ewa Pawlikowska, ministra obrony narodowej — ppłk dr Stefan Rosołowski i SBP — dr hab. H. Kozerska. Od III kadencji obok przewodniczącego i zastępcy, także sekretarz jest powoływany przez ministra do składu Komisji Egzaminacyjnej. Od dn. 6.4.1968 Komisja otrzymała do pomocy sekretarza technicznego, którym była mgr Elżbieta Rose.

Zasięg funkcjonowania Komisji rozszerzył się na biblioteki PAN, resortowych instytutów naukowo-badawczych i biblioteki naukowe podległe MKiS oraz na niektóre biblioteki zaliczone do naukowych uchwałą nr 269 RM z dn. 20.8.1968.

IV kadencja przypada na l. 1971–1974. Komisja została powołana zarządzeniem nr 13/71 ministra oświaty i szkolnictwa wyższego z dn. 3.5.1971. Skład osobowy Komisji uległ zmianom w stosunku do poprzedniej kadencji. Przedstawiał się następująco: przewodniczący — prof. dr J. Baumgart, zastępca przewodniczącego — doc. dr Zbigniew Jabłoński, sekretarz — mgr J. Ćwiekowa, członkowie: prof. dr K. Głombiowski, dr M. Górkiewicz, mgr A. Kudelski, doc. dr Józef Korpała, dr hab. Mieczysław Kwiecieński, doc. dr hab. Bolesław Świdorski, mgr J. Waliński, dr Marian Zwiercan. Przedstawiciele resortów pozostali bez zmian. Sekretariat techniczny prowadziła mgr Urszula Paszkiewicz.

Do zakresu prac Komisji Egzaminacyjnej począwszy od IV kadencji doszło wydawanie decyzji o zaliczeniu stażu pracy przy zajmowaniu stanowisk bibliotekarzy dyplomowanych. Podstawą prawną było *Zarz. ministra oświaty i szkolnictwa wyższego z dn. 15.7.1971 w sprawie określenia rodzajów prac podlegających zaliczeniu do stażu pracy wymaganego do zajmowania stanowisk bibliotekarzy dyplomowanych (Monit. Pol. 1971 nr 40 poz. 257)*.

Minister nauki, szkolnictwa wyższego i techniki powołał na V kadencję (1975-1978) Komisję zarządzeniem nr 31/Org. 75 z dn. 2.4.1975 w składzie: przewodniczący — doc. dr Z. Jabłoński, zastępca przewodniczącego — doc. dr hab. Halina Chamera, sekretarz — mgr J. Ćwiekowa, członkowie: doc. dr Zbigniew Binerowski, mgr Edward Domański, doc. dr Adam Górski, doc. dr hab. Jadwiga Kołodziejska, doc. dr hab. Krzysztof Migoń, dr Jan Sójka, mgr Krystyna Stefanicka, dr Zbigniew Żmigrodzki oraz przedstawiciele: ministra kultury i sztuki — dr Edward Paliński, ministra obrony narodowej — płk doc. dr hab. S. Rosołowski, ZG SBP — mgr Alojzy Tujakowski oraz ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki — mgr Jerzy Lewandowski. Od 1976 r. brała udział w pracach Komisji mgr Anna Nowak — st. radca ds. bibliotek Departamentu Studiów i Badań Uniwersyteckich, Ekonomicznych i Pedagogicznych MNSWiT.

Sekretariat techniczny prowadziła mgr U. Paszkiewicz.

Komisja Egzaminacyjna dla Bibliotekarzy Dyplomowanych znajduje się w przededniu zmian organizacyjnych, które dokonają się na zasadzie oczekiwanego nowego zarządzenia ministra nauki, szk. wyż. i tech., dotyczącego trybu działania Komisji, nowych zasad przeprowadzania egzaminów a także nowych wymagań egzaminacyjnych.

Zarządzeniem nr 39 min. nauki, szk. wyż. i tech. z dn. 15.12.1978 została powołana na VI kadencję (1978-1981) Komisja Egzaminacyjna w nowym składzie: przewodniczący — doc. dr Z. Jabłoński, zastępca przewodniczącego doc. dr Z. Binerowski, sekretarz — mgr J. Ćwiekowa, członkowie: mgr E. Domański, doc. dr hab. J. Kołodziejska, mgr J. Lewandowski, doc. dr hab. K. Migoń, dr J. Sójka, mgr K. Stefanicka, mgr Janina Tyszkowska, dr Z. Żmigrodzki oraz przedstawiciele: ministra kultury i sztuki — dr Jakub Zdzisław Lichański, ministra obrony narodowej — ppłk dr Stanisław Wiecha, przedstawiciel ZG SBP — mgr A. Tujakowski i przedstawiciel ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki — mgr A. Nowak.

4. EGZAMINY KWALIFIKACYJNE NA BIBLIOTEKARZY DYPLOMOWANYCH

Egzaminy kwalifikacyjne były przeprowadzane na sesjach egzaminacyjnych, które miały odbywać się co najmniej raz w roku. Przepisy prawne określały warunki dopuszczenia kandydatów do egzaminu.

Według rozporządzenia z dn. 25.5.1961 do egzaminu bibliotekarskiego mógł być dopuszczony pracownik szkoły wyższej, który posiada wykształcenie wyższe oraz co najmniej dwuletni staż pracy zawodowej w bibliotece naukowej lub trzyletni w bibliotece innego typu oraz ma zamiar poświęcić się zawodowo pracy bibliotecznej. W ten sposób sformułowane warunki dopuszczenia do egzaminu zabezpieczały kadre bibliotek przed napływem na te stanowiska osób nie będących bibliotekarzami. Jednocześnie pozwalały powołać na stanowiska bibliotekarzy dyplomowanych osoby ze stopniem docenta, co miało wzmocnić kadre naukową bibliotek szkół wyższych.

Rozporządzenie RM z dn. 22.4.1967 dopuszcza do egzaminów osoby posiadające poza tytułem magistra⁴ co najmniej trzyletni staż pracy w służbie bibliotecznej bądź w służbie informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej, bądź na stanowisku pracownika naukowo-badawczego lub naukowo-dydaktycznego. Dopuszczenie do egzaminu bibliotekarskiego ostatniej kategorii pracowników miało stanowić dalszy krok na drodze do wzmocnienia kadry naukowej bibliotek mających prawo zatrudniania bibliotekarzy dyplomowanych. Zwiększenie wymaganego stażu pracy zawodowej miało umożliwić kandydatom do egzaminu zapoznanie się z warsztatem biblioteki naukowej.

Egzamin bibliotekarski staje się jednym z elementów polityki bibliotecznej w zakresie doboru kadr, które powinny odznaczać się znajomością problematyki teoretycznej oraz praktycznymi umiejętnościami w zakresie organizacji bibliotek naukowych.

Zakres wymagań egzaminacyjnych był przedmiotem prac Komisji ds. Bibliotek Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego powołanej po raz pierwszy dn. 17.5.1960, której przewodniczącym był wówczas prof. dr R. Wroczyński, a zastępcą doc. dr J. Baumgart. Program został opracowany przez zespół przyszłych członków I kadencji Komisji Egzaminacyjnej, uzgodniony z Min. Szk. Wyż. dyskutowany na posiedzeniu Prezydium Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego, opiniowany przez biblioteki główne szkół wyższych podległych Min. Szk. Wyż. i konsultowany z ministerstwami reprezentowanymi w Komisji. Końcowych prac redakcyjnych dokonał zespół roboczy podczas posiedzeń w Krakowie w dn. 30.6.-2.7.1960 w składzie: doc. dr J. Baumgart, mgr Stefan Gniazdowski, mgr Anna Romańska, mgr Władysław Piasecki, doc. dr Jan Warężak i mgr Stefania Draczkó.

Pełny zakres wymagań egzaminacyjnych określał § 5 rozporządzenia z dn. 25.5.1961. Egzamin bibliotekarski składał się z dwóch części: egzaminu pisemnego i egzaminu ustnego. Egzamin pisemny obejmował: a) pracę klauzurową z zakresu bibliotekoznawstwa lub bibliografii i nauki

⁴ Zarz. min. oświaty i szkolnictwa wyższego z dn. 12.06.1968 („Monit. Pol.” 1968 nr 27, poz. 181) przewidywało w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych potrzebami szkoły wyższej, dopuszczenie do egzaminu bibliotekarskiego osób z dyplomem ukończenia wyższej szkoły zawodowej lub równorzędnym.

o książce (wg wyboru przez składającego egzamin, początkowo spośród 2 tematów zaproponowanych przez Komisję, od III sesji I kadencji — spośród ośmiu); b) tłumaczeniu tekstu naukowego z języka obcego. Na egzamin ustny składało się 5 grup zagadnień:

- 1) wiadomości ogólne z dziedziny organizacji nauki i życia kulturalnego oraz przepisy prawne dotyczące szkół wyższych i bibliotek;
- 2) organizacja i technika funkcjonowania biblioteki o charakterze naukowym, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień występujących w bibliotece stanowiącej miejsce pracy składającego egzamin;
- 3) wybrane zagadnienia z dziedziny bibliografii;
- 4) problematyka katalogowania i klasyfikowania rzeczowego piśmiennictwa;
- 5) zagadnienia z zakresu historii i techniki książki, wstępne rozpoznanie rękopisów, druków, opraw, ilustracji oraz innych przedmiotów występujących w zbiorach bibliotecznych.

Cenną pomocą metodyczną dla przystępujących do egzaminu stało się wydawnictwo *Szczegółowy zakres wymagań egzaminacyjnych dla kandydatów na stanowiska bibliotekarzy dyplomowanych* (Warszawa 1962, 31 s.), wydane staraniem Komisji Egzaminacyjnej, obejmujące zarządzenia i instrukcje oraz szczegółowe wymagania egzaminacyjne.

Zakreślone wymaganiami egzaminacyjnymi kwalifikacje bibliotekarzy dyplomowanych były wysokie. Program egzaminu został opracowany w sposób nowatorski i wytyczał rozległe horyzonty dla rozwoju ówczesnego bibliotekarstwa naukowego.

Wobec szybkiego rozwoju nauki o bibliotece i informacji naukowej zaistniała w l. 1965-1967 konieczność aktualizacji wiedzy w tym zakresie również w programie egzaminu bibliotekarskiego dla bibliotekarzy dyplomowanych. Komisja Egzaminacyjna II kadencji poświęciła wiele czasu temu zagadnieniu. Już na zebraniu inauguracyjnym został powołany zespół do przygotowania nowych wymagań egzaminacyjnych w składzie: doc. dr J. Baumgart, mgr J. Morawski i mgr W. Pawlikowski. Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego zwróciło się do mgr Salomei Wielopolskiej i mgr J. Cwiekowej z prośbą o recenzję nowego projektu wymagań egzaminacyjnych przygotowanego przez mgr S. Draczko i mgra W. Pawlikowskiego. Prace nad nowym programem trwały do końca II kadencji. Ostateczna redakcja programu została przekazana następnej Komisji (III kadencji).

Prace nad programem intensyfikują się ze względu na wejście w życie rozporządzenia RM z dn. 22.4.1967, zapowiadającego ogłoszenie przez Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego nowego zakresu wymagań i przepisów dotyczących trybu składania egzaminów. Po końcowej redakcji dokonanej przez mgra Cz. Kozioła i mgra Andrzeja Kłossowskiego, nowy program — przekonsultowany z ówczesnym Prezydium Komisji Egzaminacyjnej w składzie: prof. R. Wroczyński, doc. dr J. Baumgart

i mgr J. Ćwiekowa, po uzgodnieniach resortowych i międzyresortowych wszedł w życie w postaci zarządzenia ministra oświaty i szkolnictwa wyższego z dn. 12.6.1968. Zgodnie z nim egzamin bibliotekarski składa się z części pisemnej i ustnej. Egzamin pisemny obejmuje: a) pracę na jeden z sześciu tematów z zakresu bibliotekoznawstwa, podanych przez Komisję do wyboru składającym egzamin; b) streszczenie tej pracy w języku obcym.

Egzamin ustny obejmuje 10 grup zagadnień: 1) Organizacja nauki, oświaty i życia kulturalnego w Polsce. Archiwa, muzea, ruch wydawniczy, księgarstwo; elementy naukoznawstwa. Bibliotekoznawstwo jako dyscyplina naukowa; 2) Informacja naukowa, techniczna i ekonomiczna. Problemy organizacyjne i metodyczne informacji naukowej; bibliografia — problemy metodyczne i podstawowe wiadomości z jej historii; 3) Polityka biblioteczna PRL, współpraca biblioteczna krajowa i międzynarodowa; 4) Organizacja i funkcjonowanie bibliotek; budownictwo biblioteczne; 5) Polityka gromadzenia zbiorów, organizacja, przechowywanie, konserwacja i udostępnianie księgozbioru; 6) Problematyka katalogowania i klasyfikacji piśmiennictwa; 7) Problematyka zbiorów specjalnych w bibliotekach naukowych; 8) Najważniejsze biblioteki krajowe i zagraniczne — zarys historii i stan współczesny; organizacje zawodowe; 9) Nauka o książce i czasopiśmie oraz o innych formach przekazywania myśli; drukarstwo, reprografia; 10) Recepcja książki i innych form przekazywania myśli. Czytelnictwo, rola biblioteki i bibliotekarza w rozwoju nauki, oświaty, kultury i gospodarki narodowej.

Ponadto obowiązuje wykazanie się znajomością problematyki dotyczącej polityki wewnętrznej i zagranicznej Polski.

W zakresie egzaminu ustnego z języków obcych (§ 5 ust. 1 pkt 11) wymagana jest umiejętność streszczenia wybranego przez egzaminującego tekstu w jednym języku oraz odczytanie i zanalizowanie elementów potrzebnych do opisu bibliograficznego i katalogowego danego wydawnictwa — w drugim języku.

Od V kadencji wprowadzono zwalnianie z egzaminów językowych kandydatów po ukończonej filologii obcej lub po wykazaniu się świadectwem państwowej komisji językowej. W wypadku uzyskania pozytywnego wyniku z przedmiotów zawodowych można poprawiać egzamin z języka obcego (od III kadencji).

Zakres wymagań całkowicie się zmienił w stosunku do poprzednio obowiązującego. Dominującą cechą programu jest rozszerzenie problematyki zawodowej w związku z rozwojem bibliotekoznawstwa i objęciem kompetencjami Komisji różnych typów bibliotek.

Wyżej omówiony program egzaminu bibliotekarskiego obowiązuje do dnia dzisiejszego. Tylko w III kadencji, czyli bezpośrednio po jego opublikowaniu, Komisja nie pracowała nad zmianami wymagań egzaminacyjnych. W ciągu IV i V kadencji trwały prace nad stworzeniem no-

wego zakresu wymagań egzaminacyjnych. Poszczególni egzaminatorzy otrzymali do opracowania tematykę swoich „grup zagadnień”.

Redakcję całości w okresie IV kadencji powierzono doc. dr Z. Jabłońskiemu — ówczesnemu zastępcy przewodniczącego. Zakres materiału podzielono na grupy zagadnień wg poszczególnych nauk: o bibliotece, o książce, o informacji naukowej; wyróżniono też 2 grupy związane z organizacją nauki, techniki, oświaty i życia kulturalnego w PRL oraz z rolą społeczną biblioteki. Mimo intensywnych prac w grupach roboczych oraz w całym zespole Komisji, nie uporano się z trudnościami natury merytorycznej i nie zdołano uzyskać jednomyślności w ustaleniach dotyczących selekcji treści programowych. Do najtrudniejszych i kontrowersyjnych do końca należała informacja naukowa. Stanowiska referentów tej problematyki były tak odmienne, że nie udało się ujednoczyć terminologii i treści wymagań.

W V kadencji przeprowadzono ankietę wśród członków Komisji i w ten sposób uzyskano opinie we wszystkich najistotniejszych problemach dotyczących formy i treści egzaminu. Prace Komisji prowadzono równolegle w trzech płaszczyznach:

- a) organizacyjno-prawnej (tryb składania egzaminu) w zespole: mgr J. Lewandowski, mgr E. Domański i mgr A. Nowak;
- b) metodycznej (forma pracy pisemnej) w zespole: doc. dr hab. K. Mi-goń, doc. dr Binerowski i mgr K. Stefanicka;
- c) merytoryczno-programowej — w zespole: mgr J. Ćwiekowa, doc. dr hab. J. Kołodziejska, mgr J. Lewandowski.

W końcowej fazie prac cały zespół uczestniczył w dyskusjach nad ustaleniem projektu nowych przepisów. Komisja wykorzystwała również w tej sprawie opinie Zarządu Głównego SBP, które potwierdziły kierunek zmian przygotowywanych przez Komisję.

Egzamin kwalifikacyjny na bibliotekarza dyplomowanego ma polegać na pracy pisemnej wykonanej przed egzaminem na temat z zakresu wybranej przez kandydata specjalizacji bibliotekarskiej oraz na egzaminie ustnym składającym się: a) z obrony pracy pisemnej; b) z części ogólnej dotyczącej problematyki organizacji nauki i kultury oraz podstawowych zagadnień bibliotekoznawstwa; c) z części specjalistycznej obejmującej zagadnienia wybranej specjalności bibliotekarskiej. W projekcie nowego modelu egzaminu bibliotekarskiego wytypowano 6 kierunków specjalizacji: 1) Gromadzenie i organizacja zbiorów w bibliotece naukowej; 2) Udostępnianie zbiorów bibliotecznych; czytelnictwo; 3) Działalność informacyjna biblioteki naukowej; 4) Dydaktyka biblioteczna; 5) Zbiory specjalne w bibliotekach naukowych; 6) Systemy biblioteczne i struktury organizacyjne.

Specjalistyczne sprofilowanie egzaminu dla bibliotekarzy dyplomowanych, które będzie realizowane prawdopodobnie w VI kadencji Komisji, odpowiada współczesnym tendencjom w rozwoju bibliotekoznawstwa.

Przyczyni się do prawidłowego rozwoju zawodowego przyszłych bibliotekarzy dyplomowanych, pogłębiając ich kwalifikacje w zakresie problematyki bibliotekoznawczej, oraz do rozwoju ich działalności naukowej.

W okresie pięciu kadencji odbyło się 19 sesji egzaminacyjnych. Przystąpiło do egzaminów 430 bibliotekarzy, z wynikiem pozytywnym złożyło je 358 osób. Sesje egzaminacyjne w l. 1962-1977 odbyły się w następujących bibliotekach:

Sesje	Daty	Biblioteka	Przystąpiło osób	Zdało osób
I kadencja				
I	26-30.6.62	Bibl. Jagiellońska	58	44
II	26-30.11.62	Bibl. UW	33	27
III	22-27.11.63	Bibl. Gł. UAM Poznań	36	27
IV	12-16.12.64	Bibl. WSE Wrocław	18	15
II kadencja				
I	18-23.2.66	Bibl. Uniw. Łódź	17	12
II	3-6.12.66	Bibl. Gł. AGH Kraków	10	7
III kadencja				
I	14-17.12.68	Bibl. Uniw. Łódź	15	13
II	16-18.12.69	Bibl. Jagiellońska	8	5
III	17-19.12.70	Bibl. Gł. UMCS Lublin	14	11
IV kadencja				
I	8-10.1.72	Bibl. Jagiellońska	7	6
II	9-12.12.72	Bibl. Uniw. Wrocław	29	28
III	26-29.5.73	Bibl. Gł. Uniw. Gdańsk	15	14
IV	15-18.12.73	Bibl. Jagiellońska	29	24
V	20-23.4.74	Bibl. Gł. Akad. Rol.-Tech., Olsztyn-Kortowo	14	11
V kadencja				
I	27-30.9.75	Bibl. Gł. UMK Toruń	36	33
II	27-30.3.76	Bibl. Naukowa AM Białystok	19	18
III	13-16.12.76	Bibl. Uniw. Wrocław	23	20
IV	18-21.6.77	Bibl. Gł. WSP Zielona Góra	22	20
V	6-9.12.77	Bibl. Gł. Polít. Szczecin	27	23

W I kadencji kandydaci rekrutowali się wyłącznie ze szkół wyższych, przy czym połowa kandydatów pochodziła z bibliotek uniwersyteckich. Kandydatów charakteryzowała duża rozpiętość stażu zawodowego, wieku i przygotowania zawodowego. Poziom kandydatów był w przeważającej mierze wysoki.

W II kadencji kandydaci pochodzili w 50% z naukowych bibliotek różnych resortów. Zakres ich wiadomości był węższy i inaczej ukierunkowany. Kandydaci z małych bibliotek oddalonych od centrów naukowych odznaczali się znacznie mniejszą znajomością problematyki teoretycznej i warsztatowej.

W III kadencji zwracali uwagę słabszą znajomością treści programo-

wych bibliotekarze nowo powstałych wyższych szkół inżynierskich oraz wyższych szkół nauczycielskich. Problem ten był dyskutowany na sesji podsumowującej egzamin i przekazany do rozważań Min. Szk. Wyż. wraz z propozycją środków zaradczych.

Od III sesji egzaminacyjnej w IV kadencji do egzaminu zaczęło przystępować stosunkowo dużo bibliotekarzy, którzy zgodnie z przepisami mogli korzystać ze zwolnień.

Wśród kandydatów przystępujących do egzaminów w V kadencji stosunkowo dużą liczbę stanowili bibliotekarze z kadry kierowniczej (22 osoby), co należy uznać za zjawisko korzystne dla rozwoju bibliotek naukowych. Połowę liczby kandydatów stanowili ludzie młodzi. Problem wieku potencjalnych bibliotekarzy dyplomowanych stał się dla bibliotek naukowych sprawą niezmiernie ważną w obliczu starzenia się wysoko kwalifikowanej kadry bibliotecznej i potrzeby jej zastąpienia.

5. WERYFIKACJE DOROBKU ORGANIZACYJNEGO, NAUKOWEGO I DYDAKTYCZNEGO BIBLIOTEKARZY JAKO PODSTAWA ZWOLNIEŃ OD EGZAMINU

Rozporządzenie z dn. 25.5.1961 wprowadziło możliwość powoływania na stanowiska bibliotekarzy dyplomowanych pracowników służby bibliotecznej szkoły wyższej w granicach limitowanych etatów przyznanych przez Min. Szk. Wyż. pismem z dn. 15.11.1961. Osoby te spełniać musiały jeden z poniższych warunków: 1) Posiadanie tytułu magistra filologii polskiej, historii bądź socjologii ze specjalizacją bibliotekarską na Uniwersytecie Łódzkim (przed 19.2.1953); 2) kierowanie praktykami międzybibliotecznymi w l. 1952-1957; 3) członkostwo komisji egzaminacyjnej, powołanej do przeprowadzenia egzaminów po praktykach II stopnia; 4) posiadanie świadectwa egzaminu na stanowiska I kategorii w państwowej służbie bibliotecznej (w okresie do 1948 r.), zgodnie z rozporządzeniem RM z dn. 11.4.1930 r. o egzaminie kandydatów na stanowiska I kategorii w państwowej służbie bibliotecznej (*Dz.U. R. P.* 1930 nr 36 poz. 294); 5) posiadanie świadectwa stwierdzającego odbycie praktyki międzybibliotecznej II stopnia zakończonej złożeniem egzaminu z wynikiem pozytywnym.

W poszczególnych bibliotekach szkół wyższych po otrzymaniu limitowanych przydziałów stanowisk bibliotekarzy dyplomowanych rektoraty zlecały dyrektorom bibliotek głównych przygotowanie wniosków imiennego powołania; opiniowały je komisje senackie przy danej szkole wyższej. W sumie biblioteki szkół wyższych otrzymały 118 etatów. Powoływanie na stanowiska bibliotekarzy dyplomowanych natrafiało w niektórych bibliotekach na wiele trudności, m.in. w związku z oceną przydatności pracowników do prac wysoko kwalifikowanych. Często istniała większa liczba bibliotekarzy uprawnionych do zajęcia tych stanowisk, niż

liczba przydzielonych limitów etatowych. Powodowało to przenoszenie się potencjalnych kandydatów na bibliotekarzy dyplomowanych do bibliotek posiadających wolne etaty. W bibliotekach naukowych wysoko zorganizowanych dało się zauważyć kilkuletnie oczekiwanie na etat bibliotekarza dyplomowanego, natomiast w niektórych mniejszych bibliotekach naukowych brakowało osób do objęcia takich etatów. Powoływanie bibliotekarzy dyplomowanych na podstawie wymienionego rozporządzenia wpłynęło mimo wszystko na uporządkowanie polityki kadrowej w bibliotekach szkół wyższych.

Podobny proces naturalnej selekcji kadr przeprowadzono w bibliotekach PAN, w których — jak wspomniano — 26 osób uznano za bibliotekarzy dyplomowanych.

Drugim nurtem prac Komisji Egzaminacyjnej — obok przeprowadzania egzaminów — miały być czynności związane z oceną dorobku naukowego, organizacyjnego lub dydaktycznego w zakresie bibliotekarstwa osób spełniających odpowiednie warunki w dniu wejścia w życie dwóch rozporządzeń, wymienionych wyżej.

Pierwsza weryfikacja dotyczyła wyłącznie bibliotekarzy zatrudnionych w szkołach wyższych w dniu wejścia w życie rozporządzenia z dn. 25.5.1961. Sposób przeprowadzania weryfikacji podawał Regulamin określający tryb działania Komisji Egzaminacyjnej (pkt 11-14), będący załącznikiem do zarządzenia ministra szkolnictwa wyższego z dn. 20.2.1962. Weryfikacji podlegały osoby na stanowiskach dyrektora (kierownika), wicedyrektora lub kustosza, mające 9-letni staż pracy na jednym z tych stanowisk lub łącznie albo posiadające stopień naukowy doktora.

Według wyżej wymienionych przepisów prawnych przeprowadzone zostały dwie weryfikacje. Trzecią weryfikację dla osób mających dorobek piśmienniczy lub dydaktyczny umożliwiły przepisy przejściowe i końcowe rozporządzenia RM z dn. 22.4.1967 (§ 27). Prawo ubiegania się o nią w terminie do 31.12.1968 otrzymały osoby zajmujące w dniu wejścia w życie wymienionego rozporządzenia stanowisko kustosza oraz posiadające 4-letni staż pracy na tym stanowisku bądź na stanowisku dyrektora (kierownika) albo wicedyrektora biblioteki. Sposób przeprowadzenia weryfikacji podawał § 7 Regulaminu Komisji będącego załącznikiem do zarządzenia ministra oświaty i szkolnictwa wyższego z dn. 12.6.1968. Weryfikacja została przeprowadzona przez Komisję w III i częściowo w IV kadencji.

Ogółem trzy weryfikacje objęły 207 bibliotekarzy, z czego z wynikiem pozytywnym Komisja zweryfikowała 134 osoby. W pierwszej weryfikacji 68% ogólnej liczby kandydatów pochodziło z bibliotek uniwersyteckich. Druga weryfikacja sprawiła Komisji największe trudności. Kryteria merytoryczne, przyjęte w odniesieniu do pracowników szkół wyższych nie były przydatne dla oceny działalności bibliotekarzy resortu kultury i sztuki oraz bibliotekarzy zatrudnionych w instytutach naukowo-ba-

dawczych. Wyłoniły się również wątpliwości typu prawnego i proceduralnego. Spośród kandydatów do drugiej weryfikacji 75% stanowili bibliotekarze resortu kultury i sztuki, tj. Biblioteki Narodowej (20 osób) oraz naukowych bibliotek publicznych (22 osoby).

Trzecia weryfikacja objęła już prawie wszystkie biblioteki uprawnione do zatrudniania bibliotekarzy dyplomowanych. 52% ogólnej liczby osób ubiegających się o weryfikację stanowili bibliotekarze resortu kultury i sztuki (33 wnioski) oraz oświaty i szkolnictwa wyższego (35 wniosków); ogromna większość pozostałych wniosków dotyczyła bibliotekarzy instytutów PAN i innych resortów.

Sprawy weryfikacyjne przedstawiały wiele trudności interpretacyjnych dotyczących stażu zawodowego, dorobku organizacyjnego i oceny osiągnięć dydaktycznych. W toku postępowania weryfikacyjnego stosowano ścisłą i jednolitą wykładnię przepisów prawa w stosunku do kandydatów z różnych bibliotek naukowych.

6. ZNACZENIE DZIAŁALNOŚCI KOMISJI EGZAMINACYJNEJ I POSTULATY NA PRZYSZŁOŚĆ

W okresie 16-letniego funkcjonowania Komisji⁵ w wyniku przeprowadzonego egzaminu otrzymało prawo do ubiegania się o stanowiska bibliotekarzy dyplomowanych 358 bibliotekarzy, a w wyniku weryfikacji — 134. Ponadto w szkołach wyższych powołano 118 bibliotekarzy dyplomowanych „z mocy działania prawa” (rozporządzenia z dn. 25.5.1961), a 114 bibliotekarzy promowała Komisja Egzaminacyjna dla Bibliotekarzy Dyplomowanych przy PAN w l. 1962-1964. W sumie biblioteki naukowe w kraju wzbogaciły swoje kadry o 724 bibliotekarzy dyplomowanych.

Duże znaczenie dla prawidłowego rozwoju tej grupy zawodowej miało kształtowanie jej przez jedną krajową komisję egzaminacyjną, obejmującą swym zasięgiem kandydatów wszystkich typów bibliotek naukowych. Merytoryczną działalność Komisji wspierały instytucje konsultatywne. Komisja dla Spraw Bibliotek Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego przez długie lata opiniowała projekty prawne przepisów dotyczących bibliotekarzy dyplomowanych i pomagała w pracach organizacyjnych. W sposób harmonijny układała się współpraca Komisji z Zarządem Głównym SBP. Jego przedstawiciele uczestniczyli we wszystkich pracach Komisji, biorąc przede wszystkim udział w sesjach egzaminacyjnych i posiedzeniach. Szczególnie znaczącą rolę opiniodawczą odgrywało SBP w projektowaniu programów wymagań egzaminacyjnych⁶. Również Zarząd Główny ZNP

⁵ O działalności Komisji zob. R. Wroczyński: Sprawozdanie Komisji Egzaminacyjnej dla Bibliotekarzy Dyplomowanych z działalności za okres I kadencji 20.2.1962—20.2.1965. Roczn. Bibliot. 1965 R. 9 z. 1/2 s. 211—223.

⁶ W sprawie zmian w zakresie wymagań egzaminacyjnych i trybu przeprowadzania egzaminu dla bibliotekarzy dyplomowanych na nowych zasadach na prośbę przew. Komisji Egzaminacyjnej doc. dra Z. Jabłońskiego zostały zreferowane postulaty Komisji przez mgra A. Tujakowskiego (przedstawiciela ZG SBP w Komisji) na posiedzeniu Prezydium ZG SBP dn. 24.3.1977. Członkowie ZG wyrazili aprobatę dla propozycji Komisji Egzaminacyjnej.

troszczył się o status prawny bibliotekarzy dyplomowanych i ich uposażenie. Podczas sesji egzaminacyjnych towarzyszyły egzaminującym i kandydatom życzliwość i pomoc bibliotek naukowych, na których terenie odbywały się egzaminy. Również Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki odegrało poważną rolę w kształtowaniu sylwetki zawodowej bibliotekarza dyplomowanego.

Treści programowe egzaminów sprzyjały tworzeniu się różnych profili zawodowych bibliotekarza dyplomowanego. Pracownicy ci sprawdzili się w bibliotekach szkół wyższych jako sprawni organizatorzy bibliotek macierzystych i ich zbiorów, a także jako dydaktycy w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Obecnie uważa się bibliotekarza dyplomowanego za bibliotekarza przydatnego do pracy w każdej bibliotece naukowej. Ponadto w ostatnich latach staje się on specjalistą w zakresie jednej z dziedzin informacji naukowej.

Komisja Egzaminacyjna przyczyniła się do wzrostu aktywności zawodowej przyszych bibliotekarzy dyplomowanych. Po okresie intensywnych przygotowań do egzaminu bibliotekarskiego, trwającym przeciętnie do dwóch lat, i sprawdzeniu swoich umiejętności podczas egzaminu, nowo kreowani bibliotekarze dyplomowani stawali się zawodowo bardziej aktywni i dojrzały.

Działalność Komisji wpłynęła również na ożywienie życia całych środowisk bibliotekarskich, czego przejawem były kursy dla bibliotekarzy naukowych⁷, mające na celu podwyższenie kwalifikacji zawodowych i pomoc w przygotowaniu do egzaminu.

Bibliotekarze dyplomowani zdołali sobie zdobyć wysoką pozycję zawodową w bibliotekach naukowych. Stanowią kadrę kierowniczą, prowadzą prace biblioteczne wymagające wysokich kwalifikacji oraz zajęcia dydaktyczne dla studentów i młodej kadry naukowej, a także pracują naukowo. Jest to jednak dopiero początek drogi kształtowania się twórczej postawy bibliotekarzy dyplomowanych o predyspozycjach naukowych. Poza niewielkimi przywilejami, sprzyjającymi działalności naukowej (36-godzinnym tygodniem pracy dla pracowników bibliotek wyższych uczelni oraz uprawnieniami urlopowymi) brakuje przepisów prawnych ułatwiających im rozwój zawodowy i naukowy. Należałoby zdać sobie sprawę, że obecnie w bibliotekach naukowych stanowią oni najliczniejszą grupę spośród kadry wysoko kwalifikowanej. Pracowników naukowo-badawczych zatrudnionych w bibliotekach naukowych jest niewiele (np. w 1977 r. w bibliotekach szkół wyższych MNSWiT było 92 pracowników naukowo-badawczych, podczas gdy bibliotekarzy dyplomowanych — 341). Można założyć, że dysproporcja ta zmniejszy się w miarę zdobywania przez pracowników bibliotek tytułów naukowych z zakresu biblioteko-

⁷ Np. w Warszawie odbyły się trzy takie kursy w 1. 1962, 1967 i 1974.

znawstwa i informacji naukowej. Niemniej należałoby dołożyć starań, aby polepszyć nasycenie bibliotek naukowych obydwoma grupami pracowników mogących prowadzić badania naukowe.

Trzeba też stwierdzić, że liczba kandydatów przystępujących do egzaminu na stanowiska bibliotekarzy dyplomowanych jest stanowczo za mała w stosunku do potrzeb bibliotek naukowych. Obserwuje się również nierównomierne ich rozmieszczenie na mapie bibliotek naukowych. Koniecznością staje się zwrócenie uwagi na wiek przyszłych bibliotekarzy dyplomowanych. Należałoby zlikwidować wszystkie niedogodności trybu składania egzaminów, zapewnić urlop dla przygotowania do egzaminów, otoczyć kandydatów większą opieką w bibliotekach macierzystych (powołując np. opiekunów dydaktycznych) oraz ułatwić im przygotowanie do egzaminów przez wydanie różnych pomocy metodycznych (np. *Szczegółowego zakresu wymagań*, podstawowych zestawów bibliografii, przewodników metodycznych itp.). Załatwienia oczekują — poza aktualizacją podstaw prawnych dotyczących bibliotekarzy dyplomowanych — opracowanie pragmatyki służbowej, wznowienie mianowań, ustalenie dodatków dydaktycznych oraz prawidłowa regulacja uposażeń.

Działalność Komisji Egzaminacyjnej może być wzbogacona przez wiele inspiracji, przekazywanych jej zarówno przez uczestników kształcenia, jak i przez biblioteki naukowe, potrzebujące wysokokwalifikowanych i twórczych kadr bibliotecznych.

JADWIGA CWIEKOWA

ACTIVITY OF THE EXAMINING BOARD FOR CERTIFICATED LIBRARIANS, ESTABLISHED AT THE MINISTRY OF SCIENCE, HIGHER EDUCATION AND TECHNOLOGY (1962-1978)

Certificated librarians have been introduced into university libraries staff in 1958, as a professional group of specialists being highly qualified. Their legal position, as didactic and scientific workers, is defined by two juridical Acts: Bill on Higher Education, dated November 15, 1958, and The Chart of Teachers' Duties and Privileges, of April 27, 1972. The candidates for a certificated librarian position have to meet the following requirements: being graduated from a university (i.e. having M.A. or M.S. degree), having three years of professional experience, being employed at a scientific library and being examined by the Examining Board for Certificated Librarians, established at the Ministry of Science, Higher Education and Technology.

In the period of 1962-1978 the Examining Board, during its 5th tenures, has carried out (at 19 sessions) examinations resulting in 358 diplomas for certificated librarians. Moreover, the Examining Board conducted the verification of profes-

nal activity and experiences, as well didactic as scientific, of 134 persons, which was equal to an official examination. The examination requirements scope has also been modified a number of times since then. All librarians, employed at different scientific libraries, are entitled to get a certificate.

The present article discusses the Examining Board's activity, presenting basic legal acts concerning its functions and organization, as well as proposals for the nearest future.

ANNA CZEKAJEWSKA—JĘDRUSIK

DZIAŁALNOŚĆ KOMISJI EGZAMINACYJNEJ DLA DYPLOMOWANYCH PRACOWNIKÓW DOKUMENTACJI NAUKOWEJ W LATACH 1967-1978

Dwa okresy działalności Komisji: w latach 1961-1967 w ramach Polskiej Akademii Nauk; w latach 1967-1978 na rzecz wszystkich zainteresowanych resortów. Skład personalny i zadania Komisji. Rozwiązywanie zagadnień organizacyjno-proceduralnych (m.in. ustalenie wymogów egzaminacyjnych). Charakterystyka kandydatów na dyplomowanych dokumentalistów. Obniżenie w ostatnich latach zainteresowania uzyskiwaniem kwalifikacji dyplomowanego dokumentalisty. Działania Komisji zmierzające do zapobieżenia temu zjawisku i zapewnienia kadry dyplomowanych dokumentalistów.

Określenie warunków zatrudnienia oraz kwalifikacji dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej znalazło się po raz pierwszy w rozporządzeniu Rady Ministrów z dn. 17.11.1961 (*Dz. U.* 1961 nr 52, poz. 286). Tyczyło ono wyłącznie pracowników Polskiej Akademii Nauk, jakkolwiek wydane nieco wcześniej, bo dn. 13.9.1961, rozporządzenie regulujące sprawę uposażenia m.in. tej grupy pracowników oraz pracowników służby bibliotecznej (*Dz. U.* 1961 nr 43 poz. 225, rozdz. 3) obejmowało również szkoły wyższe.

Kwalifikacje do pracy w zakresie dokumentacji naukowej wg postanowień § 7 cytowanego pierwszego rozporządzenia miała stwierdzać powołana przez Sekretariat Naukowy Akademii Komisja o 3-letniej kadencji.

Regulamin działania Komisji jak również jej skład osobowy został ustalony na posiedzeniu Sekretariatu Naukowego PAN dn. 12.12.1961 i przedstawiał się następująco: przewodniczący — prof. dr Tadeusz Mantuffel, zastępca przewodniczącego — prof. dr Włodzimierz Niemierko, członkowie: doc. dr Jadwiga Kobendzina, doc. dr Zygmunt Kolankowski, prof. dr Józef Skrzypek, prof. mgr inż. Aleksander Tuszko, doc. dr inż. Wojciech Urbanowski, doc. dr Adam Wysocki.

W okresie swej działalności, która została dn. 25.1.1965 przedłużona

na następne trzy lata, komisja odbyła 21 posiedzeń. Pierwsze dwa posiedzenia poświęcone były sprawom organizacyjnym związanym z zatrudnianiem osób zakwalifikowanych do pracy w dokumentacji naukowej, następne — wyłącznie postępowaniu kwalifikacyjnemu.

Ogółem w okresie 26.4.1962–19.12.1966 komisja zakwalifikowała 296 osób. Znakomita większość, bo 235 osób zatrudnionych, najczęściej w charakterze pomocniczych pracowników nauki, poddana była postępowaniu kwalifikacyjnemu w 1962 r., na który przypadło 11 posiedzeń Komisji. Tłumaczy się to przeprowadzaną w tym czasie w placówkach naukowych PAN akcją weryfikacyjną w stosunku do tej kategorii pracowników nauki.

Dnia 22.4.1967 ukazało się rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie warunków zatrudniania bibliotekarzy dyplomowanych i pracowników służby bibliotecznej oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej i dokumentalistów, wprowadzające nowy typ kwalifikowania na dyplomowanego pracownika dokumentacji naukowej (*Dz. U.* 1967 nr 14 poz. 63).

Komisja działająca dotąd w Polskiej Akademii Nauk i tylko na rzecz jej pracowników została rozwiązana, a na jej miejsce w myśl postanowień § 19 ust. 2 wspomnianego rozporządzenia została powołana na okres 3 lat zarządzeniem sekretarza naukowego PAN nr 40/67 z dn. 27.12.1967 międzyresortowa Komisja Egzaminacyjna dla Dyplomowanych Pracowników Dokumentacji Naukowej, działająca przy Polskiej Akademii Nauk w następującym składzie: przewodniczący — doc. dr Zygmunt Kolankowski, zastępca przewodniczącego — prof. dr Jadwiga Marchlewska, sekretarz — dc. dr Adam Wysocki, członkowie: prof. dr Andrzej Górski, dr inż. Adam Górski, doc. dr Edmund Jankowski, prof. dr Tadeusz Korzybski, mgr inż. Mirosław Kunicki, doc. dr Zygmunt Majewski, doc. dr Krystyna Remerowa, prof. dr Andrzej Wyczański.

Zgodnie z obowiązującymi wówczas przepisami skład Komisji został uzgodniony z przewodniczącym Komitetu Nauki i Techniki i z ministrem oświaty i szkolnictwa wyższego. Jednocześnie powołano zespół w składzie: dr H. Chamerska, doc. dr Zygmunt Kolankowski, doc. inż. Z. Majewski, mgr S. Okraśńska, mgr inż. W. Piróg, doc. dr K. Remerowa, doc. dr A. Wysocki w celu opracowania postanowień dotyczących trybu działania Komisji i zakresu wymagań egzaminacyjnych oraz określenia rodzajów prac podlegających zaliczeniu jako równorzędne z pracami w służbie informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej albo w służbie bibliotecznej.

Powyższym ustaleniom formalno-prawnym poświęcone były posiedzenia Komisji Egzaminacyjnej dn. 2.3.1968, 30.5.1968 i 14.10.1968. Wobec braku jednolitego stanowiska w sprawie zgłoszonych przez zespół projektów powołano podkomisję w składzie: dr E. Jankowski, doc. dr Z. Kolankowski, doc. inż. Z. Majewski, prof. dr J. Marchlewska, doc. dr A. Wy-

socki, która zajęła się uzgodnieniem a następnie przeredagowaniem projektów zarządzenia.

Na posiedzeniu dn. 24.9.1968 postanowiono przygotować wykaz lektury dla kandydatów do egzaminu.

Po uzgodnieniu projektów zarządzeń z Komitetem Nauki i Techniki oraz z Ministerstwem Oświaty i Szkolnictwa Wyższego dwa zarządzenia sekretarza naukowego PAN z dn. 5.1.1971 zostały ogłoszone w *Monitorze Polskim* 1971 nr 4 poz. 26 i 27: jedno dotyczyło trybu działania Komisji Egzaminacyjnej dla Dypłomowanych Pracowników Dokumentacji Naukowej, zakresu wymagań egzaminacyjnych oraz trybu składania egzaminu, drugie — określenia rodzaju prac podlegających zaliczeniu jako równorzędne z pracami w służbie informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej albo w służbie bibliotecznej.

Dnia 30.11.1968 z inicjatywy Komisji Biuro Kształcenia Kadr Naukowych PAN wysłało do placówek PAN, bibliotek głównych szkół wyższych i instytutów podległych resortowi szkolnictwa wyższego oraz innym resortom pismo w sprawie możliwości zwolnień od egzaminów na dyplomowanego pracownika dokumentacji naukowej na podstawie weryfikacji dorobku zawodowego zgodnie z postanowieniami § 28 ust. 1 już wspomnianego rozporządzenia RM z dn. 22.4.1967. Termin składania wniosków upływał z dn. 31.12.1968.

W sprawie tej wpłynęło ogółem 38 wniosków. Ich wstępnemu rozpatrzeniu poświęcone zostało posiedzenie Komisji Egzaminacyjnej dn. 20.1.1969, która wyłoniła 4 zespoły recenzenckie powołane do oceny całokształtu dorobku zawodowego zgłoszonych kandydatów. Na trzech następnych posiedzeniach (25.6.1969, 29.1.1970 i 18.6.1970) zakwalifikowano pozytywnie 28 wniosków uznając, że pozostałych dziesięć nie spełnia wymogów rozporządzenia RM.

Działalność weryfikacyjna Komisji objęła po raz pierwszy kandydatów o zróżnicowanym miejscu zatrudnienia. Spośród 38 osób tylko 6 było pracownikami PAN (z nich 3 zwolniono od egzaminu); pozostali w większości reprezentowali ośrodki informacji naukowo-technicznej i ekonomicznej oraz placówki inte w instytutach resortowych. Różnorodności instytutów odpowiadała różnorodność ukończonych przez ich pracowników kierunków studiów (11), wśród których filologia polska, ekonomia i nauki techniczne miały nieznaczną przewagę nad pozostałymi.

Po upływie 3-letniej kadencji Komisji Egzaminacyjnej zarządzeniem sekretarza naukowego PAN nr 13/71 z dn. 10.5.1971 po uzgodnieniu z Komitetem Nauki i Techniki oraz z Ministerstwem Oświaty i Szkolnictwa Wyższego powołano Komisję Egzaminacyjną na okres następnych 3 lat w następującym składzie: przewodniczący — prof. dr Zygmunt Kolanowski, zastępca przewodniczącego — prof. dr Jadwiga Marchlewska, sekretarz — doc. dr Anna Czekajewska-Jędrusik, członkowie: dr Tadeusz

Adynowski, doc. dr hab. Maria Dembowska, prof. mgr inż. Zdzisław Grunwald, doc. dr hab. Edmund Jankowski, doc. dr hab. Antoni Kleczkowski, dr Bronisław Ługowski, doc. dr hab. Bolesław Świdorski, prof. dr Andrzej Wyczański.

Kadencja tej Komisji, której skład został częściowo zmieniony zarządzeniem sekretarza naukowego PAN nr 21/73 z dn. 12.10.1973, w związku ze śmiercią wiceprzewodniczącej Komisji prof. dr J. Marchlewskiej i rezygnacją członka Komisji dr T. Adynowskiego, trwała do dn. 31.12.1974. Została przedłużona zarządzeniem sekretarza naukowego PAN nr 10/74 z dn. 22.3.1974 mającym na celu zsynchronizowanie okresu działania Komisji z kadencją władz Akademii. Na nowych członków zostali powołani: doc. inż. Edmund Szubert i doc. dr hab. inż. Karol Wajs. Stanowisko wiceprzewodniczącego Komisji objął dotychczasowy jej członek doc. dr hab. B. Świdorski.

Zgodnie z postanowieniami § 2 pkt 3 lit. a rozporządzenia RM z dn. 17.6.1972 (*Dz. U.* 1972 nr 31 poz. 214), powołanie składu Komisji Egzaminacyjnej nie wymagało uzgodnień z innymi resortami. Do współpracy z Komisją wydelegowana została z ramienia Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich mgr Hanna Zasadowa (podstawa prawna — rozporządzenie RM z dn. 22.4.1967), która odtąd bierze udział w pracach Komisji we wszystkich jej kadencjach.

Na pierwszym posiedzeniu Komisji dn. 26.6.1971 poddano analizie zakres programu egzaminacyjnego ogłoszonego we wspomnianym już zarządzeniu sekretarza naukowego PAN z dn. 5.1.1971 (poz. 26). Uznając go za bardzo szeroki, postanowiono przed przystąpieniem do działania merytorycznego opracować szczegółowy zakres wymagań egzaminacyjnych i włączyć go do broszury zawierającej orientacyjny zestaw podstawowej literatury pomocniczej z dziedziny informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej wraz ze zbiorem aktów regulujących działalność Komisji. Członkowie Komisji zobowiązali się także nadesłać propozycje pytań na egzaminy pisemne do zatwierdzenia przez Prezydium.

Następne posiedzenia Komisji w okresie czteroletniej kadencji odbyły się w dniach: 23.11.1971, 6.5.1972, 14.2.1973, 10.10.1973, 20.3.1974 i 11.10.1974 i poświęcone były częściowo sprawom organizacyjno-proceduralnym, częściowo działaniom kwalifikacyjnym:

— powołano dwa zespoły organizacyjne: jeden dla kandydatów reprezentujących nauki humanistyczne, drugi dla kandydatów reprezentujących nauki techniczne;

— zatwierdzono zaproponowane przez Komisję działającą w poprzedniej kadencji wzory świadectw: a) złożenia egzaminu na dyplomowanego pracownika dokumentacji naukowej, b) wyniku weryfikacji (według postanowień rozporządzenia RM z dn. 22.4.1967 § 28);

— zatwierdzono wzory pism do instytucji informujących o wyniku egzaminu (pozytywnym bądź negatywnym);

— rozpatrzone i załatwiono negatywnie wniosek Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego zgłoszony za pośrednictwem Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki w sprawie powołania na stanowiska dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej 40 pracowników KUL bez obowiązku składania egzaminu przed Komisją egzaminacyjną; — omówiono i przedyskutowano wniosek rektora Uniwersytetu Warszawskiego w sprawie uznania egzaminów końcowych złożonych po ukończeniu Podyplomowego Studium Informacji Naukowej przy Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UW za równorzędne z egzaminami składanymi przed Komisją Egzaminacyjną dla Dyplomowanych Pracowników Dokumentacji Naukowej. W wyniku dyskusji wystąpiono do Biura Organizacyjno-Prawnego PAN w sprawie nowelizacji rozporządzenia RM z dn. 22.4.1967, która by uwzględniła m.in. sprawę Studium Podyplomowego. Jednocześnie powiadomiono rektora UW, iż do czasu nowelizacji przepisów Komisja będzie stosowała daleko idące zwolnienia od egzaminów na podstawie dotychczasowych przepisów; — na posiedzeniach poprzedzających sesje egzaminacyjne poddawano analizie doświadczenia z sesji poprzednich, a następnie omawiano szczegółowo kwalifikacje kandydatów, ustalano także tematy egzaminu piśmennego oraz teksty obcojęzyczne przeznaczone do tłumaczenia.

Dnia 1.3.1974 ukazały się *Wytyczne Prezydium Komisji Egzaminacyjnej dla Dyplomowanych Pracowników Dokumentacji Naukowej działającej przy PAN w sprawie przeprowadzenia egzaminów na dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej oraz uprawnień osób nie będących członkami Komisji a biorących udział w sesji.*

Wydano też w wyniku podjętego poprzednio postanowienia *Zbiór przepisów i wymagań egzaminacyjnych dla kandydatów na dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej* w nakładzie 500 egz. Zakres wymagań zmienia się zgodnie ze specjalnością kandydata i tematyką prac placówki, w której jest on zatrudniony. Wszystkich zdających obowiązuje opanowanie podstawowych wiadomości z dziedziny informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej. Wiadomości te ujęte zostały w dwóch wariantach. Wariant pełniejszy obowiązuje osoby zatrudnione w wyspecjalizowanych ośrodkach informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej, jak również w placówkach inte działających w instytutach resortowych oraz w zjednoczeniach i zakładach pracy w produkcyjnych pionach gospodarki narodowej. Wariant węższy obowiązuje wszystkich pozostałych kandydatów bez względu na specjalizację i miejsce zatrudnienia, przede wszystkim pracowników placówek naukowych PAN o profilu nauk społecznych, archiwów sieci PAN itp.

W czasie tej kadencji Komisja odbyła cztery sesje egzaminacyjne. Na pierwszej — w dn. 26-29.3.1972 — ustalono szczegółowe zasady postępowania z uwzględnieniem przypadku całkowitego lub częściowego niepowodzenia egzaminu. W czasie tej sesji do egzaminu przystąpiło 14

osób (jedna ze zgłoszonych zrezygnowała). Tematyka pisemnych prac egzaminacyjnych podzielona została na 5 grup (techniczną, leksykograficzną, archiwistyczną, historycznoliteracką i biblioteczną). W każdej z grup kandydat miał do wyboru jeden z trzech tematów. W egzaminie ustnym jako egzaminatorzy wzięli udział specjaliści: jeden w grupie technicznej, jeden w grupie leksykograficznej. Łączna ocena wyników egzaminów pisemnych (w tym tłumaczeń z dwóch języków obcych) i egzaminu ustnego pozwoliła na zakwalifikowanie 10 spośród 14 egzaminowanych. Wszyscy zakwalifikowani byli pracownikami PAN — w większości z wykształceniem filologicznym.

Druga sesja egzaminacyjna odbyła się w dn. 17-20.12.1972. Do Komisji wpłynęło 21 zgłoszeń, do egzaminu przystąpiło 13 osób. Pozytywny wynik uzyskało 11 osób (pracownicy PAN i bibliotek głównych szkół wyższych), z nich jedna została wyróżniona.

Trzecia sesja egzaminacyjna w dn. 22-24.10.1973 objęła 16 osób (w tym jedną zdającą powtórnie) na 19 zgłoszonych. Egzamin zdało 10 osób, dalsze 3 osoby uzyskały świadectwo po zdaniu egzaminu poprawkowego z języka obcego. W tej sesji większość kandydatów stanowili pracownicy instytutów resortowych i innych. Ich wykształcenie reprezentowało kilkanaście kierunków studiów.

Kadencję Komisji zamknęła czwarta sesja egzaminacyjna, która przypadła na dni 21-23.10.1974. Na ogólną liczbę 16 zgłoszonych kandydatów do egzaminu przystąpiło 13. Dziesięć osób uzyskało oceny pozytywne, w nich dwie po zdaniu egzaminu poprawkowego z języka obcego. Dwie osoby zostały wyróżnione. W tej sesji egzaminacyjnej wziął udział tylko jeden pracownik PAN; pozostałe osoby zatrudnione były w bibliotekach szkół wyższych, w instytutach resortowych i innych.

W związku z upływem kadencji Komisji z dn. 31.12.1974 decyzją sekretarza naukowego PAN nr 1/75 z dn. 7.1.1975 została powołana Komisja Egzaminacyjna na okres 3-letni w składzie nie zmienionym. W tym okresie Komisja odbyła 3 posiedzenia plenarne, 3 posiedzenia Prezydium, 4 pełne sesje egzaminacyjne i dwie poprawkowe (z języków obcych). Posiedzenia plenarne odbyły się w dn.: 22.4.1975, 21.10.1975 i 13.5.1977. Pierwsze poświęcono szczegółowemu przygotowaniu do sesji egzaminacyjnej, drugie — sprawie egzaminu poprawkowego oraz sprawie powtórnego wydania *Zbioru przepisów i wymagań egzaminacyjnych dla kandydatów na dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej* po zaktualizowaniu załączonego doń wykazu piśmiennictwa. Na ostatnim posiedzeniu, dn. 13.5.1977, ustalono propozycje dotyczące składu Komisji Egzaminacyjnej w nowej kadencji na 1978-1980 oraz podjęto uchwałę w sprawie możliwości przeprowadzania w przyszłości sesji egzaminacyjnych w składzie ograniczonym do jednego zespołu egzaminacyjnego w przypadku zmniejszonej liczby kandydatów. Za podstawę posłu-

żyły doświadczenia z dwóch ostatnich sesji oraz postanowienia § 6 ust. 2 zarządzenia sekretarza naukowego PAN z dnia 5.1.1971.

Ze względu na to, że przedsesyjne posiedzenia Komisji absorbowwały dotąd wszystkich jej członków, postanowiono organizować przed sesjami najpierw posiedzenia Prezydium Komisji w celu omówienia takich spraw jak np. częściowe zwolnienie z egzaminu, zaliczenie stażu pracy, ustalenie wstępnych tematów egzaminu pisemnego i tekstów obcojęzycznych. Przygotowane przez Prezydium propozycje i wnioski były następnie dyskutowane przez wszystkich członków Komisji. W takim trybie rozpatrywany był wniosek Ośrodka Informacji Naukowej PAN z dn. 21.2.1976 skierowany do Biura Organizacyjno-Prawnego PAN w sprawie przyznania dyplomowanym pracownikom dokumentacji naukowej 25^{0/0} dodatku do emerytury lub renty oraz korzystania przez nich z dodatkowej powierzchni mieszkalnej z tytułu wykonywania w domu pracy naukowej. Wniosek ten zreferowano następnie na posiedzeniu plenarnym Komisji w przeddzień sesji egzaminacyjnej dn. 28.3.1976 i przesłano do Biura Organizacyjno-Prawnego PAN z wyrażeniem poparcia Komisji.

Pierwsza z czterech sesji egzaminacyjnych odbyła się w dn. 28.-30.4.1975. Zgłosiło się 11 osób, w tym jedna osoba powtórnie; do egzaminu przystąpiło 10 kandydatów z różnych ośrodków i wszystkie zdały go z wynikiem pozytywnym (4 osoby zwolniono z egzaminu z języka obcego).

Druga sesja egzaminacyjna przypadła na dni 29-31.3.1976. Na posiedzeniu przedegzaminacyjnym poprzedzającym sesję postanowiono wydrukować 50 egz. *Zbioru przepisów i wymagań egzaminacyjnych dla kandydatów na dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej* włączając na ostatniej stronie następującą informację: „Poza tym obowiązują specjalistyczna literatura na łamach czasopism wskazanych w bibliografii”. W sesji wzięło udział 18 kandydatów o różnych profilach wykształcenia reprezentujących różne instytucje. Zakwalifikowanych zostało 14 osób. Z egzaminu ustnego po zdaniu z wynikiem dobrym egzaminu pisemnego zwolnione zostały 2 osoby posiadające stopień naukowy doktora.

Trzecia sesja egzaminacyjna w dn. 8-10.11.1976 z powodu zgłoszenia tylko 7 wniosków przebiegała z udziałem jednego zespołu egzaminacyjnego, który zakwalifikował 4 osoby.

Ostatnia sesja egzaminacyjna w tej kadencji odbyła się w dn. 14.-15.3.1977 także z udziałem tylko jednego zespołu egzaminacyjnego. Spośród zgłoszonych 10 osób do egzaminu przystąpiło 8 (2 osoby — absolwenci Podyplomowego Studium Informacji Naukowej — zwolnione zostały z egzaminu pisemnego), a zdało go 7, w tym jedna z wyróżnieniem. I tym razem instytucje zatrudniające i rodzaj wykształcenia kandydatów były bardzo zróżnicowane.

Powołanie Komisji Egzaminacyjnej na l. 1978-1980 nastąpiło decyzją sekretarza naukowego PAN nr 13/78 z dn. 3.2.1978. W skład Komisji na

miejsce prof. dr hab. M. Dembowskiej, która zrezygnowała z dalszej pracy w Komisji, wszedł doc. dr Zbigniew Jabłoński. Pierwsze plenarne posiedzenie Komisji odbyło się dn. 29.4.1978. Jego tematem były sprawy organizacyjne i perspektywy dalszej pracy w warunkach malejącego napływu zgłoszeń do egzaminu.

Fakt braku zainteresowania podwyższaniem i uzyskiwaniem kwalifikacji pracownika dokumentacji naukowej w zestawieniu z niepokojącym zjawiskiem, jakim jest kurczenie się wykwalifikowanej kadry, która zaczyna przechodzić na emeryturę, spowodował decyzję Komisji o pilnej potrzebie działań mających na celu uzupełnienie kadry dokumentalistów.

Do powyższych uwag i wniosków obfitego materiału dostarczyły obserwacje poczynione w toku kilkunastoletniej działalności Komisji, skonfrontowane następnie z obserwacjami dokonanymi w różnych placówkach naukowych. Wynika z nich, że przyczyn wspomnianego zjawiska upatrywać należy w braku wyraźnych ustaleń prawnych wiążących uzyskanie kwalifikacji z pragmatyką służbową (tyczy to również niejasności w zakresie uprawnień emerytalnych i innych spraw bytowych).

W grupie pracowników dokumentacji naukowej zatrudnionych w Polskiej Akademii Nauk na wspomniane zjawiska mają wpływ jeszcze inne dodatkowe czynniki. Należy do nich niekorzystne zróżnicowanie uprawnień tych pracowników w stosunku do uprawnień pracowników naukowo-badawczych, pomimo posiadania przez jednych i drugich najczęściej takich samych kwalifikacji naukowych i wykonywania analogicznych prac naukowych. Wśród zatrudnionych w bibliotekach naukowych daje się również zauważyć stosunkowo mniej korzystną sytuację dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej w porównaniu z grupą bibliotekarzy dyplomowanych.

Wzgląd na analogię zachodzącą między obydwoma grupami pracowników, jak również potrzeba popierania rozwoju kadry pracowników dokumentacji naukowej nakazują rewizję i uzupełnienie odpowiednich przepisów prawnych już obowiązujących, ewentualnie wprowadzenie do przygotowywanych aktów prawnych odpowiednich sformułowań, które by:

- 1) wiązały uzyskanie stopnia dyplomowanego pracownika dokumentacji naukowej z przeniesieniem do odpowiedniej grupy uposażeniowej;
- 2) zrównywały uprawnienia tych pracowników z uprawnieniami przysługującymi pracownikom naukowo-badawczym.

Powyższe wnioski Komisja postanowiła opracować w formie memoriału i skierować go do odpowiednich władz.

Ponadto, w przekonaniu, że akty prawne dotyczące egzaminu na dyplomowanego pracownika dokumentacji naukowej nie są dostatecznie znane, uznano w toku dyskusji za wskazane i celowe rozesłanie odpowiedniej informacji opracowanej przez Biuro Kadr Naukowych i Spraw

Osobowych PAN a uzupełnionej uwagami członków Komisji do: a) branżowych i resortowych ośrodków inte, b) resortowych instytutów naukowo-badawczych, c) bibliotek szkół wyższych i PAN, d) Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, oraz opublikowanie jej w *Aktualnych Problemach Informacji i Dokumentacji* i w *Zagadnieniach Informacji Naukowej*.

Wszystkie te działania Komisji nie wydały dotąd widocznych owoców. Świadczyłaby o tym choćby nie zmieniona niemal liczba kandydatów (12 zgłoszonych) na sesję egzaminacyjną, która odbyła się w dn. 22-24.11.1978. Do egzaminu przystąpiło 10 osób, z których dwie zostały zwolnione z zasadniczego egzaminu pisemnego (absolwenci Podyplomowego Studium Informacji Naukowej UW), a trzy — z egzaminu z jednego języka obcego (ukończone studia filologiczne). Komisja działająca w jednym zespole egzaminacyjnym zakwalifikowała pozytywnie 8 osób, w tym dwie z wyróżnieniem. Cztery osoby będą musiały powtórzyć egzamin z języka obcego.

Na kolejną sesję egzaminacyjną w kwietniu 1979 r. wpłynęło 17 zgłoszeń.

Dotychczasową działalność Komisji dla Dyplomowanych Pracowników Dokumentacji Naukowej można podzielić na dwa etapy — pierwszy (1961-1967), w którym Komisja działała przy PAN i na rzecz jej pracowników oraz drugi (1967-1978), w którym Komisja ma już charakter międzyresortowy.

W pierwszym okresie status dyplomowanego pracownika dokumentacji uzyskało 296 osób, w drugim — 115. Miejsce zatrudnienia kandydatów na dyplomowanych dokumentalistów (Polska Akademia Nauk) określało charakter Komisji w pierwszym okresie jej działania. Wypadnie więc odpowiedzieć na pytanie, kim byli późniejsi kandydaci, jeśli chodzi o rodzaj instytucji zatrudniających. Wyróżniamy wśród instytucji: 1) Polską Akademię Nauk, 2) biblioteki szkół wyższych, 3) instytuty resortowe i inne, 4) różne inne instytucje. Ten element charakterystyki kandydatów przedstawiamy w poniższej tabelce, dotyczącej lat 1967-1978.

Kandydaci	PAN	Biblioteki szkół wyższych	Instytuty resortowe i inne	Inne	Razem
Zgłosili wniosek	35	34	38	22	129
Przystąpili do egzaminu	29	24	35	18	106
Zdali	23	22	26	16	87

Liczby obrazujące zgłoszenia kandydatów związanych z instytucjami o określonym charakterze wskazują na pewną równowagę między poszczególnymi grupami. Jednakże o jakiegokolwiek wymowie takiego zestawienia można by mówić dopiero wtedy, gdybyśmy dysponowali danymi pozwalającymi na porównanie zgłoszeń ze strukturą zatrudnienia pracowników dokumentacji naukowej w kraju.

Wykształcenie kandydatów zdobyte na studiach wyższych różnych typów (uniwersytety, politechniki, inne wyższe uczelnie specjalne) często nie pozostaje w żadnym związku z dziedziną uprawianą w miejscu pracy, a tym bardziej z metodami dla tej pracy właściwymi. Wyjątek stanowią tu w pewnej mierze studia bibliotekoznawstwa i informacji naukowej oraz Podyplomowe Studium Informacji Naukowej, ale ich absolwenci stanowią nikły procent kandydatów. Po studiach wyższych, bez względu na ich rodzaj, oczekuje się jednak znajomości (biernej) języków obcych, która okazuje się bardzo słaba lub wręcz niedostateczna (świadczy o tym liczba egzaminów poprawkowych) u osób uprawiających zawód dokumentalisty, wymagający przecież tak często opracowywania tekstów obcojęzycznych lub co najmniej ich wykorzystywania. Nie dotyczy to oczywiście pracowników, którzy odbyli studia w zakresie filologii obcych. Na stopień przygotowania do tego zawodu nie ma zasadniczego wpływu posiadanie stopnia naukowego doktora.

W wykształceniu pracowników dokumentacji nie przeważa wyraźnie żaden kierunek, jakkolwiek miejsce pracy często o nim przesądza (np. studia humanistyczne pracowników dokumentacji PAN). Zdecydowanej przewagi można się dopatrzeć natomiast w zajmowanych przez tych pracowników stanowiskach; w znakomitej większości są to bowiem stanowiska kierownicze różnej rangi. Być może, że ta właśnie okoliczność mająca bezpośredni związek z długością stażu pracy sprawia, iż nierzadko przed Komisją Egzaminacyjną stają osoby w wieku przedemerytalnym. Jeśli, jak to się często zdarza, wiek kandydata potwierdza tylko jego biegłość w sferze działań praktycznych a znacznie ogranicza możliwość przyswajania wiadomości o charakterze teoretycznym, wykraczających poza zakres codziennej pracy zawodowej, przed Komisją stają dylematy niezmiernie trudne do rozstrzygnięcia.

Niemal wszyscy kandydaci posiadają dorobek piśmienniczy. Składają się nań nieraz nawet liczne pozycje przygotowane indywidualnie lub w zespole, a wynikające często z uczestniczenia w pracach danej placówki lub ściśle się z nimi wiążące. Rozpiętość jakościowa tych prac jest bardzo znaczna: przeważają różnego rodzaju zestawienia dokumentacyjne, bibliograficzne, najczęściej w formie kartotek. Nie stanowią one zresztą istotnego elementu w ocenie kandydata, choć go w pewien sposób charakteryzują.

Obserwacje poczynione w kilkunastoletnim okresie działania Komisji Egzaminacyjnej i wynikające z nich refleksje dotyczą różnych pro-

blemów. Wiele z nich pozostaje nadal otwartych, m.in. kwestia zakresu wymogów egzaminacyjnych — jak się wydaje — potraktowanego zbyt „uniwersalnie” i szeroko wobec kandydatów wykonujących bardzo rozmaite, a często wąsko i zarazem wysoko wyspecjalizowane prace dokumentacyjne, w których uzyskali już dużą biegłość.

W rejestrze spraw najważniejszych znajduje się nadal sprawa pilnego uregulowania statusu dyplomowanego pracownika dokumentacji naukowej.

ANNA CZEKAJEWSKA-JĘDRUSIK

ACTIVITY OF THE EXAMINING BOARD FOR CERTIFICATED WORKERS OF SCIENTIFIC DOCUMENTATION (1967-1978)

Activity of the Examining Board for Certificated Workers of Scientific Documentation could be divided into two periods. During the first phase (1961-1967) of its activity the Examining Board was established at the Polish Academy of Sciences, mainly working for the benefit of the Academy's employees, and in the second phase (1967-1978) — it was already of nation-wide character. In the first of above-mentioned periods 296 persons were (by the way of verification) granted the title of qualified (certificated) workers in the field of scientific documentation, and on the second stage — 115 persons (28 of them by means of verification, and 87 through examinations). The examination action was preceded by — and partly connected with — solution of organizational and procedural problems (among others, setting up rules of examinations).

Nation-wide character of the Examining Board made possible the affluence of candidates from many institutions, among whom — besides the representatives of university libraries and other institutes of different type — the Polish Academy of Sciences reserved for its workers a substantial share. Since lately one can observe that the interest in obtaining the higher qualifications in the field of scientific documentation is getting lower and lower, the Examining Board has undertaken some intensive steps towards education of documentalists to prepare qualified personnel needed for proper development of the Polish science as a whole.

SUPLEMENT DO „SŁOWNIKA PRACOWNIKÓW KSIĄŻKI POLSKIEJ”

Prace nad kontynuacją *Słownika pracowników książki polskiej*¹ rozpoczęte zostały w połowie 1972 r. po zakończeniu ostatnich korekt drukarskich *Słownika*, jeszcze przed jego ukazaniem się. *Słownik* wyszedł w końcu tego roku, w sprzedaży ukazał się na początku 1973 r. Kontynuacja prac zapowiedziana została w przedmowie do *Słownika* podpisanej przez Komitet Redakcyjny. W latach 1973-1975 ukazało się wiele recenzji *Słownika*; były one na ogół pozytywne, we wszystkich jednak wykazywano pominięcie różnego rodzaju haseł; wszystkie recenzje podkreślały też potrzebę kontynuacji wydawnictwa w postaci dalszych tomów czy suplementów. Taka kontynuacja została zapowiedziana w przedmowie do *Słownika*.

Wydania *Suplementu* podjęło się Państwowe Wydawnictwo Naukowe w Warszawie przeznaczając nań 50 ark. wyd. (niespełna 1/3 objętości *Słownika*). Obejmuje on nowe, uzupełniające *Słownik* hasła oraz indeks.

Najistotniejszym problemem był dobór haseł do *Suplementu*. Kartoteki bio-bibliograficzne *Słownika*, opracowywane od wielu lat w ramach prac przygotowawczych do publikacji, zawierają ok. 22 000 haseł, z czego ogłoszono w *Słowniku* 3000; pozostały więc jeszcze obfite materiały, spośród których należało dokonać najważniejszego wyboru.

Pierwsza zasada, według której przeprowadzono dobór haseł do *Suplementu*, odpowiadała jednemu z generalnych założeń doboru haseł do *Słownika*. *Słownik* objął wszystkie wybitne postacie, związane z historią książki polskiej, zmarłe do 1969 r. *Suplement* zaś uwzględnia wybitnych pracowników książki polskiej zmarłych w latach 1970-1978; rejestr tych nazwisk jest bardzo długi.

Drugie kryterium doboru haseł do *Suplementu* wiąże się też ściśle ze *Słownikiem*. Hasła odnoszące się do dużych ośrodków kulturalnych kraju, jak Warszawa, Kraków, Poznań itd. są w *Słowniku* reprezentowane w szerszym zakresie niż hasła dotyczące mniejszych miast, uznano więc potrzebę uzupełnienia tych braków. Uzyskano ciekawe wyniki. Wydobyto wiele interesujących postaci związanych zarówno z miastami tej rangi, co Kalisz, Piotrków, Siedlce, Włocławek, jak i z mniejszymi i zupełnie małymi miasteczkami z terenu Królestwa Polskiego, Galicji i Wielkiego Księstwa Poznańskiego; włączono także sporo haseł dotyczących kresów wschodnich dawnej Rzeczypospolitej, Inflant polskich oraz zagranicy. Dobór tych haseł nie jest przypadkowy. W wyborze miejscowości wskaźników dostarczył *Słownik*; w wyborze haseł związanych z poszczególnymi miejscowościami uwzględniono z całego znanego materiału tylko postacie najbardziej znaczące.

W stosunku do mniejszych miast przeprowadzano z reguły poszukiwania śladów działalności pierwszych drukarzy, pierwszych księgarzy, pierwszych bibliotek i osób z nimi związanych, ich założycieli i bibliotekarzy. Początki działalności drukarskiej, księgarskiej czy bibliotecznej w tych ośrodkach przypadają niemal bez wyjątku na wiek XIX, częściej na drugą niż pierwszą jego połowę. *Suplement* przynosi w tym

¹ Warszawa—Łódź: Państw. Wydaw. Nauk. 1972 (157,75 ark. wyd., 3000 biogramów, ponad 550 autorów).

zakresie szereg nowych ustaleń, chyba bezbłędnych; są to niemal zawsze pierwsze opracowania oparte na materiałach źródłowych.

Pozostałe hasła występujące w *Suplemencie* są wynikiem różnych analiz szczegółowych, bądź zależą od zainteresowań poszczególnych autorów, z którymi nawiązaliśmy współpracę. Staraliśmy się też uwzględnić w miarę możliwości uwagi recenzentów *Słownika*. Wykorzystano również częściowo teksty zgromadzone wcześniej, dostarczone przez autorów jeszcze do *Słownika*, ale nie objęte nim. Znalazły się w ten sposób w *Suplemencie* hasła związane z bibliotekami królewskimi, Centralną Biblioteką Wojskową, drukarnią jasnogórską, drukarnią UJ, Drzeworytnią Warszawską, Główną Księgarnią Wojskową, Polską Składnicą Pomocy Szkolnych (prowadzącą rozległą działalność wydawniczą), krakowską „Szkolnicą” i inne; wydobyto też kilka nowych postaci działaczy ruchu robotniczego bądź osób z nim związanych, czynnych zarazem w zakresie spraw książki.

Metoda opracowania biogramów pozostała w zasadzie ta sama co w *Słowniku*; każdy artykuł składa się z dwu części: biogramu właściwego i dokumentacji. W *Słowniku* występują jednak na ogół biogramy pełne, w których zasób podstawowych informacji jest wystarczający. W *Suplemencie* natomiast znalazł się pewien procent haseł tzw. sygnalizacyjnych, obejmujących ułamkowe tylko dane, których mimo przeprowadzonych poszukiwań nie zdołano uzupełnić. Zostały one zamieszczone jako podstawa czy inspiracja do dalszych badań.

Bazę źródłową biogramów w *Suplemencie* stanowią, jak w *Słowniku*, materiały rękopiśmienne i drukowane. Są to rękopisy biblioteczne i archiwalne, a w zakresie druków — obok opracowań — materiały źródłowe, m.in. doniesienia prasowe, katalogi księgarskie, inwentarze biblioteczne, same druki jako produkty działalności oficyn drukarskich i wydawniczych, a także ekslibrisy jako ślady po bibliotekach, zbieraczach itp. Więcej też — niż w trakcie przygotowywania *Słownika* — przeprowadzono poszukiwań „w terenie”; starano się dotrzeć do właściwych osób i instytucji, rodzin i współpracowników oraz regionalnych towarzystw i stowarzyszeń, bibliotek, muzeów i archiwów, aby zdobyć poszukiwane dane. Nigdy kierowane przez nas kwerendy nie pozostawały bez odpowiedzi, zawsze nadchodziły bądź od razu pożądane informacje, bądź wskazówki, gdzie należy ich szukać dalej. Niekiedy udało się nawet inspirować takie poszukiwania w terenie, przeprowadzane dla naszych potrzeb. W wielu przypadkach uzyskane informacje wzbogaciły treść biogramów; pozyskanie ich za kilka czy kilkanaście lat byłoby już nieosiągalne. Przy tych okazjach wzbogaciło się znacznie gromadzone od lat Archiwum *Słownika*; otrzymaliśmy bowiem wiele dokumentów, fotografii itp. oryginalnych lub w odpisach czy kserokopiach.

Indeks jest drugą częścią *Suplementu*. Będzie on wspólny dla *Słownika* i *Suplementu*². Jest to indeks osób i instytucji. Uwzględnia nazwiska osób występujące w hasłach i w tekstach biogramów oraz nazwiska autorów biogramów, a także nazwy instytucji „księgoznawczych”: bibliotek, drukarni, księgarń, wydawnictw itd. Instytucje te są skupione pod hasłami zbiorczymi: Biblioteki, Drukarnie, Księgarnie Wydawnictwa itd.; w ich obrębie występuje podział na miejscowości w układzie alfabetycznym, następnie podane są, znów w alfabecie, nazwy instytucji wraz z odpowiednimi wskaźnikami cyfrowymi. Taki układ jest łatwy do wykorzystywania przez badaczy dziejów bibliotek, drukarstwa, księgarstwa itd. Pozwala zarazem na szybkie odszukanie danych dotyczących poszczególnych miejscowości, powinien więc zadowolić badaczy regionalnych.

W toku dotychczasowych prac (do marca 1979 r.) zgromadzono ok. 600 biogramów, przygotowanych przez ok. 100 autorów. Dość znaczny procent haseł opraco-

² Pierwotnie indeks do *Słownika* miał być wydany jako oddzielny dodatek, został też opracowany siłami zespołowymi. Jego maszynopis, obejmujący ponad 500 stron, złożono w początkach 1975 r. w Wydawnictwie — Oddz. Łódzkim PWN, gdzie rozpoczęte zostały prace nad przygotowaniem do druku. Koncepcja ta nie została, niestety, zrealizowana. Z powodu trudności z papierem PWN wycofało się z pierwotnego porozumienia.

wano we własnym zakresie na podstawie materiałów zgromadzonych w kartotekach. Lista haseł jest już zamknięta; nowych zgłoszeń nie przyjmujemy; zgromadzony materiał jest zbyt obszerny w stosunku do przeznaczonego miejsca i trzeba będzie, niestety, dokonać pewnych cięć. Cały materiał (z wyjątkiem nielicznych artykułów, zalegających jeszcze u autorów) został opracowany redakcyjnie i przekazany w dwu partiach: w listopadzie 1978 r. i lutym 1979 r. do PWN w Warszawie. Wszystkie przekazane artykuły są już po weryfikacji autorskiej. Jest to dużo szczęśliwsze rozwiązanie niż w *Słowniku* — przeprowadzenie weryfikacji na podstawie opracowanego redakcyjnie maszynopisu, a nie na podstawie pierwszej korekty drukarskiej. Unika się w ten sposób poprawek w druku, uciążliwych dla drukarni oraz opóźnień w zwrocie korekt do Wydawnictwa, co w sumie przyspieszyć może nieco cykl produkcyjny.

Indeks do *Słownika* jest już gotowy, indeks do *Suplementu* — w trakcie opracowania. Po zakończeniu opracowania trzeba będzie połączyć te dwa indeksy (z których jeden jest w formie maszynopisu, drugi — kartoteki).

Pozostaje jeszcze do wykonania szereg różnych prac redakcyjnych, m.in. część tekstów wymaga rewizji, tymczasem doszły nowe źródła. Później pozostaną już tylko prace związane z tokiem produkcyjnym: ustosunkowanie się do uwag redaktora PWN, który z ramienia Wydawnictwa zaznajamia się z tekstami i do uwag recenzenta, (do którego PWN skieruje materiał) oraz korekty drukarskie. Termin wydania *Suplementu* przewidziano na koniec 1980 r. .

Prace nad *Suplementem* były prowadzone przez dwuosobowy zespół redakcyjny (dr Irena Treichel i dr Hanna Tadeusiewicz) w Bibliotece Uniwersyteckiej w Łodzi, a od 1.10.1978 częściowo poza nią⁸. Uczestniczyli w nich aktywnie wszyscy niemal członkowie Komitetu Redakcyjnego *Słownika*, reprezentujący w większości ośrodki pozałódzkie: Gdańsk, Kraków, Lublin, Poznań, Toruń, Warszawę i Wrocław; dostarczali oni różnego typu informacji ze swych terenów (o osobach zmarłych, o nowych i będących w toku opracowania publikacjach itp.), a przede wszystkim mobilizowali w swoich ośrodkach autorów do współpracy i pośredniczyli w porozumieniu między nimi a Redakcją łódzką.

W trakcie prac redakcyjnych prowadzonych w Łodzi działał nadal stworzony od dawna własny system współpracy międzybibliotecznej: dostarczanie z poszczególnych ośrodków wypisów, wyciągów itp. ze źródeł niedostępnych w Łodzi a niezbędnych do opracowania biogramów. Np. Gustaw Schmagster z Krakowa wyspecjalizował się w wyszukiwaniu dat urodzenia i śmierci w archiwaliach krakowskich i nie będzie chyba w *Suplemencie* żadnego hasła krakowskiego, które byłoby tych dat pozbawione.

Prace nad kontynuacją *Słownika* znalazły poparcie z zewnątrz. Dzięki dotacji prywatnej na indeks do *Słownika* przygotowano go stosunkowo szybko. W 1977 r. praca umieszczona została w planie prac naukowych Instytutu Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego. Dzięki uznaniu potrzeby kontynuacji prac nad *Słownikiem* przez ówczesnego dyrektora Instytutu, prof. dra Bronisława Kocowskiego, podzielanemu przez Jego współpracowników i podtrzymanemu obecnie przez doc. dr hab. Kazimierę Maleczyńską prace nad *Słownikiem* realizowane są w ramach zadania badawczego „Zawód bibliotekarza w PRL”, prowadzonego przez Instytut pod kierunkiem dr Zofii Gaca-Dąbrowskiej, wchodzącego do problemu węzłowego „Polska kultura narodziła, jej tendencje rozwojowe i społeczna percepcja”. Uzyskana dotacja pozwoliła poszerzyć krąg współpracowników, stworzyła realne warunki na doprowadzenie prac nad *Suplementem* do końca. Niech mi wolno będzie

⁸ Biblioteka Uniwersytecka w Łodzi podjęła już w 1952 r. prowadzenie prac nad *Słownikiem* tu od 1958 r. mieści się siedziba Redakcji i Komitetu Redakcyjnego *Słownika*, tu był opracowany redakcyjnie *Zeszyt próbnny* (1958), tu odbywało się też przygotowanie samego *Słownika*. Do BUŁ przeniesione zostały w latach 60-tych, na okres przygotowywania publikacji, kartoteki bio-bibliograficzne poszczególnych zespołów *Słownika*, stanowiące do dziś własność ich macierzystych bibliotek.

wyrazić serdeczne podziękowania Panu Profesorowi B. Kocowskiemu i Wszystkim Osobom, które się do tego przyczyniły.

Ogłoszenie pierwszego *Suplementu* do *Słownika* nie zaspokoi potrzeb badawczych w zakresie biografistyki księgoznawczej. Z braku miejsca wiele tekstów, niemal gotowych do druku, pozostało poza publikacją, opracowanie wielu innych haseł, zasługujących w pełni na uwzględnienie, nie zostało podjęte. Nie uniknie więc *Suplement*, podobnie jak *Słownik*, zarzutu braku różnych ważnych haseł. Tylko przekształcenie *Słownika* w wydawnictwo o charakterze ciągłym, systematyczne ogłaszanie suplementów mogłoby po pewnym czasie tym zarzutom zapobiec. I tylko w ten sposób — co ważniejsze — stworzony warsztat byłby wykorzystany w pełni a długoletnia praca wielu zespołów nie zostałaby zaprzepaszczone.

Irena Treichel

44 SESJA RADY GŁÓWNEJ IFLA (Strbské Pleso, 28 sierpnia - 3 września 1978 r.)

Gospodarzem 44 Sesji Rady Głównej IFLA była Słowacka Republika Socjalistyczna, a miejscem spotkania Strbské Pleso w Tatrach Słowackich. Sesja zgromadziła ok. 500 uczestników. Polskie środowisko bibliotekarskie reprezentowała dwudziestoosobowa grupa pod kierownictwem prof. Witolda Stankiewicza, przewodniczącego Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Głównym tematem Sesji był Program Powszechnej Dostępności Publikacji (Universal Availability of Publication — UAP). Wśród ok. 200 referatów i komunikatów przewidzianych w programie Sesji większość dotyczyła spraw związanych z organizacją systemów udostępniania produkcji wydawniczej w poszczególnych krajach i w skali międzynarodowej. Swoisty rekord w ilości materiałów prezentowanych na Sesji osiągnęli bibliotekarze czeszy i słowaccy, którzy opracowali ponad 60 referatów i komunikatów na bardzo różne tematy. Lektura wybranych materiałów oraz wnioski płynące z dyskusji toczonych w sekcjach i komisjach pozwalają wyodrębnić kilka najistotniejszych problemów ogólniejszej i bardziej szczegółowej natury, wokół których chcielibyśmy skupić uwagę czytelników.

1. Program Powszechnej Dostępności Publikacji

W końcu lat 60-tych podjęto w IFLA prace nad projektem światowego systemu rejestracji bibliograficznej. Zakładano, że narodowe centrale bibliograficzne w poszczególnych krajach będą sporządzać znormalizowane opisy wydawnictw publikowanych w danym kraju i upowszechniać je na nośnikach maszynowych. Tak powstał projekt Uniwersalnej Rejestracji Bibliograficznej — UBC (Universal Bibliographic Control). W projekcie tym chodziło przede wszystkim o powszechne i szybkie udostępnianie w skali międzynarodowej podstawowych danych bibliograficznych dotyczących wydawnictw rejestrowanych w bieżących bibliografiach narodowych.

Z kolei UNESCO i IFLA przystąpiły do opracowania nowego programu pod nazwą: Powszechna Dostępność Publikacji. Opracowany on został w 1974 r. przez Komisję Wypożyczeń Międzybibliotecznych i Katalogów Centralnych IFLA (IFLA Committee on International Lending and Union Catalogues). Podobnie jak UBC, zakłada on budowę powszechnego systemu udostępniania materiałów bibliotecznych w poszczególnych krajach i następnie w skali międzynarodowej. Powszechna dostępność publikacji w poszczególnych krajach i w skali międzynarodowej zależy od kilku warunków: logicznej struktury krajowego systemu bibliotecznego i informacyjnego, retrospektywnie i bieżąco prowadzonej rejestracji bibliograficznej obejmującej całą krajową produkcję wydawniczą, odpowiedniego wyposażenia bibliotek w urządzenia reprograficzne oraz środki łączności. W systemie tym duże znaczenie przypisuje się krajowym centralnym ośrodkom wypożyczeń międzybibliotecznych. Jako sprawy ważne traktuje się zwłaszcza powiązania organizacyjne między małymi bibliotekami publicznymi na wsi a bibliotekami o zasobnych księgozbiorach. Sprawna organizacja dostępu do publikacji gromadzonych przez biblioteki krajowe umożliwi międzynarodowy obieg materiałów. W obiegu tym najpowszechniej

niejszą formą są wypożyczenia międzybiblioteczne. Rozwój tej formy udostępniania materiałów bibliotecznych zależy od wielu czynników: rozdziału egzemplarza obowiązkowego, dopływu wydawnictw zagranicznych, specjalizacji zbiorów, kompletności katalogów centralnych, wyposażenia bibliotek w urządzenia reprograficzne itp. Zakres dostępności publikacji jest w każdym kraju inny, zależny od stanu zamożności społeczeństwa i państwa, powszechności oświaty, rozwoju nauki i techniki oraz sprawności systemu bibliotecznego i informacyjnego. Dostępność publikacji inaczej prezentuje się w Wielkiej Brytanii, gdzie centralizację wypożyczeń międzybibliotecznych w Bibliotece Brytyjskiej wspomaga wyposażenie techniczne: komputery i urządzenia reprograficzne, a inaczej w krajach Afryki, w których wysiłki bibliotekarzy skupiają się wokół opracowania przepisów prawnych umożliwiających bibliotekom otrzymanie egzemplarza obowiązkowego oraz publikowanie bieżącej bibliografii narodowej.

Światowa produkcja wydawnicza skupia się w kilku najwyżej rozwiniętych gospodarczo rejonach świata. Kraje rozwijające się oraz te, których zasięg językowy jest ograniczony, muszą łożyć duże i systematycznie powiększające się kwoty na zakup piśmiennictwa zagranicznego. Wymaga tego rozwój nauki, techniki oraz wiele innych dziedzin życia społecznego. Oprócz książek, czasopism, materiałów audiowizualnych coraz większe znaczenie ma dostęp do preprintów, reprintów, referatów, komunikatów, druków okolicznościowych itp. Materiały te mają duże znaczenie w obiegu informacji wśród różnych specjalistycznych grup naukowych oraz technicznych i handlowych, związanych z produkcją przemysłową.

2. Organizacyjne modele wypożyczeń międzybibliotecznych

Są one bardzo rozmaite i wynikają z zasięgu społecznego obiegu książki i czasopisma, stanu zamożności kraju, stopnia uprzemysłowienia, urbanizacji, powszechności oświaty, rozwoju produkcji wydawniczej, sprawności organizacyjnej bibliotek i ośrodków informacji. Referaty, w których omówiono aktualne badania nad systemami wypożyczeń międzybibliotecznych, były cenne, bowiem informowały o poszukiwaniach najlepszych modeli organizacyjnych i o tych, które się sprawdziły w praktyce bibliotecznej.

Od kilku lat największym zainteresowaniem wśród bibliotekarzy cieszą się poczynania organizacyjne w zakresie wypożyczeń międzybibliotecznych Działu Wypożyczeń Biblioteki Brytyjskiej (British Library Lending Division w Boston Spa). Jego dyrektor Maurice B. Line, który jest przewodniczącym Biura Wypożyczeń Międzybibliotecznych IFLA (IFLA Office for International Lending) jest aktywnym popularyzatorem brytyjskiego systemu na forum międzynarodowym.* Jest on jednocześnie znawcą różnych modeli organizacyjnych w poszczególnych krajach. W referacie *National interlending systems. Existing systems and possible models* M. B. Line na podstawie doświadczeń Biblioteki Brytyjskiej opowiedział się za scentralizowanym systemem wypożyczeń międzybibliotecznych. Zdaniem autora, ośrodkiem odpowiedzialnym za wypożyczanie międzybiblioteczne krajowe i międzynarodowe powinna być biblioteka narodowa. Utrzymywana przez państwo, gromadząca całą zróżnicowaną produkcję wydawniczą, wyposażona w katalogi centralne i urządzenia reprograficzne ma ona najlepsze warunki do pełnienia tej funkcji. The British Library Lending Division, który jest centralą krajową i pośrednikiem w wypożyczeniach międzynarodowych, realizuje rocznie ok. 2,5 mln kwerend, czyli 8000 w ciągu jednego dnia. O sprawności tego udostępniania świadczą dane statystyczne. Z ogólnej liczby wpływających kwerend 93% załatwia się pozytywnie, a dla 84% głównym źródłem są zasoby Biblioteki Brytyjskiej. Badania prowadzone nad strukturą wypożyczeń międzybibliotecznych dowodzą, że 80% kwerend dotyczy artykułów zamieszczonych w 7500 tytułach czasopism.

O zbliżonych wynikach badań nad wykorzystaniem czasopism w Bibliotece Na-

* M. B. Line: *Universal availability of publications*. „UNESCO Bulletin for Libraries” 1977 Vol. 31 nr 3 s. 142-151.

rodowej im. Cyryla i Metodego w Sofii informował referat Konstantinki Kalajdzijewej UAP (*Universal Availability of Publications*) and its relevance to national libraries. From the viewpoint of a small country. Liczący około 10 000 tytułów czasopism zagranicznych zbiór Biblioteki Narodowej im. Cyryla i Metodego zaspokaja prawie całkowicie potrzeby użytkowników krajowych. Richard M. Dougherty w referacie *Assessing performance in academic libraries* dowodził na podstawie innych badań, że 20% ogółu zasobów biblioteki uczelni wyższej zaspokaja 80% potrzeb użytkowników. Trzeba więc zachować umiar w powiększaniu zbiorów. Badania przeprowadzone w 6 bibliotekach uniwersyteckich Kalifornii dowiodły, że najintensywniej wykorzystywany zespół czasopism obejmował 1295 tytułów. Doświadczenia te wykazują, że sprawna obsługa potrzeb czytelników nie musi być jednoznaczna z rozbudową zasobów bibliotecznych, natomiast powinna liczyć się z rzeczywistymi potrzebami, które skupiają się wokół określonej liczby czasopism.

Oprócz całkowicie scentralizowanego i kosztownego systemu wypożyczeń międzybibliotecznych istnieją również systemy częściowo scentralizowane. W Republice Federalnej Niemiec i w Danii wypożyczenia międzybiblioteczne realizuje kilka uniwersalnych i specjalistycznych bibliotek naukowych. W zdecentralizowanym modelu gromadzenie zbiorów musi odbywać się wg ustalonej specjalizacji bibliotek a dokonywanie zakupów wg ustalonych schematów, co też wymaga odpowiednich nakładów finansowych.

Całkowita decentralizacja, zdaniem M. B. Line'a, oznacza brak systemu. Niestety, taka zdecentralizowana organizacja wypożyczeń międzybibliotecznych występuje w większości krajów. Stwarza ona konflikty między potrzebami środowiska, w którym biblioteka działa, a potrzebami zewnętrznymi. Dotyczy to w największej mierze bibliotek uczelni wyższych, do których zwracają się o materiały mniej zasobne biblioteki, głównie publiczne. W praktyce kwerendy płyną zupełnie przypadkowo do kilku bibliotek uczelni wyższych, które nie są przygotowane do ich realizowania.

Systemy częściowo zdecentralizowane są najczęściej spotykane w Stanach Zjednoczonych. Obszar tego kraju i podział stanowy nie sprzyjają pełnej centralizacji. O doświadczeniach Ohio College Library Center informował Frederick G. Kilgour w referacie *Increased UAP effected by an on-line union catalogue*. Autor powoływał się na skomputeryzowany katalog centralny i jego zastosowanie w 37 bibliotekach wyższych uczelni stanu Ohio. Katalog ten wprowadzony w 1971 r. przyczynił się do intensywnego rozwoju wypożyczeń międzybibliotecznych we wszystkich uczestniczących bibliotekach. W trzy lata po jego utworzeniu wypożyczenia międzybiblioteczne wzrosły o ponad 80%. Nawet w tych bibliotekach, które nie uczestniczyły dotąd w wypożyczeniach międzybibliotecznych (m.in. w bibliotekach publicznych), zaczęto korzystać ze zbiorów innych bibliotek. Systemem tym zainteresowały się również biblioteki innych stanów. W 1977 r. korzystało z niego 1200 bibliotek z 46 stanów.

Mimo tych pozytywnych przykładów podejmuje się w Stanach Zjednoczonych próby zmierzające do scentralizowania wypożyczeń międzybibliotecznych. Referat Williama J. Welsha *Progress in the United States toward a national periodical system*, informował o nowej inicjatywie powołania Krajowego Centrum Czasopiśmienniczego (National Periodical Center), który byłby odpowiedzialny za informację o czasopiśmie i ich udostępnianiu w postaci fotokopii. Krajowa Komisja Bibliotek i Informacji Naukowej (National Commission on Libraries and Information Science) po przeprowadzeniu licznych studiów i badań zaproponowała w 1977 r. utworzenie systemu umożliwiającego powszechny dostęp do krajowego zasobu czasopism. Pierwszym jego członem będą wszystkie lokalne, stanowe i regionalne systemy biblioteczne; drugim — Krajowe Centrum Czasopiśmiennicze, a trzecim — biblioteki o charakterze narodowym (Library of Congress, National Agricultural Library, National Library of Medicine). W opracowywanych projektach Krajowe Centrum Czasopiśmiennicze ma zgromadzić 100 000-200 000 tytułów czasopism, z pominięciem

katalogów, wydawnictw abstraktowych i indeksujących, słowników itp. Przewiduje się sporządzanie fotokopii do 25 stron tekstu. Biblioteki będą mogły przysyłać kwerendy pocztą, telexem, telefonicznie albo za pośrednictwem terminala komputera. Do powstania projektu powołania tego Centrum przyczyniły się pozytywne opinie, jakimi cieszą się wśród bibliotekarzy amerykańskich osiągnięcia organizacyjne British Library Lending Division. Te opinie są tym bardziej uzasadnione, że oparte na owocnej współpracy z BLLD dwóch amerykańskich systemów wypożyczeń międzybibliotecznych: Minnesota Interlibrary Telecommunication Exchange i New York State Interlibrary Loan.

Bogaty w informacje o działalności Biblioteki Kongresu był referat Gilberta Gude *The role of congressional research service in the dissemination of information*. Autor przedstawił w nim mniej znany dział Biblioteki, którego głównym zadaniem jest obsługa wszystkich agend rządowych. W 1977 r. dział ten zatrudniał 524 naukowców-specjalistów, 285 urzędników i opracowywał 300 000 kwerend rocznie (ok. 1000 dziennie). Wykonanie niektórych zamówień trwało kilka miesięcy i wymagało sprowadzenia materiałów z innych, bardziej specjalistycznych bibliotek. Kwerendy wpływające do tego działu dotyczą informacji statystycznych, charakterystyki badań prowadzonych w różnych dziedzinach, analizy opinii publicznej i wielu innych zagadnień. Użytkownikami ich są członkowie Kongresu i ich personel, liczne komitety i komisje. Duża część informacji jest skomputeryzowana w systemie SCORPIO (Subject-Content-Oriented Retriever for Processing Information On-Line). 100 senatorów korzysta z tych informacji za pośrednictwem terminali komputera zainstalowanych w poszczególnych gabinetach. 327 terminali ulokowano w biurach personelu. Zdaniem autora duża część informacji sporządzonych dla poszczególnych agend Kongresu przenika do wiadomości szerszej publiczności w Stanach Zjednoczonych i za granicą.

3. Wymiana publikacji

Jedną z najistotniejszych form informacji o rozwoju nauki stosowanej w bibliotekach i instytucjach naukowych jest wymiana publikacji, której dokonują partnerzy o pokrewnych zainteresowaniach: towarzystwa naukowe, muzea, akademie nauk, uniwersytety, wyższe szkoły specjalistyczne itp. Referat *History and present state of the international exchange of publications in the Czechoslovak Socialist Republic. Collective work* informował o historii wymiany publikacji na ziemiach czeskich i współczesnych problemach związanych z tą formą uzupełniania zbiorów. Z bardzo szczegółowego przeglądu instytucji i bibliotek, które rozwijają tę formę uzupełniania swoich zasobów, wynika, że w Czechosłowacji stanowi ona zasadnicze źródło dopływu książek i czasopism zagranicznych. W niektórych bibliotekach, np. w Państwowej Bibliotece Technicznej w Pradze, z wymiany publikacji wpływa rocznie 54% ogółu książek i 17,5% czasopism zagranicznych. W 1977 r. biblioteki w Czechosłowacji prowadziły wymianę publikacji z 187 instytucjami. Dzięki niej do zasobów bibliotecznych wpłynęło 267 173 wol. książek i 39 752 jednostek czasopism oraz 78 reprintów.

Wymianą publikacji interesuje się w IFLA Sekcja Wymiany Publikacji (Section on the Exchange of Publications), która powstała w 1930 r. Udział tej formy uzupełniania zbiorów bibliotecznych intensyfikuje się we wszystkich krajach. W latach 1950-1960 wymiana publikacji w całym świecie podwoiła się. Jest ona szczególnie ważna dla krajów o skromniejszych możliwościach finansowych w dokonywaniu zakupów gotówkowych na rynkach księgarskich. Toteż UNESCO opublikowała w 1978 r. wyd. 4 wydawnictwa *Handbook on the international exchange of publications*, które ma charakter przewodnika w zakresie metodologii, organizacji i techniki niezbędnej w rozwoju międzynarodowej wymiany publikacji. Podręcznik ten przeznaczony jest głównie dla bibliotek i innych instytucji w krajach rozwijających się, dla studentów bibliotekoznawstwa, pracowników informacji i dokumentacji,

Sekcja Wymiany Publikacji IFLA inicjuje badania nad organizacją i ekonomiczną stroną międzynarodowej wymiany publikacji. W świetle rozpoznań przeprowadzonych w 1977 r. okazało się, że wymiana dokonywana bezpośrednio między zainteresowanymi instytucjami jest o wiele tańsza niż w postaci scentralizowanej, w której jedna instytucja dokonuje wymiany dla bibliotek w całym kraju. Okazało się również, że tylko 1/6 spośród 338 instytucji uczestniczących w wymianie publikacji korzystała z reprografii.

4. Powszechna dostępność publikacji w kształceniu bibliotekarzy

Powszechna dostępność publikacji ma również aspekt psychologiczny. Zwrócili na niego uwagę: Ben Rugaas w referacie *How can the public library meet all people of the community* oraz Ole Harbo i Leif Kajberg w referacie: *Training and education of information officers librarians*. Pierwszy autor omówił funkcje biblioteki publicznej jako instytucji, w której skupiają się usługi informacyjne dla środowiska i w której przebiega kształcenie ustawiczne. Skuteczne pełnienie tych funkcji wymaga zorganizowania sprawnego dostępu do materiałów różnego typu. Dużym utrudnieniem ze strony bibliotek są różne bariery, a wśród nich również i specyfika języka bibliotecznego, który często odstrasza potencjalnych czytelników i użytkowników. Innego typu bariery tkwią w samym społeczeństwie. Stwarza je często rodzina, kościół, szkoła, organizacje polityczne. Dlatego też ważne jest kształcenie bibliotekarzy w duchu otwartych postaw na różne idee i wpływy. Autorzy drugiego referatu stwierdzili, że kształcenie bibliotekarzy w zakresie informacji nie może dotyczyć jedynie techniki bibliotecznej, ponieważ i tak ma ona zmienny charakter. Bibliotekarz musi mieć świadomość procesów zachodzących w społeczeństwie, które stanowią podstawę wyboru najważniejszych metod związanych z gromadzeniem materiałów bibliotecznych oraz informacji o nich. Zdaniem autorów, bez wprowadzenia studenta w proces badawczy nie da się wykształcić go na dobrego informatora w bibliotece i ośrodku informacji.

5. Badania bibliotekoznawcze

Przegląd referatów prezentowanych w różnych sekcjach i komisjach dowodzi wielkości prowadzonych prac badawczych podejmowanych w różnych krajach. Znakomita ich większość skupia się wokół organizacji bibliotecznych systemów informacyjnych, głównie budowy katalogów centralnych oraz wokół form udostępniania zbiorów ze szczególnym uwzględnieniem systemu wypożyczeń międzybibliotecznych. Cechą główną badań prezentowanych na 44 Sesji IFLA było łączne traktowanie informacyjnych aspektów funkcjonowania bibliotek z próbami doskonalenia systemów udostępniania, a wśród nich krajowych i międzynarodowych wypożyczeń międzybibliotecznych. Dla uczestników Sesji interesujących się różnymi aspektami działania bibliotek najcenniejsze są te referaty, które zawierają wyniki badań, referaty, często sporządzane w toku ich przeprowadzania. O wiele mniejszą wartość mają materiały, które zawierają informacje dostępne w publikowanych pracach, podręcznikach, skryptach i monografiach, a takich referatów pisanych z myślą o honorze domu jest niestety sporo.

Problematyka bibliotekarska w ujęciu teoretycznym podejmowana jest tradycyjnie w Sekcji Teorii i Badań Bibliotekoznawczych (Library Theory and Research). Sekcja ta pod przewodnictwem Paula Kaegbeina wzbogaciła się o nową problematykę. W Śtrbskim Plesie powstała Grupa Robocza Historii Bibliotek (Working Group on Library History), która weszła w skład Sekcji. Przewodniczącym tej grupy został wybrany K. W. Humphreys. W czasie otwartego posiedzenia Sekcji przedstawił on projekt prac historycznych, które grupa ta ma zamiar podjąć w przyszłości. Lista problemów jest obszerna i dotyczy zarówno organizacyjnych aspektów działania bibliotek w przeszłości, jak i problemów czytelnictwa, kształcenia bibliotekarzy,

stowarzyszeń bibliotekarskich, udziału czynników rządowych w zarządzaniu bibliotekami itp.

W strukturze organizacyjnej Sekcji Teorii i Badań Bibliotekoznawczych znalazła się również Grupa Okrągłego Stołu Redaktorów Czasopism Bibliotekarskich (Round Table of Editors of Library Journals). Było to pierwsze zapoznawcze spotkanie tej Grupy, na którym dokonano dość pobieżnego przeglądu sytuacji organizacyjnej i finansowej różnych czasopism. W najtrudniejszej sytuacji znajdują się czasopisma bibliotekarskie w krajach rozwijających się. Brakuje im pieniędzy i doświadczenia merytorycznego. Przewodniczący Grupy Redaktorów D. H. Borchard apelował więc o udzielanie im pomocy m.in. w postaci nadsyłania artykułów fachowych i popularyzowania poszczególnych tytułów w krajach zamożniejszych. Rozważano również możliwości wymiany artykułów między poszczególnymi redakcjami.

Oprócz spraw organizacyjnych podejmowano w Sekcji Teorii i Badań Bibliotekoznawczych problemy merytoryczne. Referat P. Kaegbeina zawierał przegląd poglądów na bibliotekoznawstwo jako samodzielną dyscyplinę uniwersytecką w Republice Federalnej Niemiec. Wyodrębnienie się tej dyscypliny dokonało się po II wojnie światowej pod wyraźnym wpływem bibliotekoznawstwa anglo-amerykańskiego. Z przeglądu różnych poglądów reprezentowanych przez bibliotekarzy niemieckich wynika jasno, że podstawy metodologiczne tej dyscypliny nie są jeszcze dostatecznie ugruntowane. Orientacje historyczne przeplatają się z nowoczesnym zastosowaniem techniki komputerowej. Jest rzeczą charakterystyczną, że nowe czasopismo naukowe wydawane przez uniwersytet w Kolonii ukazujące się od 1977 r. nosi tytuł: *Bibliothek, Forschung und Praxis*. (*Biblioteka. Badania i praktyka*). Redaktorem tego pisma jest P. Kaegbein.

W Strbskim Plesie zapadła ostateczna decyzja zorganizowania w pierwszej połowie 1980 r. w Warszawie międzynarodowego seminarium na temat: Książka i biblioteka w społeczeństwie. Seminarium to odbędzie się pod patronatem IFLA, a organizatorem będzie Instytut Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej. Do udziału w tym seminarium oprócz członków Grupy Doradczej Sekcji Teorii i Badań Bibliotekoznawczych zostaną zaproszeni najwybitniejsi znawcy problemów czytelnictwa i bibliotekoznawstwa z różnych krajów.

Niżej podpisana została wybrana członkiem Grupy Okrągłego Stołu Czasopism Bibliotekarskich, jako reprezentująca kraje obszaru języków słowiańskich.

Jadwiga Kołodziejska

ZASTOSOWANIE MIKROFORM W BIBLIOTEKARSTWIE I INFORMACJI NAUKOWEJ

(Warszawa, 5-6 grudnia 1978 r.)

Konferencja na ten temat została zorganizowana przez Komisję Pracowników Informacji Naukowej Sekcji Nauki ZG ZNP oraz Zarząd Główny SBP. Uczestniczyło w niej 150 osób reprezentujących środowiska uczelni wyższych, PAN, bibliotek naukowych, publicznych, pedagogicznych i innych oraz goście i obserwatorzy z ministerstw: Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki; Oświaty i Wychowania oraz Kultury i Sztuki.

Mikroformy zrobiły karierę w ostatnich 30 latach. Wyraża się ona setkami tysięcy dolarówłożonych na tę technikę, kilometrami taśmy mikrofilmowej, tysiącami sztuk mikrofisz czy wreszcie poważną liczbą jednostek bibliotecznych i archiwalnych już wykorzystywanych w postaci zminiaturyzowanej. Szczególne znaczenie

mikroform występuje przy zabezpieczaniu zbiorów, przy ich gromadzeniu i uzupełnianiu oraz udostępnianiu.

Po naszych doświadczeniach wojennych położono w praktyce krajowej specjalny nacisk na mikrofilmowanie zabezpieczające. Rozpoczęła je Biblioteka Narodowa w 1950 r. Szeroko omówił to zagadnienie doc. dr hab. Konrad Zawadzki (Biblioteka Narodowa) w referacie *Mikroformy w bibliotekach polskich. Stan — zadania — perspektywy*. Wedle jego danych skompletowano i zmikrofilmowano 1400 tytułów czasopism polskich, wykonano 25 000 mikrofilmów rękopisów, 8000 — starych druków i ponad 7000 — muzykaliów. Zbiory te pochodzą z prawie 160 bibliotek polskich; zaś koordynacją ich mikrofilmowania zajmuje się Biblioteka Narodowa.

Na ankietę SBP rozeslaną przez autora do 231 bibliotek na terenie kraju na temat stanu służb miniaturyzacji zbiorów, wyposażenia technicznego i rezultatów prowadzonych prac odpowiedziało 150 placówek. W tych 150 bibliotekach znajduje się razem 190 000 jedn. mikrofilmów (w tym 112 000 w BN) i 42 500 mikrofisz (z czego 33 000 w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej) oraz 88 000 mikrofisz w OIN PAN.

Wyposażenie techniczne wymienionych wyżej 150 placówek wynosi 377 czytników do mikrofilmów i 215 do mikrofisz (z czego 206 aparatów w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej) oraz 63 aparaty do produkcji mikrofilmów i 4 do produkcji mikrofisz.

Wedle referatu dra Jana Bonieckiego (Archiwum Dokumentacji Mechanicznej) *Akcja mikrofilmowania zbiorów archiwalnych* — archiwa państwowe prowadzą od 25 lat systematyczną akcję mikrofilmowania zabezpieczającego (zajmuje się nią 12 archiwów). Przy ogromnej liczebności zbiorów archiwalnych wykonano w efekcie zaledwie 4% programu uwzględniając najbardziej wartościowe materiały. Obecnie poszukuje się innych technik dla przyspieszenia prac stanowiących przeciw proces cięgly.

Komunikat ks. prof. dra Bolesława Kumora (KUL) *Mikrofilmowanie zbiorów kościelnych przez Ośrodek Bibliotek, Archiwów i Muzeów Kościelnych* omawia akcję rozpoczętą w 1956 r. przez KUL. Zmikrofilmowano kolejno zbiory archiwalne kościelne archidiecezjalne, diecezjalne, zakonne, ecclesiastyczne z archiwów państwowych, zbiory archiwów kapitulnych, archiwalia watykańskie w kraju z XVI—XIX w. dotyczące kościoła na ziemiach historycznie polskich; planuje się skopiować dawne metryki kościelne. Łącznie zbiory zmikrofilmowane wynoszą ok. 4500 poz. archiwalnych. Ośrodek wydaje też katalogi mikrofilmów; tom 5 jest w przygotowaniu.

W referacie doc. dra Henryka Sawoniaka *Mikroformy, nowa postać dokumentu i zagadnienie zgromadzenia ich w bibliotekach. Przegląd tendencji międzynarodowych* stwierdzono, że biblioteki krajowe nie zainteresowały się dotąd w takim stopniu, jak to się stało za granicą, uzupełnianiem swoich zbiorów edycjami mikroformowymi. Tymczasem na świecie powstały odrębne firmy wydawnicze publikujące wyłącznie wydawnictwa mikrofilmowe (np. Princeton Microfilm Corporation w Stanach Zjednoczonych, World Microfilms Publications w Wielkiej Brytanii, a w już istniejących tworzone są w tym celu specjalne oddziały (np. w Pergamon Press, Oxford University Press, Hachette, Springer Verlag). Także instytucje i stowarzyszenia (m.in. sekcja Amerykańskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy ALA) wydają mikroformy. Już w 1975 r. wydawnictwo *Micropublishers Trade Annual List* wykazało 165 edytorów mikroedycji: 115 edytorów w Stanach Zjednoczonych opublikowało 22 000 tytułów, 50 edytorów w innych krajach — 6400 tytułów. Katalogi wydawnicze mikroform ujawniają: reprints, stare druki, retrospektywne ciągi czasopism, sprawozdania naukowe i techniczne, dysertacje a także czasopisma bieżące i oryginalne wydawnictwa książkowe. Służą temu rozpowszechniające się coraz bardziej mikrofisz i ultramikrofisz. Autor referatu podkreślił, że zagadnienie mikroform jest zbyt mało popularyzowane wśród osób odpowiedzialnych za pracę naszych bibliotek i placó-

wiek informacyjnych. Istnieje potrzeba uwzględniania w bibliografiach edycji mikrofilmowych, jak również wydawania specjalnych informatorów o mikroformach.

Dr Zdzisław Piszczek (Biblioteka UW) w swojej wypowiedzi *Mikroformy w nauce i dydaktyce szkół wyższych* poruszył sprawę wykorzystania tych nośników informacji dla celów dydaktycznych. Sięgnął do pozytywnych przykładów z uniwersytetów w Republice Płd. Afryki i RFN, gdzie studentów zaocznego toku studiów zaopatrzone w skrypty w formie mikrofilmów oraz czytelniki.

Wiadomo, iż zasadniczo korzystanie z mikroform jest niepopularne wśród użytkowników; opory wynikają zarówno z męczącego dla wzroku proceduru odczytywania zminiaturyzowanego tekstu, jak i z racji niedoskonałości czytników i niewygody manipulowania zwojem mikrofilmowym lub luźnymi mikrofilmami. Dlatego w Polsce udostępnia się częściej zamiast mikroform odbitki kserograficzne tekstu, wykonane z druku lub z mikrofilmu. Tak pomyślany jest cykl informacyjny w OIN PAN, przedstawiony w komunikacie mgra inż. Stanisława Modzelewskiego *Mikrofilmowy zbiór czasopism w OIN PAN*, a przebiegający następująco:

1. Sporządzenie mikrofilmów z czasopisma zagranicznego znajdującego się w zbiorach krajowych lub uzyskanie mikrofilmów w drodze wymiany zagranicznej;

2. Sporządzenie spisu treści tego czasopisma w postaci kserokopii i przekazanie jej użytkownikowi;

3. Wybór przez użytkownika interesującego go materiału ze spisu treści i zamówienie odbitki kserograficznej;

4. Przekazanie użytkownikowi fragmentu czasopisma w formie odbitki kserograficznej (z mikrofilmu danego czasopisma) lub przekazanie mikrofilmu pozytywnego, co jest tańsze, ale wymaga posiadania czytnika.

Podobnie zorganizowany jest proces sporządzania mikrofilmów w Bibliotece i Ośrodku Informacji Naukowej Politechniki Wrocławskiej, stanowiący uzupełnienie SDI. Komunikat mgra inż. A. Błażowskiego i doc. dra Czesława Daniłowicza (Politechnika Wroclawska) *Wykorzystanie zbiorów mikrofilmowych w zintegrowanym systemie obsługi informacyjnej* mówił o zaspokajaniu zainteresowań użytkowników, wywołanych informacją pochodzącą z zagranicznych baz danych, przez nadesłanie im tekstu dokumentu w formie odbitki bądź mikrofilmu (pozytywowej).

Problem zbyt częstego w naszej praktyce bibliotecznej sięgania do odbitek kserograficznych wykonywanych wprost z oryginałów z pominięciem mikroform omawia mgr Andrzej Lechowski (BJ) w swoim referacie *Wybrane problemy mikrofilmowania zbiorów bibliotecznych* (na przykładzie Biblioteki Jagiellońskiej).

Referat mgra inż. Janusza Jirowca (Państwowe Zakłady Optyczne) *Nowoczesna aparatura mikrofilmowa* oraz wypowiedź mgra inż. Zbigniewa Klawendera (Centrum INTE) *Wybrane zagadnienia programu wdrażania i rozwoju techniki mikrofilmowej w PRL* dały przegląd krajowego stanu wyposażenia w sprzęt oraz pogląd na możliwości w zakresie technicznym i organizacyjnym.

Dzięki bogatej tematyce referatów i dyskusji nasunęło się wiele refleksji. Okazało się, jak palące są sprawy poruszone na omawianej konferencji. Sformułowano na niej następujące postulaty:

1. Istnieje pilna potrzeba opracowania programu w zakresie stosowania mikroform w placówkach bibliotecznych i informacyjnych;

2. Zastosowanie mikroform musi być wnikliwie przestudiowane w powiązaniu z programem SINTO i planem specjalizacji zbiorów oraz koncepcją NZB, a także rozpatrzone od strony ekonomicznej, prawnej i technicznej przy uwzględnieniu psychologicznych aspektów posługiwania się mikroformami przez użytkowników;

3. Wydaje się, że organizacja działalności w zakresie produkcji mikroform powinna pójść w kierunku tworzenia dobrze wyposażonych ośrodków;

4. Konieczne jest pełne wykorzystanie istniejącego w placówkach resortowych

sprzętu do produkcji i odczytywania mikroform, obecnie niedostatecznie wykorzystywanego;

5. Pilną sprawą jest dobrze zorganizowany serwis techniczny, konserwacja urządzeń i możliwość zaopatrywania się w dogodny sprzęt w kraju; szczególnie łatwo dostępne powinny być dla użytkowników czytniki;

6. Do programów szkolenia bibliotekarzy należy włączyć problematykę mikroform, jak również należy popularyzować to zagadnienie wśród istniejących służb bibliotecznych;

7. Należy rozwinąć kształcenie kadr technicznych do obsługi aparatury.

Krzyszyna Wyczańska

BIBLIOTEKA POLSKIEJ AKADEMII NAUK W WARSZAWIE w 1978 r.¹

Organizacja. Działalność Biblioteki w 1978 r. opierała się na statucie z dn. 18.12.1975 oraz na decyzji sekretarza naukowego PAN, zawartej w piśmie BWB-IV-960/1-10/75 z dn. 29.12.1975 w sprawie naukowego nadzoru sekretarza Wydziału I PAN nad działalnością bibliotek naukowych.

W 1978 r. zakończono pierwszy etap podjętej w 1977 r. analizy systemowej Biblioteki PAN w Warszawie. Celem analizy było uzyskanie obrazu aktualnego stanu organizacyjno-funkcjonalnego Biblioteki na tle jej otoczenia i sprecyzowanie zadań do realizacji w dalszej działalności Biblioteki. Stwierdzono:

— potrzebę modernizacji Biblioteki a następnie automatyzacji jej prac, co jest możliwe bez większych nakładów finansowych i kadrowych, przy wykorzystaniu urządzeń i potencjału sąsiadującego z Biblioteką Instytutu Podstaw Informatyki PAN;

— potrzebę zmiany struktury organizacyjnej Biblioteki.

Opracowano projekt nowej struktury, który po wielokrotnych dyskusjach w obrębie Biblioteki i po pozytywnym zaopiniowaniu go przez Radę Naukową w grudniu 1978 r. został skierowany do uzgodnienia z Biurem Wydawnictw i Bibliotek do ewentualnego zatwierdzenia przez sekretarza naukowego PAN. Istota proponowanych zmian polega na zlikwidowaniu sekcji oraz rozbiu dotychczasowego zespołu do spraw organizacji prac badawczych, metodycznych, dydaktycznych i redakcyjnych na odrębne stanowiska pracy. Zmiany strukturalne mają ułatwić uwolnienie metod pracy oraz realizację przyjętych kierunków rozwoju Biblioteki i jej udziału w ogólnokrajowym Systemie Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej — SINTO oraz w Narodowym Zasobie Bibliotecznym — NZB.

Rok 1978 był pierwszym rokiem działalności Rady Naukowej Biblioteki w nowej kadencji władz Akademii powołanych na l. 1978—1980. Rada została powołana w marcu 1978 r. Skład jej nie uległ poważniejszym zmianom w porównaniu ze składem Rady minionej kadencji².

Rada odbyła 2 posiedzenia (dn. 13.3 i 21.12.1978). Na pierwszym omówiono i przyjęto sprawozdanie za rok ubiegły a także przedyskutowano i przyjęto plan prac naukowych Biblioteki na 1978 r. oraz projekt udziału w obchodach 25-lecia działalności Polskiej Akademii Nauk i 10-lecia ustawy o bibliotekach. Drugie posie-

¹ Sprawozdanie Biblioteki za 1977 r. zob. „Prz. Bibliot.” 1978 R. 46 z. 3 s. 329-336.

² Skład Rady w kadencji 1978-1980: przewodniczący — prof. dr Czesław Madajczyk, zastępcą przewodniczącego — prof. dr Andrzej Wyczański, członkowie: dr Janusz Albin, doc. dr inż. Wojciech Gasparski, doc. dr Zbigniew Jabłoński, prof. dr Zygmunt Kolankowski, doc. dr hab. Marceł Kosman, dr Leon Łoś, doc. dr Bronisław Ługowski, prof. dr Józef Miłoś, prof. dr inż. Eugeniusz Olszewski, dr hab. Waldemar Roblecki, dr Barbara Sorczyłowa, doc. dr Bohdan Walentynowicz, prof. dr Helena Włockowska.

dzienie poświęcone było przedyskutowaniu zadań i miejsca Biblioteki wśród innych bibliotek naukowych w kraju; przedstawiono na tle wyników analizy systemowej propozycje zmiany struktury Biblioteki. Przyjęto także plan prac naukowych na 1979 r.

Kolegium Biblioteki jako statutowy organ pomocniczy i doradczy dyrektora odbyło 9 posiedzeń, na których omawiano sprawy związane z realizacją podstawowych zadań i bieżącą działalnością Biblioteki.

Wg stanu na dzień 31.12.1978 w Bibliotece PAN w Warszawie było 47 etatów; 45 obsadzonych przez pełnozatrudnionych pracowników i 2 przez niepełnozatrudnionych. W porównaniu z 1977 r. stan zatrudnienia zwiększył się o 3 etaty w związku z przejściem z biblioteki Instytutu Filozofii i Socjologii PAN księgozbioru prakseologicznego łącznie z etatami bibliotecznymi.

Fluktuacja kadrowa w 1978 r. dotyczyła w szczególności grupy pracowników niepełnozatrudnionych i wynikała z zakazu dalszego zatrudniania pracowników będących na emeryturze, na skutek czego Biblioteka zmuszona była rozwiązać stosunek pracy ze swoimi wypróbowanymi wieloletnimi pracownikami, zastępując ich innymi.

Budżet Biblioteki na 1978 r. wyniósł 6 958 500 zł i został wykonany w wysokości 6 929 519 zł, co stanowi 99,96% wykorzystania środków budżetowych. Globalne wydatkowanie środków finansowych w stosunku do roku ubiegłego wzrosło o 20,4%.

Wydatki na zakup książek i czasopism (finansowane z § 39 budżetu) wyniosły łącznie 1 378 533 zł, w tym na książki 927 614 zł i na wydawnictwa ciągłe 450 919 zł, a z tego na wydawnictwa ciągłe z krajów kapitalistycznych 391 087 zł. Globalny wzrost wydatków w stosunku do roku ubiegłego stanowiący 63,6% wynikał ze wzrostu cen książek i wydawnictw ciągłych krajowych i zagranicznych oraz ze zwiększenia liczby zakupionych w tej grupie materiałów z powodu rozszerzania profilu zbiorów Biblioteki o zagadnienia prakseologiczne.

Średnia płaca w Bibliotece wg stanu na dzień 31.12.1978 wynosiła nominalnie 4310 zł, co stanowi wzrost o 232 zł czyli o 5,6% z uwzględnieniem dodatków za wysługę lat; bez tych dodatków średnia płaca wynosiła 3923 zł, co stanowi wzrost o 173 zł, czyli o 4,6%, zbliżając się tym samym do wskaźnika wzrostu średniej nominalnej płacy w skali krajowej.

Gromadzenie i opracowanie zbiorów. Dotychczasowe wytyczne gromadzenia zbiorów uległy pewnym zmianom w związku z przejściem księgozbioru prakseologicznego oraz koniecznością kontynuowania jego uzupełniania. W dalszym ciągu zwracano baczną uwagę na gromadzenie dzieł ogólnych z zakresu nauk społecznych i humanistycznych.

Do zbiorów podstawowych wprowadzono:

wydawnictw zwartych	2495 wol.
wydawnictw ciągłych	1494 wol.
zbiorów specjalnych (dokumentów życia nauk.)	13 jedn. oblicz.

Księgozbiór prakseologiczny przyjęty do zbiorów podstawowych wyniósł:

wydawnictw zwartych	7496 wol.
wydawnictw ciągłych	872 wol.

W nabytkach wydawnictw zwartych z kupna pochodziło 83,3%, z wymiany — 3,9% (w tym z krajowej 0,8% i z zagranicznej 3,1%) oraz z darów — 11,8%. W porównaniu z 1977 r. w strukturze nowych nabytków wydawnictw zwartych nastąpiło zwiększenie o ok. 5% nabytków z kupna kosztem zmniejszenia nabytków z wy-

miany. W wydawnictwach ciągłych bieżących na prenumeratę i kupno przypada 41,8%, na wymianę zagraniczną — 51,1% i na dary — 7,1%. W zasadzie więc globalna struktura wpływów wydawnictw ciągłych z poszczególnych źródeł nie uległa zmianie.

Stan liczbowy zbiorów na dzień 31.12.1978:

wydawnictwa zwarte	100 410 wol.
wydawnictwa ciągłe	76 007 wol.
zbiory specjalne	6 679 jedn. oblicz.
Razem	183 096 wol. i innych jedn. oblicz.

Ogółem Biblioteka PAN w Warszawie dysponowała 6906 tytułami wydawnictw ciągłych, w tym 2181 tytułów polskich i 4725 zagranicznych.

Na kształtowanie wysokości globalnej liczby zbiorów bibliotecznych miała wpływ decyzja sekretarza naukowego PAN, wydana na wniosek Komitetu Naukoznawstwa i Wydziału I Nauk Społecznych PAN, o nieodpłatnym przekazaniu Bibliotece PAN w Warszawie księgozbioru prakseologicznego, który po zlikwidowaniu Instytutu Organizacji i Kierowania PAN znalazł się na początku 1977 r. w dyspozycji Instytutu Filozofii i Socjologii PAN.

W związku z tym oraz z wpływem nowych wydawnictw łączne zwiększenie księgozbioru Biblioteki PAN w roku sprawozdawczym wyniosło 12 365 wol. i innych jednostek obliczeniowych, co w stosunku do globalnej liczby zbiorów z roku ubiegłego stanowi wzrost o ok. 7,3%.

W okresie sprawozdawczym opracowano nabytki druków zwartych w liczbie 2472 wol. Zostały one skatalogowane, zinwentaryzowane, sklasyfikowane, opracowane technicznie i przekazane do magazynów. Sporządzono ogółem 14 683 karty katalogowe, przekazując je do odpowiednich katalogów i kartotek. W porównaniu z 1977 r. sporządzono o 541 kart katalogowych więcej; stanowiło to wzrost o 3,8%.

W związku z otrzymaniem nowych skrzyń katalogowych przemieszczono i rozluźniono zawartość katalogu systematycznego. Przeprowadzono przy tym częściową meliorację katalogu wyodrębniając zgodnie ze zmianami w strukturze Polskiej Akademii Nauk dział VII obejmujący nauki o ziemi i nauki górnicze.

Kontynuowano nadzór merytoryczny nad gromadzeniem i uzupełnianiem zbiorów materiałów bibliotecznych Stacji Naukowej PAN w Rzymie. W podobnym zakresie przyjęto w roku sprawozdawczym nadzór nad gromadzeniem zbiorów Stacji Naukowej PAN w Paryżu. Uzupełniano w dalszym ciągu księgozbiór jednostek organizacyjnych Sekretariatu Administracyjnego PAN oraz zajmowano się doбором nowości beletrystycznych i literatury popularnonaukowej dla biblioteki związkowej Oddziału ZNP przy PAN.

W roku sprawozdawczym udostępnianie zbiorów Biblioteki wyniosło 28 814 wol., co stanowi 15,7% całości zbiorów; z tego na Czytelnię przypada 24 321 wol. i na wypożyczalnię 4493 wol.

Liczba odwiedzin wyniosła 10 614 osób, z tego na Czytelnię przypadło 7486 i na Wypożyczalnię 3128. Liczba stałych czytelników stanowiła 1354.

Wzorem ubiegłego roku Biblioteka stosowała nieodpłatne udostępnianie użytkownikom kserokopii z czasopism.

W ramach wypożyczeń międzybibliotecznych Biblioteka współpracowała z 257 bibliotekami wypożyczając do bibliotek krajowych i zagranicznych 942 poz., a sprządzając z innych bibliotek 124 wol.

Najliczniejszą grupę użytkowników Biblioteki stanowili pracownicy naukowci PAN — 66,3%; pracownicy naukowi spoza PAN — 13,6%, studenci — 5,8% i inni — 14,3%. W porównaniu z 1977 r. większe zainteresowanie zbiorami Biblioteki przejawiali pracownicy instytucji związanych z gospodarką narodową, co wiąże się z udo-

stępnianiem przez Bibliotekę księgozbioru prakseologicznego i rosnącym zainteresowaniem bibliografią adnotowaną *Prognostyka*.

Księgozbiór podręczny Czytelni wynosił 4613 tytułów o łącznej liczbie 7579 wol.

W działalności informacyjnej Biblioteki uczestniczyły wszystkie jej jednostki organizacyjne udzielając łącznie 9215 bezpośrednich i telefonicznych informacji ustnych oraz ok. 3000 informacji na podstawie centralnego katalogu czasopism zagranicznych w bibliotekach PAN. Załatwiono 56 kwerend pisemnych krajowych i zagranicznych, w tym 18 bibliograficznych, m.in. szczególnie interesującą, ale i bardzo pracochłonną kwerendę na temat rejestrowania tytułów polskich wydawnictw ciągłych w bibliografiach zagranicznych, przygotowaną na zlecenie Biura Wydawnictw i Bibliotek PAN.

Biblioteka systematycznie urządzała wystawy tematyczne oraz ekspozycje nowych nabytków; na szczególną uwagę zasługuje zorganizowana w listopadzie 1978 r. wystawa z okazji 60-lecia Niepodległości Polski, której tematem był rozwój nauki polskiej w okresie 60-lecia.

Bibliotekę zwiedziły w roku sprawozdawczym 4 wycieczki zagraniczne i 2 krajowe oraz odwiedziło 33 gości zagranicznych (z Czechosłowacji, Francji, NRD i ZSRR).

Opieka i nadzór merytoryczny nad bibliotekami sieci PAN. Wzorem lat ubiegłych działalność Biblioteki w tym zakresie kształtowała się w dwóch podstawowych kierunkach:

a) Wykonywano zadania wynikające z *Zarz. nr 49/71 sekr. nauk. PAN z dn. 16.12.1971 w sprawie organizacji i działania sieci bibliotek naukowych PAN*; w związku z tym udzielono placówkom sieci PAN łącznie 112 konsultacji w sprawach merytorycznych i organizacyjnych; udzielano też informacji, przygotowywano opinie i weryfikowano dane o działalności sieci PAN dla instytucji spoza Akademii; zorganizowano dwie narady bibliotek sieci PAN oraz organizowano udział bibliotek Akademii w imprezach innych instytucji, jak też współdziałano w organizowaniu doskonalenia zawodowego kadry bibliotecznej;

b) Wykonano szereg prac mających istotne znaczenie w resortowej organizacji działalności bibliotecznej i informacyjnej Akademii, jak również uczestniczono aktywnie w pracy zespołów bibliotek warszawskich zajmujących się usprawnieniem działalności bibliotecznej i informacyjnej w środowisku.

Prace badawcze i bibliograficzno-dokumentacyjne. W zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej:

a) Uczestniczono nadal w pracach związanych z budową SINTO, głównie poprzez udział przedstawicieli Biblioteki w dyskusji nad projektami zarządzenia w sprawie ustalenia zasad i planu specjalizacji zbiorów bibliotecznych oraz wyznaczenia bibliotek centralnych i określenia ich zadań, a także nad projektem Polskiej Klasyfikacji Tematyczno-Dziedzinowej opracowanym w Instytucie INTE.

b) Brano udział w pracach normalizacyjnych z zakresu informacji naukowej prowadzonych przez Bibliotekę Narodową oraz Instytut INTE (uczestnictwo w 20 posiedzeniach normalizacyjnych, zaopiniowanie 20 dokumentów normalizacyjnych).

c) Kontynuowano prace nad nowymi polskimi przepisami katalogowania wydawnictw, prowadząc równocześnie intensywną działalność szkoleniową (10 wykładów) i konsultacyjną (40 konsultacji) w tym zakresie. Zredagowano i przygotowano do druku polski przekład *Międzynarodowego znormalizowanego opisu wydawnictw ciągłych* — *ISBD(S)*³.

³ „Prz. Bibliot.” 1979 R. 47 z. 1 s. 19-77.

d) Przygotowano do wydania pod względem merytorycznym i redakcyjnym 4 zeszyty *Przeglądu Bibliotecznego*, wspólnego organu Biblioteki i Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

e) Kontynuowano prace badawcze i dokumentacyjne dotyczące działalności bibliotek sieci PAN oraz towarzystw naukowych dotowanych przez PAN. Kontynuowano prace nad przygotowaniem do druku publikacji „Biblioteki Polskiej Akademii Nauk”.

f) W dalszym ciągu prowadzono prace przy centralnym katalogu zagranicznych wydawnictw ciągłych sieci PAN, włączając doń 7000 nowych opisów oraz analizując stan zaopatrzenia bibliotek PAN w zagraniczne czasopiśmiennictwo naukowe. Rozpoczęto też prace nad klasyfikacją rzeczową zawartości katalogu centralnego.

g) Opracowano i opublikowano *Wykaz Bieżących Czasopism i Wydawnictw Zbiorowych Zagranicznych*, obejmujący ich wpływ do Biblioteki PAN w 1977 r. W zakresie naukoznawstwa i historii nauki:

a) Opublikowano tom 1 *Słownika polskich towarzystw naukowych* obejmujący towarzystwa naukowe działające obecnie w Polsce. Prowadzono prace nad dalszymi tomami *Słownika*: tomem 2 obejmującym towarzystwa naukowe działające w przeszłości; tomem 3 obejmującym towarzystwa naukowe upowszechniające naukę, działające obecnie; tomem 4 mającym zawierać wykaz towarzystw polonijnych.

b) Wydano tom 6 *Polskiej Bibliografii Naukoznawstwa i Technoznawstwa* obejmujący l. 1974-1976. Gromadzono równoległe w kartotekach aktualne materiały z tego zakresu do następnej publikacji za l. 1977-1979.

c) Opracowano i oddano do druku cztery kolejne odcinki (z. 28-31) *Bibliografii Bieżącej Historii Nauki i Techniki*, dodatku do *Kwartalnika Historii Nauki i Techniki*.

d) Opracowano i opublikowano 4 numery *Wykazu Nabytków z Zakresu Naukoznawstwa i Historii Nauki* (nr 4 za IV kwartał 1977 wraz z indeksem rocznym oraz nry 1-3 za 1978 r.). Wykaz obejmuje nabytki bieżące Biblioteki PAN w Warszawie oraz 8 współpracujących instytucji z terenu Warszawy.

e) Kontynuowano prace nad centralnym katalogiem naukoznawstwa obejmującym nabytki bibliotek współpracujących przy wydawaniu *Wykazu*. Katalog liczy 17 000 kart.

W zakresie prognostyki:

a) Opracowano i opublikowano przy współpracy z Komitetem Badań i Prognoz „Polska 2000” 25 numerów dwutygodnika *Prognozyka. Nowe Publikacje*, zawierającego opisy bibliograficzne wybranych artykułów z czasopism polskich i zagranicznych (łącznie 1280 poz.);

b) Kontynuowano prace związane z przygotowaniem do druku retrospektywnej *Bibliografii Prac Progностycznych* (książek i artykułów z czasopism) za l. 1974-1975;

c) Opracowano i przekazano do redakcji Biuletynu Komitetu Badań i Prognoz „Polska 2000” dwa kolejne odcinki bieżącej *Bibliografii Książek Progностycznych* (ok. 250 poz.);

d) Kontynuowano prowadzenie centralnego katalogu książek prognostycznych, który liczy obecnie 1834 karty;

e) Prowadzono w dalszym ciągu kartotekę alfabetyczną i numeryczną z indeksem typu UNITERM literatury prognostycznej. Kartoteki zawierają obecnie ok. 10 200 poz.

Działalność szkoleniowa. Wyróżnić należy dwa rodzaje działalności szkoleniowej w Bibliotece, a mianowicie szkolenie wewnętrzne personelu bibliotecznego oraz działalność dydaktyczną na rzecz środowiska bibliotecznego i przygotowanie do zawodu kadr bibliotekarskich poprzez praktyki studenckie.

Szkolenie własnego personelu było realizowane poprzez:

a) Teoretyczne i praktyczne szkolenie w poszczególnych działach, obejmujące przeważnie nowych pracowników (6 osób);

b) Zebrania naukowe na terenie Biblioteki (3 zebrania), które poświęcone były: sprawozdaniom z wyjazdów zagranicznych pracowników Biblioteki, zagadnieniom struktury organizacyjnej PAN i sieci bibliotecznej PAN, problemom specjalizacji zbiorów bibliotecznych i projektem z tym związanym oraz automatyzacji prac bibliotecznych;

c) Udział pracowników w imprezach szkoleniowych poza Biblioteką: 2 osoby ukończyły kurs nt. podstaw informatyki dla pracowników placówek informacji zorganizowany przez SBP i INFONET, 3 osoby uczestniczyły w sesji wyjazdowej Rady Użytkowników INFONET do Wrocławia, ponadto uczestniczono w zebraniach nt. metodologii prognozowania zorganizowanych przez Komitet Badań i Prognoz „Polska 2000” PAN oraz w odczytach służących podnoszeniu kwalifikacji zawodowych;

d) Indywidualne podnoszenie kwalifikacji ogólnych i specjalnych: trzy osoby kontynuowały przygotowanie rozpraw doktorskich a dwie — bibliotekarskie studia zaoczne. Dwie osoby ukończyły naukę w szkołach pomaturalnych, 2 skończyły 6-tygodniowy kurs dla telegrafistek do obsługiwanego w Bibliotece teleteksu, 15 osób uczestniczyło w lektoratach języków obcych, jeden pracownik zdał państwowy egzamin z języka obcego.

Biblioteka PAN przeprowadziła 4-tygodniowe praktyki wakacyjne dla 10 studentów kierunku bibliotekoznawstwa — studiów stacjonarnych z 3 ośrodków akademickich i 2-tygodniowe praktyki dla 4 studentek studiów zaocznych.

Pracownicy Biblioteki wygłosili na różnych naradach, seminariach itp. 14 odczytów, w tym 2 związane z organizowanymi przez Państwową Radę Biblioteczną obchodami 10 rocznicy ustawy o bibliotekach, 2 obejmujące zagadnienia specjalizacji zbiorów i bibliotek centralnych oraz 10 na temat problematyki katalogowania wydawnictw.

Współpraca krajowa i zagraniczna. W okresie sprawozdawczym Biblioteka kontynuowała współpracę z 8 profilowo pokrewnymi instytucjami przy wydawaniu *Wykazu Nabytków z Zakresu Naukoznawstwa i Historii Nauki*, z bibliotekami sieci PAN — przy pracach nad centralnym katalogiem bieżących zagranicznych wydawnictw ciągłych oraz przy weryfikowaniu zasobów czasopism zagranicznych w bibliotekach sieci PAN; z 244 bibliotekami ogólnokrajowej sieci bibliotecznej oraz z 13 zagranicznymi — w zakresie międzybibliotecznego udostępniania zbiorów; z Biblioteką Narodową — w zakresie ogólnokrajowych katalogów centralnych, dostarczając opisy bieżących nabytków zagranicznych czasopism i książek a ponadto przy pracach normalizacyjnych; w tym zakresie współpracowano również z Instytutem INTE i PKNiM.

Współpraca ze Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich skupiała się wokół spraw szkoleniowych oraz wydawania wspólnego organu *Przegląd Biblioteczny*.

Z Instytutem Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN oraz z zarządami towarzystw naukowych i z instytucjami zajmującymi się badaniami nad Polską zagraniczną współpracowano przy opracowywaniu *Słownika polskich towarzystw naukowych*.

Z Komitetem Badań i Prognoz „Polska 2000” PAN współpracowano przy realizacji prac bibliograficznych z zakresu prognostyki, zaś z Komitetem Naukoznawstwa PAN — z zakresu naukoznawstwa i technoznawstwa.

Pogłębiiono i zacieśniono współpracę z Biblioteką Stacji Naukowej PAN w Rzymie oraz nawiązano podobną współpracę z Biblioteką Stacji Naukowej PAN w Paryżu.

W 1978 r. Biblioteka PAN w Warszawie przystąpiła do Rady Użytkowników

INFONET w związku ze swoimi planami modernizacji i automatyzacji niektórych prac bibliotecznych.

Rozwijano nadal współpracę w zakresie prac badawczych z bibliotekami Akademii Nauk w Moskwie i Leningradzie na podstawie porozumienia zawartego w 1976 r.

W roku sprawozdawczym za granicę wyjechało 7 pracowników Biblioteki; w tym samym czasie Biblioteka zorganizowała pobyt w Polsce dla 7 gości zagranicznych.

Przedstawiciele Biblioteki uczestniczyli w 1978 r. w 2 konferencjach zagranicznych (w Berlinie i Moskwie) oraz w 11 krajowych.

Publikacje Biblioteki PAN w Warszawie w 1978 r.

1. *Wykaz Nabytków z Zakresu Naukoznawstwa i Historii Nauki*. [Kwartalnik]. Zest. Zdena Maj. 1977 [nr 4 + indeks], 1978 [nr 1-3].

2. *Słownik polskich towarzystw naukowych*. T. 1. *Towarzystwa naukowe działające obecnie w Polsce*. Red. nauk. Leon Łoś. Oprac. Barbara Krajewska-Tartakowska z udziałem Joanny Grabowskiej i Joanny Kurjaty. Wrocław: Zakł. Narod. im. Ossolińskich 1978, 550 s. Polska Akademia Nauk, Biblioteka PAN w Warszawie.

3. *Polska Bibliografia Naukoznawstwa i Technoznawstwa za lata 1974-1976*. Oprac. Jadwiga Majewska-Tronowicz, Krystyna Bełkowska, Marianna Jedlińska. Wrocław: Zakł. Narod. im. Ossolińskich 1978, 222 s. Polska Akademia Nauk. Biblioteka PAN w Warszawie.

4. *Bibliografia Bieżąca Historii Nauki i Techniki*. Dodatek do *Kwartalnika Historii Nauki i Techniki*. Oprac. Jadwiga Majewska-Tronowicz, Krystyna Bełkowska, Barbara Michalczyk. 1977 z. 28, 1978 z. 29/30, 31.

5. *Przegląd Biblioteczny*. 1978 R. 46 z. 1-4. Wyd. Biblioteka PAN w Warszawie, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Z. 1-2. Kom. Red.: Maria Dembowska (red. naczk.), Cecylia Duninowa, Joanna Grabowska, Maria Lenartowicz (sekretarz red.), Leon Łoś, Henryk Sawoniak, Hanna Zasadowa; Z. 3-4. Redakcja: Barbara Sordyłowa (red. naczk.), Izabela Kuczyńska (sekretarz red.), Maria Lenartowicz, Leon Łoś. Rada Redakcyjna: Helena Więckowska (przewodnicząca), Czesław Dejnarowicz, Cecylia Duninowa, Barbara Eychlerowa, Zbigniew Jabłoński, Izabela Kuczyńska, Maria Lenartowicz, Leon Łoś, Henryk Sawoniak, Anna Sitarska, Barbara Sordyłowa, Hanna Zasadowa.

6. *Bibliografia zawartości „Przeglądu Bibliotecznego” 1927-1976 (R. 1-44)*. Oprac. Janina Pelcowa przy współudziale Ireny Górczyńskiej, Zofii Pietrzak i Zofii Płuciennik. Wrocław: Zakł. Narod. im. Ossolińskich 1978, 189 s. Polska Akademia Nauk. Biblioteka PAN w Warszawie.

7. *Prognozyka. Nowe Publikacje*. [Dwutygodnik]. Biblioteka PAN w Warszawie 1978 nr 165/166-186 + nr 3-5 specjalne.

8. *Wykaz Bieżących Czasopism i Wydawnictw Zbiorowych Zagranicznych, które wpłynęły do Biblioteki w 1977 r.* Oprac. Zofia Pietrzak, Zofia Płuciennik. Warszawa: Biblioteka PAN 1978, 74 s. Dokumentacja Zbiórów Własnych.

9. *Radziecka Książka Naukoznawcza w zbiorach Biblioteki PAN w Warszawie, 1976-1977. Katalog wystawy*. Oprac. Alina Chajęcka, Leszek Cierpisz. Warszawa 1978, 17 s. Dokumentacja Zbiórów Własnych.

W roku sprawozdawczym Biblioteka opublikowała w ramach planu wydawniczego Akademii 140,4 ark. wyd. i w planie własnym 22 ark. wyd.

Prace nie opublikowane

Analiza systemowa Biblioteki PAN w Warszawie. Praca zespołowa pod kierunkiem Barbary Sordyłowej. Warszawa: Biblioteka PAN, 1978, 64 s. maszyn. do użytku wewn.

FORMAT UNIMARC

UNIMARC. Universal MARC format. Recommended by the IFLA Working Group on Content Designators set up by the IFLA Section on Cataloguing and the IFLA Section on Mechanization. London: IFLA International Office for UBC 1977, XIV, 126 s. ISBN 0 903043 11 4.

Rozwój tworzonych i realizowanych w wielu państwach narodowych i lokalnych programów automatyzacji katalogów i bibliografii pobudza zarazem do wzmocnienia międzynarodowej wymiany informacji bibliograficznych na nośnikach maszynowych. Jednakże taka wymiana natrafia ciągle na poważne trudności spowodowane brakiem międzynarodowych ustaleń w niektórych istotnych sprawach dotyczących formatów danych bibliograficznych.¹

Format danych bibliograficznych tworzą trzy składniki:

- 1) budowa rekordu — czytelne dla maszyny rozmieszczenie danych i sposób ich identyfikacji;
- 2) zawartość rekordu, którą stanowią właściwe informacje bibliograficzne;
- 3) oznaczniki, które identyfikują poszczególne dane zapisane w rekordzie lub dostarczają dodatkowych wiadomości o określonym elemencie opisu.

Jak dotąd tylko pierwszy z tych składników doczekał się ujednolicenia w skali międzynarodowej. Mianowicie w 1973 r. opublikowana została norma ISO 2709 *Documentation. Format for bibliographic information interchange on magnetic tape* ustalająca strukturę fizyczną rekordu. Norma ISO została przygotowana na podstawie odpowiedniej normy amerykańskiej,² która z kolei stanowi pewne uogólnienie schematu budowy rekordu, zaprojektowanego dla formatu MARC Biblioteki Kongresu w Waszyngtonie (MARC LC). Takie ujęcie doświadczeń Biblioteki Kongresu w normie amerykańskiej a następnie międzynarodowej było uzasadnione zaletami struktury rekordu w formacie MARC LC, przede wszystkim jej elastycznością, która umożliwia opis różnych typów dokumentów przy użyciu różnych nośników i dla różnych celów.

Zgodnie z normą ISO 2709 przygotowano już wiele formatów. Przewidując taką samą budowę rekordu, formaty te różnią się dwoma pozostałymi składnikami, tzn. zawartością rekordu i odmiennymi oznacznikami tej zawartości.

Oba te składniki są zależne od przepisów katalogowania i systemów klasyfikacji oraz praktyki w tym zakresie. Format MARC LC stanowi prezentację danych katalogowych, których dobór i forma odpowiada wymaganiom amerykańskiej wersji *Anglo-American cataloging rules* z 1967 r.³ Dla innych formatów przyjęto jako pod-

¹ Wyjaśnienie podstawowych terminów: format, rekord itp. można znaleźć w artykule M. Lenartowicz: *O formacie MARC dla niewtajemniczonych*. „Prz. Bibliot.” 1978 R. 46 z. 3 s. 195-204.

² Z39.2 *American national standard format for bibliographic information interchange on magnetic tape* ustanowiony w 1971 r.

³ W końcu 1978 r. ukazało się nowe wydanie tych przepisów zawierające istotne zmiany w stosunku do poprzedniego wydania; w konsekwencji muszą nastąpić odpowiednie zmiany w formacie MARC LC.

stawę odpowiednie przepisy katalogowania i charakterystyki treściowej przestrzegane w danym kraju lub w danym ośrodku. Mimo prac nad ujednoczeniem zasad katalogowania w skali ogólnoświatowej przepisy poszczególnych krajów w dalszym ciągu różnią się pod względem doboru i formy elementów opisu katalogowego. Jeszcze większa różnorodność występuje w systemach klasyfikacyjnych piśmiennictwa. W konsekwencji te różnice odbijają się na zawartości bibliograficznej rekordu, a co za tym idzie i na sposobie jej oznaczania. Tak więc przy międzynarodowej wymianie informacji bibliograficznych każda biblioteka i centrala bibliograficzna musi opracowywać specjalne programy, umożliwiające przejmowanie z poszczególnych innych placówek informacji bibliograficznych zapisanych na nośnikach maszynowych.

Optymalnym rozwiązaniem byłoby stosowanie na całym świecie znormalizowanego, międzynarodowego formatu danych bibliograficznych. Jednakże obecnie nie ma jeszcze na to widoków, można myśleć tylko o wprowadzeniu ujednoczonego formatu obowiązującego przy wymianie informacji bibliograficznych. Rolę takiego formatu ma właśnie pełnić UNIMARC. W celu przekazania danych każda narodowa centrala bibliograficzna lub biblioteka będzie przekładała rekordy zapisane w jej własnym formacie na UNIMARC i odwrotnie — przejmując od innych rekordy zapisane w formacie UNIMARC będzie je przekładała na własny format.

Format UNIMARC jest owocem pięcioletniej pracy Grupy Roboczej IFLA ds. Oznaczników (IFLA Working Group on Content Designators), powołanej w 1972 r. pod auspicjami dwóch sekcji IFLA: Katalogowania oraz Mechanizacji. Pracami Grupy kierowała Henrietta Avram z Biblioteki Kongresu, a jej członkami było 9 specjalistów z różnych krajów.⁴

Grupa Robocza została obarczona zadaniem opracowania zestawu oznaczników, które obowiązywałyby przy międzynarodowej wymianie danych bibliograficznych czytelnych maszynowo o dokumentach różnych typów. Postanowiono przy tym uwzględnić tylko potrzeby bibliografii narodowych i bibliotek, wyłączając z pola zainteresowań specjalistyczne serwisy abstraktowe i indeksujące. Jednocześnie nawiązano kontakty z odpowiednimi zespołami pracującymi nad tym zagadnieniem w ISO (ISO TC/46/SC4 Working Group on Content Designators) oraz dla potrzeb UNISIST-u (UNISIST Working Group on Bibliographic Data Exchange).

Ze względu na postulowany międzynarodowy zasięg stosowania formatu UNIMARC zawartość rekordu w tym formacie musi uwzględniać międzynarodowe przepisy dotyczące metody opisywania różnych typów dokumentów. W okresie przygotowywania projektu formatu całkowicie gotowe były takie przepisy tylko dla wydawnictw zwartych i ciągłych, opracowane przez IFLA i opublikowane w formie zaleceń ISBD.⁵ Wobec tego tymczasem można było opracować pełny format jedynie dla tych dwóch typów dokumentów. Jednakże w omawianym projekcie formatu podano także pewne propozycje odnoszące się do zawartości rekordów dla filmów, materiałów kartograficznych, nagrań dźwiękowych i drukowanych nut uwzględniając stan prac nad odpowiednimi dalszymi ISBD.⁶ Przewiduje się stałe uzupełnianie formatu w miarę postępu prac nad tymi ISBD oraz projektowanymi następnymi poświęconymi innym rodzajom dokumentów.⁷

⁴ Informacje o postępie prac Grupy Roboczej były sukcesywnie publikowane w kwartalniku *International Cataloguing*, m. in. w nr 1 za 1973 r.; została tam zamieszczona obszerna charakterystyka przyjętych założeń.

⁵ ISBD(M) *International standard bibliographic description for monographic publications*. 1 standard ed. London 1974; 1 standard ed. rev. London 1978 (przekład polski wyd. z 1974 r.: „Prz. BibHot.” 1975 R. 43 z. 1 s. 28-81). — ISBD(S) *International standard bibliographic description for serials*. London 1977 (przekład polski: „Prz. BibHot.” 1979 R. 47 z. 1 s. 14-77).

⁶ ISBD(NBM) *International standard bibliographic description for non-book materials*. London 1977. — ISBD(CM) *International standard bibliographic description for cartographic materials*. London 1977. — ISBD (Printed Music) *International standard bibliographic description for printed music*.

⁷ W przygotowaniu: ISBD(A) *International standard bibliographic description for anti-quarian*. — ISBD (Analytics) — ma dotyczyć przede wszystkim dokumentów niesamolotnych wydawniczo.

Zawartość bibliograficzna rekordu została ujęta w formacie UNIMARC w blokach funkcjonalnych:

0 — Blok identyfikacyjny (Identification Block) zawiera numery jednoznacznie identyfikujące rekord lub dokument, którego on dotyczy (np. numer rekordu, ISBN, ISSN, numer opisu w bibliografii narodowej itp.);

1 — Blok informacji zakodowanych (Coded Information Block) obejmuje pewne ogólne informacje o opisywanym dokumencie przedstawione w formie danych o stałej długości (tzn. zawsze obejmujących taką samą liczbę znaków), przeważnie znaków kodowych. Część pól składających się na ten blok jest wspólna dla dokumentów wszystkich rodzajów, np. pole o etykiecie 100 zawiera m.in. datę wprowadzenia rekordu do zbioru i datę wydania dokumentu, o etykiecie 101 — informacje o języku dzieła, 102 — nazwę kraju, w którym dokument został opublikowany lub wyprodukowany. Inne pola mają zastosowanie tylko przy opisie określonego typu dokumentów, np. pola o etykietach 105-106 zawierają dane charakteryzujące wydawnictwa zwarte (typ materiałów zawartych w wydawnictwie i jego postać fizyczną);

2 — Blok opisowy (Descriptive Block) stanowi opis danego dokumentu sporządzony zgodnie z odpowiednim ISBD (jednak bez zachowania interpunkcji ISBD), z wyłączeniem strefy uwag oraz strefy międzynarodowego znormalizowanego numeru, oprawy i ceny;

3 — Blok uwag (Notes Block) w zasadzie odpowiada strefie uwag w ISBD: podaje w swobodnej formie słownej dodatkowe informacje dotyczące danych umieszczonych w innych blokach (przede wszystkim w bloku opisowym) oraz odnoszące się do zawartości wydawnictwa (np. adnotację zawartościową, analizę dokumentacyjną itp.);

4 — Blok powiązań opisu (Linking Entry Block) zawiera informacje o dokumentach związanych z opisywanym dokumentem (np. o dodatkach do niego, innych jego wydaniach, o serii do której dany dokument należy itp.), podane w postaci numeru rekordu dokumentu związanego lub ujednocionej formy nazwy autora i tytułu tego dokumentu;

5 — Blok odpowiedników tytułu (Related Title Block) wykazuje różne formy tytułu, pod którymi można poszukiwać danego dokumentu. Są to przede wszystkim odmiany tytułu występujące w opisywanym dokumencie, np. tytuł równoległy, okładowy, grzbietowy itp. Ale mogą to być również tytuły pochodzące od opisywającego, np. tytuł ujednoczony, tłumaczenie tytułu na inny język itp.;

6 — Blok charakterystyki treściowej (Subject Analysis Block) wyraża ją w formie słownej, np. jako tematy przedmiotowe (sformułowane wg określonego systemu, np. wg Library of Congress Subject Headings) oraz w postaci symboli klasyfikacyjnych (np. wg UKD), umożliwiając poszukiwanie dokumentów na pożądanym temat;

7 — Blok odpowiedzialności intelektualnej (Intellectual Responsibility Block) zawiera nazwy twórców opisywanego dzieła (osób, rodzin i ciał zbiorowych) podane w ujednocionej formie (takiej, jaka obowiązuje w katalogu alfabetycznym) umożliwiającej poszukiwania;

8 — Blok do przyszłego wykorzystania międzynarodowego (Future International Use Block) — zawartość tego bloku nie została jeszcze w pełni określona; ma on m.in. wskazywać centrale, która sporządziła lub zmodyfikowała rekord, centrum ISDS odpowiedzialne za nadanie ISSN i ustalenie tytułu kluczowego itp.,

9 — Blok do użytku lokalnego (Local Use Block) został zarezerwowany na potrzeby danej biblioteki lub centrali bibliograficznej.

Zadaniem Grupy Roboczej IFLA było ustalenie oznaczników zawartości rekordu dla celów wymiany międzynarodowej. W formacie UNIMARC przewidziano trzy rodzaje tych oznaczników: etykiety (tags), wskaźniki (indicators) oraz identyfikatory pól (subfield identifiers).

Poszczególne wymienione wyżej bloki funkcjonalne obejmują różną liczbę pól.

Każde pole identyfikowane jest za pomocą trzycyfrowej etykiety. Pierwsza cyfra etykiety wskazuje odpowiedni blok, do którego należy dane pole, a tym samym określa funkcję, jaką pełni ciąg znaków w nim występujących (np. hasła przedmiotowego). Natomiast druga i trzecia cyfra etykiety związane są z wartością znaczeniową tego ciągu znaków (np. oznaczają nazwę osobową). A oto dla ilustracji pola bloku opisowego odpowiadające poszczególnym strefom opisu w ISBD(M) i ISBD(S):

200-tytuł i oznaczenie autorstwa

204 ogólne określenie materiału

205 wydanie

207 numeracja

210 publikacja, dystrybucja itp.

215 opis zewnętrzny

225 seria

Z etykieta pola związane są dwuznakowe wskaźniki charakteryzujące bliżej zawartość danego pola, jego związki z innymi polami rekordu lub dostarczające informacji niezbędnych w pewnych procesach przetwarzania danych. Przyjęto przy tym zasadę używania tych samych wskaźników dla oznaczenia sytuacji powtarzających się poprzez wszystkie pola formatu. Na przykład dla nazw osobowych występujących jako hasła przedmiotowe (w polu o etykietce 600) oraz jako nazwy autorów indywidualnych (w polu o etykietce 700) przewidziano te same wskaźniki (0 — pierwszym elementem nazwy jest imię, 1 — pierwszym elementem nazwy jest nazwisko).

Pole może zawierać jedno lub więcej podpól. Poszczególne podpola poprzedzone są identyfikatorami podpola. Są to dwuznakowe symbole: pierwszy znak jest zawsze taki sam (powinien nim być odpowiedni znak zgodny z normą ISO 646, w projekcie formatu oddawany jest on przez znak dolara \$), drugi znak — mała litera — zmienia się charakteryzując dany element. Takie same identyfikatory mogą oznaczać różne elementy w zależności od pola, w którym są zastosowane (np. \$a w polu o etykietce 200 identyfikuje tytuł właściwy, a w polu oznaczonym etykietą 205 — oznaczenie wydania). Ale starano się, by w miarę możliwości dane o takiej samej wartości znaczeniowej były identyfikowane za pomocą tych samych identyfikatorów niezależnie od pola, w którym występują. Na przykład w polach zawierających nazwy osobowe są użyte takie same identyfikatory podpól bez względu na funkcję, jaką te nazwy pełnią w opisie (autor, inny współtwórca, hasło przedmiotowe itp.):

\$a pierwszy element nazwy

\$b dalsza część nazwy

\$c dodatki do nazwy inne niż daty biograficzne

\$f daty biograficzne

Wobec tego we wszystkich tych polach zapis nazwy osobowej będzie wyglądał tak samo:

\$aGide, \$bAndré Paul Guillaume, \$f1869-1951

Dla przykładu warto jeszcze podać wszystkie podpola wyróżnione w wymienionym wyżej polu o etykietce 210:

\$a miejsce wydania, dystrybucji itp.

\$b adres wydawcy, dystrybutora itp.

\$c nazwa wydawcy, dystrybutora itp.

\$d data wydania, dystrybucji itp.

\$e miejsce produkcji (np. druku)

\$f adres producenta (np. drukarni)

\$g nazwa producenta

\$j adres prenumeraty

co daje w rezultacie zapis:

\$aLondon\$cCommittee on Cataloguing\$d1974

W miarę potrzeby określone podpola mogą się powtarzać, np. jeżeli trzeba wymienić kilka miejsc wydania lub kilku wydawców.

Należy jeszcze dodać, że w formacie UNIMARC zastosowano również i drugą metodę identyfikacji podpól. Polega ona na usytuowaniu danego elementu na określonych znakach rekordu, może więc być użyta dla podpól stałej długości, tzn. zawierających elementy o z góry określonej liczbie znaków. Takie elementy występują, jak wskazano wyżej, w bloku informacji zakodowanych i właśnie tam, jak również w etykiecie rekordu — zaprojektowanej wg normy ISO 2709 — można było tę metodę wykorzystać.

Dla celów wymiany informacji bibliograficznych na nośnikach maszynowych największe znaczenie mają trzy początkowe bloki, ponieważ zawierają one dane identyfikujące i charakteryzujące dokument, przedstawione przy tym w postaci zgodnej z międzynarodowymi normami ISO i zaleceniami IFLA. Jako obowiązujące w każdym maszynowym rekordzie uznano jednak tylko cztery następujące pola:

001 numer rekordu

100 data wprowadzenia rekordu do systemu, kod modyfikacji rekordu, język katalogu

101 język wydawnictwa

200 tytuł i oznaczenie autorstwa.

Stopień kompletności rekordu powinien odpowiadać praktyce przyjętej w centrali sporządzającej rekord, jako że tylko narodowe zasady katalogowania mają decydować o uwzględnieniu lub pominięciu określonych elementów opisu. Jeżeli jednak dany element występuje w rekordzie, musi on być oznaczony zgodnie z wymaganiami formatu UNIMARC.

Polscy bibliotekarze na pewno będą się zastanawiać nad wyjaśnieniem zasady podziału danych bibliograficznych na bloki funkcjonalne, zwłaszcza że odbiega on od rozmieszczenia danych w najlepiej u nas znanym formacie MARC LC. W omawianym dokumencie brak jest takiego wyjaśnienia, ale można się domyślać, że zdecydowały tu względy czysto praktyczne. Przede wszystkim są to konsekwencje przyjęcia ISBD jako podstawy opisu. Blok opisowy zawiera pięć stref opisu bibliograficznego sporządzonego wg określonego ISBD. Rozmieszczenie poszczególnych elementów opisu w odpowiednio oznaczonych polach i podpolach tego bloku zapewni łatwą ich identyfikację a znajomość zasad ISBD — pełną ich zrozumiałość. Takiej sytuacji nie można uzyskać dla strefy uwag w ISBD. Przede wszystkim informacje podawane są w tej strefie w swobodnej formie słownej (nie mogą stanowić podstawy do poszukiwań danego dokumentu). Ponadto trzeba pamiętać, że większość danych występuje tu w języku danego katalogu (a nie w języku katalogowanego dokumentu, jak w poprzedniej strefie). Dlatego celowe było umieszczenie uwag w odrębnym bloku funkcjonalnym. Wiele zawartych w tym bloku danych zostanie zresztą powtórzonych w innej formie w dalszych blokach.

Odwołując się do naszych doświadczeń bibliotecznych można powiedzieć, że bloki odpowiedzialności intelektualnej oraz odpowiedników tytułu przewidują wszystkie hasła, pod którymi opisany w dwóch poprzednich blokach dokument powinien być wykazany w katalogu alfabetycznym, natomiast blok charakterystyki treściowej — symbole lub hasła, pod którymi powinien się znaleźć w katalogach rzeczowych. W dużej mierze będą to dane już poprzednio występujące w blokach opisowym i uwag, ale przeważnie powtórzone tu w innej postaci — sformalizowanej dla umożliwienia poszukiwań danego dokumentu od różnych stron. Na przykład nazwa autora w bloku opisowym powinna być podana wg ISBD w formie przejętej z opisywanego dokumentu, natomiast w bloku odpowiedzialności intelektualnej — w formie obowiązującej w hasle katalogu alfabetycznego. Odmienny od właściwego tytuł okładowy musi być przytoczony w bloku uwag, a w bloku odpowiedników tytułu zostanie powtórzony. Należy jeszcze zwrócić uwagę na fakt, że zawartość

bloków odpowiedzialności intelektualnej, odpowiedników tytułu oraz charakterystyki treściowej jest bardziej zależna od lokalnych zasad katalogowania i klasyfikacji niż zawartość trzech początkowych bloków, regulowana normami ISO i IFLA. Różne jest więc znaczenie i ocena informacji ujętych w tych blokach przy międzynarodowej wymianie.

Taki podział zawartości bibliograficznej rekordu wydaje się korzystny z kilku względów. Podstawowa część rekordu ujęta w trzech początkowych blokach może być wykorzystywana dla różnych celów. Informacje podawane w dalszych blokach mogą być przy wymianie przejmowane lub pomijane zależnie od potrzeb. Wreszcie cały rekord może być przekształcany i rozszerzany według narodowych i lokalnych zwyczajów strony przyjmującej informacje zapisane na nośnikach maszynowych.

Kończąc tę bardzo ogólną charakterystykę projektu formatu UNIMARC należy pozytywnie ocenić całość przedsięwzięcia. Przyjęta koncepcja zawartości bibliograficznej rekordu pozwala na rozwinięcie w najbliższym czasie w skali światowej wymiany danych bibliograficznych na nośnikach maszynowych bez czekania na dalsze międzynarodowe uzgodnienia przepisów katalogowania i zasad charakterystyki treściowej dokumentów. Międzynarodowe zastosowanie ujednoliconego formatu wymiany uprości w każdej centrali bibliograficznej procedurę tej wymiany: wystarczy jeden zbiór programów przekładu rekordów opracowanych w danej centrali na format UNIMARC i vice versa — w miejsce wielu odrębnych zbiorów przygotowywanych dla formatów poszczególnych ośrodków uczestniczących w wymianie. Wpłynie to naturalnie na redukcję kosztów prac katalogowych i konwersji opisów. Toteż nie dziwnego, że w niektórych państwach podjęto już prace przygotowawcze do stosowania formatu UNIMARC. Na przykład ostatnio Biblioteka Kongresu nawiązała odpowiednie porozumienie z centralami bibliograficznymi Australii, Francji, Kanady i Wielkiej Brytanii w sprawie stosowania tego formatu przy wymianie danych bibliograficznych. Tak więc przygotowanie i wprowadzenie na terenie międzynarodowym formatu UNIMARC powinno być ocenione jako istotny postęp w realizacji programu międzynarodowej rejestracji bibliograficznej UBC.

Maria Lenartowicz

ORGANIZACJA BIBLIOTEKI

Wiktor A s k a n a s: *Konflikty organizacyjne przy wdrażaniu eto*. Warszawa: Państw. Wydaw. Nauk. 1978, 221 s.

Wśród wielu problemów współczesnego bibliotekarstwa polskiego poczesne miejsce zajmują zagadnienia związane z wprowadzaniem elektronicznej techniki obliczeniowej (eto) do bibliotek i ośrodków informacji.

Tematyka powyższa stanowiąca przedmiot wielu zebrań (np. zespołu INFONET) czy konferencji (np. symposium nt. automatyzacji udostępniania zbiorów, zorganizowane przez Bibliotekę Główną Politechniki Krakowskiej w grudniu 1978 r.) przedstawiana jest zazwyczaj dosyć jednostronnie. Opisywane czy dyskutowane są przykłady zastosowania komputerów w danych bibliotekach ze wszystkimi szczegółami dotyczącymi sprzętu technicznego, omawiane działania systemów konwersacyjnych (metody on-line) i systemów przetwarzania wsadowego (metody off-line), porusza się też sprawę łączenia się placówek bibliotecznych dla racjonalnej eksploatacji elektronicznych maszyn cyfrowych (emc). Brak jest jednak odpowiedniego zainteresowania najważniejszym problemem, a mianowicie człowiekiem w organizacji, tzn. tym czynnikiem, który faktycznie odgrywa decydującą rolę przy wdrożeniach wszelkich innowacji.

Ogólnie, w sposób sumaryczny, czynnik ludzki jest zwykle uwzględniany przy projektowaniu nowych systemów w związku z koniecznością przeszkolenia zespołu pracowniczego dla współpracy z systemem elektronicznego przetwarzania danych (epd). Czy jednak szkolenie, nawet najlepiej zorganizowane, wyczerpać może całość zagadnień reakcji pracowników zakładu pracy na wprowadzony system eto?

W swej publikacji Askanas próbuje znaleźć odpowiedź na pytanie, czy tylko technika (zapewnienie odpowiednich urządzeń) decyduje o powodzeniu wprowadzanych systemów epd i jakie ewentualnie można podjąć działania, aby zapobiec powstawaniu konfliktów, mogących w efekcie zaprzepaścić zbudowany z niemałym trudem system epd.

Książka zawiera trzy rozdziały i bogatą bibliografię (98 pozycji). W rozdziale pierwszym, zatytułowanym *Bariery w rozwoju komputeryzacji* i stanowiącym wstęp do prezentowanej przez autora tematyki, omówione zostały tendencje rozwojowe w zakresie techniki i technologii komputerowej. Zwraca tu Askanas uwagę na występujące w krajach zachodnich od 1970 r. zjawisko zmniejszania się obrotu komputerami i urządzeniami towarzyszącymi. Tzw. „kryzys zastosowań” emc spowodowany jest zarówno nienadążaniem w rozwoju oprogramowania, jak i spadkiem nabywania komputerów przez instytucje. Czy informatyka nie spełniła oczekiwań? Oto pytanie, jakie nasuwa się czytelnikowi przy lekturze tego rozdziału, zawierającego w ostatniej części szczegółową analizę literatury przedmiotu, wskazującą na niedostatek pozycji omawiających społeczne efekty wprowadzenia komputerów.

Rozdział drugi, *Konflikty organizacyjne wywołane realizacją systemu epd*, zawiera definicję terminu „konflikt organizacyjny” przyjętą przez autora: „Przez konflikt organizacyjny będziemy tu rozumieć sprzeczności występujące między ludźmi lub grupami ludzi wchodzącymi w skład organizacji albo między ludźmi a systemem formalnym, w jakim działają, które to sprzeczności wynikają z różnic interesów, poglądów lub sposobów wartościowania i wyrażają się w jawnej i ukrytej kooperacji negatywnej” (s. 75). W dalszym ciągu autor przeprowadza analizę przykładów zastosowań eto, gdzie działania negatywne jednostek lub zespołów doprowadziły do odrzucenia wdrożonego systemu (komputeryzacja listy płac w instytucie naukowym, system dyspozytorski w fabryce domów) bądź też spowodowały nadmierne wydłużenie okresu realizacji systemu (zastosowanie eto w zakładzie przemysłu odzieżowego dla optymalizacji gospodarki materiałowej i gospodarki wyrobami gotowymi).

Próba syntezy badanych przypadków opisana w poddziale *Typologia przejawów konfliktów organizacyjnych wywołanych realizacją systemu epd* ma na względzie trzy kolejne fazy każdego nowo wprowadzanego systemu, a mianowicie: prace przygotowawcze, wdrożenie oraz eksploatację systemu już pracującego. W pierwszej fazie głównym motywem niezadowolenia pracowników instytucji planującej komputeryzację jest brak dostatecznej informacji o tym, jak nowy system ma działać. Nieznanomość metod projektowanego systemu staje się powodem wyraźnych obaw co do możliwości przystosowania się do pracy w bliżej nie określonych warunkach. Znacznie groźniejszy na tym etapie staje się jednak konflikt między zespołem pracowniczym danej organizacji a ludźmi z zewnątrz — informatykami. Analitycy i projektanci systemów, prowadzący badania i obserwacje dotychczas wykonywanych czynności są w poczuciu pracowników zakładu kontrolerami, a efektem analiz może być zwiększenie dotychczasowych obowiązków. Negatywne wyniki takiej współpracy mogą rzutować ujemnie na projektowane systemy epd (niedoinformowanie lub przeinformowanie analityków, mylne informacje np. co do częstotliwości pewnych procesów przetwarzania).

W drugiej i trzeciej fazie wprowadzania systemów epd występuje najczęściej tzw. „konflikt interesów”. Są to spory w obrębie danej instytucji dotyczące kierowania systemem. Na etapie eksploatacji dochodzi jeszcze często wyraźna niechęć do innowacji komputerowej ze strony średniego personelu kierowniczego, przyzwy-

czajonego do gromadzenia i przetwarzania informacji, a nie przywykłego do ich analizowania.

Ciekawym przyczynkiem pozwalającym na uogólnienie opisywanych przez autora zjawisk występujących w Polsce jest omówienie na zakończenie tego rozdziału wyników analitycznych badań w krajach zachodnich: Francji, W. Brytanii i w Stanach Zjednoczonych. Źródła negatywnych postaw wobec innowacji komputerowej są tam podobne: niechęć do wprowadzania zmian w strukturze organizacyjnej przedsiębiorstwa; opozycja wobec grupy informatyków — potencjalnych konkurentów w walce o władzę w przedsiębiorstwie; opory wpływowych urzędników, których styl pracy nie ulegał poważniejszym zmianom przez całe dziesiątki lat.

W trzecim rozdziale *Konflikty organizacyjne a system społeczno-techniczny organizacji* autor zastanawia się, czy można poznać konflikty towarzyszące wprowadzaniu eto, usystematyzować je i podejmować odpowiednie działania zapobiegawcze.

Analizując działanie określonej instytucji Askanas wyodrębnia w niej dwa podsystemy:

- podsystem techniczny, przez który rozumie środki materialne i strukturę formalną organizacji;
- podsystem społeczny to ludzie pracujący w organizacji.

Funkcjonowanie każdej instytucji określa autor następująco: „Ogólnie można przyjąć, że funkcjonowanie organizacji opiera się na takiej oto zasadzie: członkowie organizacji są gotowi realizować cele, jakie stawia przed nimi organizacja, w zamian za realizację własnych celów — zarówno indywidualnych, jak i grupowych. Współdziałanie organizacji i jej członków odbywa się na zasadzie realizacji różnego typu kontraktów” (s. 171). Autor wyróżnia pięć rodzajów tych kontraktów czyli wzajemnych zobowiązań między pracownikami a zakładem pracy, a mianowicie: kontrakt wiedzy, motywacyjny, działania, etyczny, celów.

Wprowadzanie systemu epd dla optymalizacji zarządzania placówką będzie zawsze groziło zachwianiem równowagi między dwoma podsystemami, naruszając owe umowne kontrakty. Zdaniem autora, realizacja systemu epd należy do sfery działania podsystemu technicznego. Ale nie należy zapominać o sprzężeniu zwrotnym między tymi dwoma podsystemami. Kiedy możliwa jest sytuacja bezkonfliktowa? „Gdy nowa zawartość podsystemu technicznego będzie bardziej zgodna z wymaganiami, jakie przed organizacją stawiają jej członkowie, to na pewno podsystem społeczny zaakceptuje tę innowację. W każdym innym przypadku realizacja systemu epd stanie się czynnikiem konfliktotwórczym we względnie ustabilizowanym procesie dostosowawczym istniejącym w każdej organizacji” (s. 174).

Czy jesteśmy w stanie zapobiec sytuacjom konfliktowym? Autor jest ostrożny w tym względzie, wskazuje jednak na pewne działania, mogące zneutralizować negatywne postawy członków danej instytucji. Jednym ze środków zapobiegawczych jest zwrócenie uwagi w fazie realizowania systemu epd nie tylko na podsystem techniczny, ale również na relacje wewnątrzorganizacyjne, będące wynikiem działania podsystemu społecznego. Natomiast opieranie się w pracach projektowania na tzw. „standardowej strategii realizowania systemu epd” może być źródłem powstawania wielu sytuacji konfliktowych. (Autor wylicza je szczegółowo na s. 197-209).

Do minimalizacji wszelkich negatywnych postaw przyczynić się może przestrzeganie pewnych ogólnych prawideł dotyczących metod wprowadzania innowacji w zakładach pracy, m.in. cel zadania musi być zawsze jasno określony i rozumiany przez większość załogi, należy unikać w miarę możliwości narzucania członkom organizacji dodatkowej pracy bez osobnego wynagrodzenia, uwzględniać postulaty pracowników, wykazywać dbałość o zadowolenie zespołu z pracy. Gdy zdecydowana większość kadry pracowniczej, a zwłaszcza kierownicy średniego szczebla zaakceptują planowany system epd jako spełniający ich oczekiwania, np. jeśli

ułatwi on przygotowywane tradycyjnie opracowania dla wyższego szczebla, zwiększy prestiż poszczególnych osób i całego zakładu pracy — wówczas można oczekiwać, że wprowadzenie komputeryzacji nie zakończy się fiaskiem.

Omawiana publikacja nie dotyczy wprawdzie zastosowań informatyki w bibliotekach, lecz — ponieważ w realizowaniu wdrożeń tego możemy napotykać na reakcje zespołów pracowniczych podobne do przypadków cytowanych przez autora — sądzę, że jej znajomość może się okazać przydatna.

Maria Brykczyńska

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA KRAJOWEGO

Idea biblioteki składowej zrodziła się wraz ze wzrostem piśmiennictwa i koniecznością dokonywania selekcji zbiorów w celu uzyskania miejsca na nowe nabytki. Pierwsze biblioteki składowe powstały po drugiej wojnie światowej; wciąż jednak toczą się dyskusje nad opracowaniem optymalnego modelu i funkcji tych placówek, zasad i metod kwalifikowania materiałów bibliotecznych do składnic, ich opracowywania i udostępniania. Problemom bibliotek składowych poświęciła Biblioteka Narodowa ostatni — 38 Zeszyt Przekładów [1]. Pozwala on na zapoznanie się z rozwiązaniami (lub projektami rozwiązań) tego zagadnienia stosowanymi w Stanach Zjednoczonych, ZSRR, na Węgrzech, w NRD, Bułgarii i Danii. Kryteria, którymi posługują się ośrodki uniwersyteckie Stanów Zjednoczonych przy selekcji wydawnictw przeznaczonych do składowania oraz koncepcja magazynowania zbiorów mało wykorzystywanych przedstawia artykuł Hermana L. Tottena. Kolejną pozycją jest tłumaczenie rozporządzenia o deponowaniu krajowych zasobów bibliotecznych w bibliotekach składowych, wydanego w Związku Radzieckim w 1975 r. Zagadnienia realizacji ogólnokrajowego systemu składowania książek omawiają obszernie Ju. A. Grichanow i W. M. Os'kina. Charakterystyczne dla bibliotekarstwa radzieckiego kompleksowe ujmowanie tematu znajduje odzwierciedlenie również w sprawie bibliotek składowych. Prowadzone są badania zasobów bibliotecznych oraz wielokierunkowe badania wykorzystania wydawnictw w skali regionu i kraju. Artykuł bibliotekarzy radzieckich przedstawia wyniki tych badań, metody i wytyczne selekcji publikacji oraz aktualną organizację i zadania bibliotek składowych. Węgierską koncepcję biblioteki składowej nakreśliła Aranka Nagyné Rác na przykładzie powstającej na przedmieściach Budapesztu Centralnej Biblioteki Składowej Biblioteki Narodowej im. Széchényiego. Gerhard Schwarc ukazał w swojej pracy projekt składnicy literatury, zajął się on kolejno wszystkimi problemami związanymi z tym zagadnieniem (funkcja i zadania biblioteki, zasady doboru i opracowania wydawnictw, organizacja i wyposażenie biblioteki). Michaił Stanczew pisząc o konieczności powołania w Bułgarii bibliotek składowych postuluje utworzenie tymczasowych składnic, które pozwolą na odnowienie zbiorów w bibliotekach publicznych. Artykuł Anne-Lise Hjuler o pracy i zadaniach Biblioteki Składowej duńskich bibliotek publicznych został napisany po 4 latach działalności tej instytucji, brak więc w nim jeszcze szerszych wniosków. Odrębnym zagadnieniem jest budownictwo składnic bibliotecznych; w pracy F. N. Paszczenki i A. B. Papierno znajdziemy kilka wariantów budynków bibliotek składowych. Ostatni artykuł Joachima Thussa poświęcony jest systemom depozytowym. Przez system depozytowy rozumie się magazynowanie prac-oryginałów, a publikowanie w czasopiśmie zamiast nich krótkich artykułów informacyjnych; prace oryginalne są udostępniane zainteresowanym na zamówienie. Zeszyt zawiera też jak zwykle literaturę przedmiotu obejmującą 19 pozycji z lat 1971-1977.

Praca Andrzeja Romanowa [2] dotyczy polskich wydawców i drukarni działających w Wolnym Mieście Gdańsku w l. 1920-1939. Autor scharakteryzował rolę Komisariatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej, przedstawił organizację i osiągnięcia znacześniejszych firm edytorskich oraz omówił sytuację gdańskiej poligrafii w okresie międzywojennym.

Dwie niżej omówione pozycje ukazały się w serii *Książka o Książce* i uzupełniają się nawzajem. Pierwsza z nich — Jana Trzynadłowskiego [3] w żywej formie przedstawia całokształt prac prowadzących do nadawania książki postaci materialnej. Autor ukazuje kolejne etapy powstawania książki, od twórcy tekstu poprzez pracę edytora, redaktora i wydawcy oraz analizuje poszczególne składniki książki: treść, język i formę publikacji. J. Trzynadłowski nazwał swoją monografię „biologią książki”.

Praca Jerzego Starnawskiego [4] traktuje o książce jedynie od strony tekstu. Poświęcona jest żmudnej i odpowiedzialnej pracy wydawcy naukowego tekstów literackich; zawiera wiele przykładów rozwiązań edytorskich. Choć przeznaczona jest raczej dla pracowników wydawnictw i polonistów, może też zainteresować bibliologa. Uzupełnieniem wykładu autora jest chronologiczne zestawienie najważniejszych rozpraw z zakresu polskiego edytorstwa naukowego.

Opracowany w Instytucie Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej *Słownik terminologiczny informacji naukowej* [5] posłuży uściśleniu i ujednoczeniu polskiego słownictwa tej dziedziny. *Słownik* obejmuje ok. 1660 terminów i 540 odsyłaczy z zakresu informacji naukowej i dziedzin z nią związanych. Każda nota oprócz definicji zawiera odpowiedniki hasła w 4 językach: angielskim, francuskim, niemieckim i rosyjskim. Z odpowiedników tych zestawiono 4 indeksy, pozwalające na posługiwanie się *Słownikiem* również przy tłumaczeniach z wymienionych języków obcych. Obszerne omówienie *Słownika* znajdzie się w jednym z najbliższych numerów *Przeglądu Bibliotecznego*.

WYKAZ OMÓWIONYCH PUBLIKACJI

1. *Biblioteka składowa i jej problemy*. Warszawa: Biblioteka Narodowa, Instytut Książki i Czytelnictwa 1978, 99 s. *Zeszyty Przekładów* nr 38.
2. Andrzej Romanow: *Wydawcy i drukarnie polskie w Wolnym Mieście Gdańsku (1920-1939)*. „*Rocznik Gdański*” 1978 T. 38 z. 2 s. 93-122.
3. Jan Trzynadłowski: *Autor, dzieło, wydawca*. Wrocław: Ossolineum 1979, 201 s. *Książki o Książce*.
4. Jerzy Starnawski: *Praca wydawcy naukowego*. Wrocław: Ossolineum 1979, 170 s. *Książki o Książce*.
5. *Słownik terminologiczny informacji naukowej*. Wrocław: Zakł. Narod. im. Ossolińskich 1979, 237 s. Instytut Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej.

Alicja Olejnik

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI ZARZĄDU GŁÓWNEGO
STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH

za okres 5.05-26.10.1978

złożone na posiedzeniu plenarnym ZG SBP dn. 26.10.1978

przez sekretarza generalnego kol. Tadeusza Zarzębskiego

W okresie sprawozdawczym prowadzono zgodnie z ustalonym harmonogramem ożywioną działalność zarówno w Zarządzie Głównym, jak i w zespołach powołanych przy Zarządzie Głównym.

I. Zebrania Zarządu Głównego

Odbyły się 2 posiedzenia ZG — w dn. 26 maja oraz 13 września br. Pierwsze posiedzenie poświęcone było głównie ocenie dorobku ogólnokrajowej konferencji pn. „Zbiory bibliotek w służbie społeczeństwa”, zorganizowanej w dn. 5-6 maja br. w Gdańsku z okazji 10 rocznicy ustawy o bibliotekach, oraz przygotowaniom do dalszych narad i konferencji problemowych, a także udziału delegacji polskiej w obradach 44 sesji IFLA. Drugie posiedzenie poświęcono głównie omówieniu działań ZG planowanych do końca br.

W trybie roboczych spotkań niektórzy członkowie Prezydium ZG zbierali się co najmniej raz w tygodniu w celu omówienia spraw bieżących. Odbyły się również 4 posiedzenia przedstawicieli Prezydium ZG z członkami prezydium sekcji.

II. Ważniejsze prace i przedsięwzięcia podejmowane w okresie sprawozdawczym:

1. W celu nawiązania bliższej współpracy SBP i ZNP zorganizowano w dn. 9 czerwca br. spotkanie przedstawicieli Prezydium ZG SBP, Ministerstwa Oświaty i Wychowania oraz Związku Nauczycielstwa Polskiego. W wyniku tej narady m.in. przekazano okręgom SBP (do dyskusji) projekt modelu biblioteki szkolnej w zreformowanej szkole 10-letniej oraz poczyniono wstępne przygotowania do zorganizowania ogólnokrajowej narady poświęconej tym problemom. Dalszego uściślenia kierunków współpracy naszego Stowarzyszenia z ZNP dokonano na spotkaniu dn. 29 września br. W toku tych spotkań ustalono podstawowe cele i formy współpracy: integrowanie całego środowiska bibliotekarskiego, troska i dbałość o interesy bibliotekarzy, podnoszenie wiedzy fachowej, kształtowanie świadomości społecznej bibliotekarzy, obywatelskie wypowiedzanie się w sprawach bibliotekarstwa polskiego.

Cele te będą realizowane w różnych formach organizacyjnych.

2. Komisja do Spraw Mikrofilmowania Zbiorów Bibliotecznych SBP wspólnie z Komisją Pracowników Informacji Naukowej ZNP przygotowuje ogólnokrajową naradę w sprawie gromadzenia, opracowywania i udostępniania zbiorów mikrofilmowych. W tym celu wysłano do ponad 200 bibliotek ankietę, która obecnie jest przedmiotem szczegółowego opracowania: Konferencja ma być zorganizowana w grudniu 1978¹.

¹ Zob. s. 338.

3. Okręg Poznański SBP, na prośbę Zarządu Głównego przygotowuje się do zorganizowania w dn. 17 listopada dla uczczenia 80-rocznicy odzyskania niepodległości ogólnokrajowej konferencji bibliotekarzy p.n. „Bibliotekarstwo polskie w okresie międzywojennym”.

4. Sekcja Bibliotek Fachowych przystąpiła do zorganizowania wspólnie z Naczelną Organizacją Techniczną ogólnokrajowej rady. Celem jej będzie omówienie aktualnego stanu i potrzeb w zakresie działalności bibliotek fachowych. Prace organizacyjne i merytoryczne są w toku. Dodać należy, że sekcja ta — podobnie jak w roku ubiegłym — wystąpiła z apelem do zarządów okręgowych SBP o aktywny udział bibliotekarzy w tegorocznych obchodach Dni Książki i Prasy Technicznej; przewidziane są nagrody książkowe oraz dyplomy uznania dla bibliotekarzy i bibliotek.

5. Dzięki osobistym zabiegom członka Komisji ds. Racjonalizacji i Mechanizacji Pracy Bibliotecznej, kol. dra Zdzisława Piszczka, Zarząd Główny wspólnie z Zarządem Okręgu Poznańskiego oraz Zarządem Międzynarodowych Targów Poznańskich przygotowuje (w ramach tegorocznych Targów w zakresie techniki biurowej „Interbiuro 1978”) sympozjum bibliotekarzy i wystawców w celu zainteresowania bibliotekarzy sprawami zaopatrzenia bibliotek w meble i urządzenia biblioteczne. SBP zamierza również zorganizować na tych targach specjalny punkt dla bibliotekarzy, w celu informowania ich o ciekawszych meblach i urządzeniach wystawianych w poszczególnych stoiskach targowych. Ponadto prowadzono rozmowy z Przedsiębiorstwem Państwowym Kompex w sprawie zorganizowania w ramach tego przedsiębiorstwa wyspecjalizowanego biura zaopatrzenia bibliotek oraz organizacji produkcji sprzętów dla bibliotek. Sprawy te były przedmiotem licznych porad i konsultacji oraz ankiety rozesłanej do bibliotek publicznych w celu wstępnego rozpoznania ich potrzeb w tym zakresie.

6. Z inicjatywą Referatu ds. Okręgów przy ZG SBP ogłoszono konkurs na najlepiej pracujące koło SBP. Odpowiednie materiały wraz z regulaminem przesłane zostały do okręgów. Zgodnie z przepisami statutu koło SBP jest podstawowym ogniwem naszej organizacji. Dlatego też oczekujemy aktywnego udziału w tym konkursie wszystkich członków SBP; oczekujemy, że konkurs ten przyczyni się do dalszego ożywienia działalności Stowarzyszenia oraz do lepszego uświadomienia całej społeczności bibliotekarskiej celów SBP.

7. W związku z powołaniem przez sekretarza Wydziału I PAN (w porozumieniu z ZG SBP) nowego składu Komitetu Redakcyjnego *Przeglądu Bibliotecznego* pod kierunkiem wicedyr. Biblioteki PAN w Warszawie kol. dr Barbary Sordylowej oraz Rady Redakcyjnej pod kierunkiem prof. dr Heleny Więckowskiej odbyło się dn. 13 czerwca spotkanie przedstawicieli Prezydium ZG SBP z członkami Komitetu Redakcyjnego *Przeglądu*. Na spotkaniu omówiono główne kierunki działania Komitetu oraz program prac, które wcześniej były przedmiotem obrad Rady Redakcyjnej (21 kwietnia) z udziałem sekretarza generalnego SBP.

8. Zarząd Główny występował na bieżąco w różnych sprawach dotyczących bibliotekarzy, naszego Stowarzyszenia oraz w sprawach bibliotekarstwa polskiego. Do najważniejszych zaliczyć należy wystąpienie do przewodniczącego Państwowej Rady Bibliotecznej, wicemin. dra Józefa Fajkowskiego, w sprawie reaktywowania samodzielnego departamentu bibliotek, w celu stworzenia dogodniejszych warunków organizacyjnych dla międzyresortowej koordynacji polityki bibliotecznej.

Z wyrazami uznania odniesiono się do inicjatywy dyrektora Centrum INTE mającej na celu rozszerzenie uczestnictwa pracowników ośrodków INTE w działalności naszego Stowarzyszenia. Skierowano do zarządów okręgowych SBP apel o podjęcie odpowiednich przedsięwzięć w celu pozyskania nowych członków SBP spośród pracowników tych ośrodków oraz szerszego włączenia tej problematyki do działań okręgów.

Z okazji uroczystości jubileuszowych złożono pisemne adresy z gratulacjami:

z okazji 35-lecia Ludowego Wojska Polskiego dla Głównego Zarządu Politycznego WP na ręce gen. bryg. Albina Żyto oraz z okazji 25-lecia powołania Państwowego Ośrodka Korespondencyjnego Kształcenia Bibliotekarzy na ręce dyrektora Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy dr Kazimierzy Ankudowiczowej; ustne gratulacje złożono Dyrekcji Biblioteki Narodowej w czasie uroczystości obchodów 50-lecia Biblioteki.

III. Narady i konferencje problemowe

1. Z inicjatywy Sekcji Bibliotek Szpitalnych przy ZG zorganizowano w dniu 25 maja br. w Szczecinku wspólnie z Zarządem Okręgu Koszalińskiego konferencję bibliotekarzy szpitalnych z udziałem wybitnych znawców zajmujących się problemami biblioterapii. Program konferencji obok zagadnień ogólnych i teoretycznych obejmował również zapoznanie się z działalnością biblioteki miejscowego szpitala. Celem konferencji była m.in. ocena stanu działalności bibliotek tego typu oraz ocena stopnia realizacji obowiązujących w tym zakresie przepisów prawnych. W konferencji uczestniczyło ok. 90 osób, wśród nich również 2 przedstawiciele Stowarzyszenia Bibliotek NRD, z którym — jak wiadomo — zawaraliśmy w ubiegłym roku specjalne porozumienie o współpracy.

2. Komisja Racjonalizacji i Mechanizacji Pracy Bibliotecznej oraz Zarząd Okręgu Stołecznego SBP zorganizowały dn. 15 czerwca w Warszawie ogólnokrajową konferencję pn. „Organizacja pracy w bibliotekach”. W konferencji uczestniczyło ok. 200 osób. Wygłoszono 3 referaty oraz 5 komunikatów, w tym referat i komunikat przygotowali zaproszeni przedstawiciele Stowarzyszenia Bibliotek NRD. Konferencja tematem swym nawiązała do podobnej rady zorganizowanej w Jarocinie w 1962 r.

3. Z inicjatywy Komisji Szkolenia i Doskonalenia Kadr przy ZG zorganizowano w dn. 21-26 sierpnia br. w gmachu POKB w Jarocinie seminarium (tzw. szkołę letnią) dla pracowników bibliotek szkół wyższych prowadzących zajęcia z zakresu informacji naukowej dla studentów III roku studiów. W seminarium tym, przygotowanym bardzo starannie, uczestniczyło ok. 80 osób oraz 15 wykładowców. Powielone teksty referatów oraz modele ćwiczeń (dla różnych kierunków studiów) dostarczono uczestnikom, a także przekazano do bibliotek głównych szkół wyższych. Organizatorzy powołali specjalną komisję wnioskową, która na podstawie opinii uczestników sporządziła wnioski ogólne dotyczące programu, metod i warunków kształcenia użytkowników informacji w toku studiów wyższych. Zarząd Główny przekaże te wnioski właściwym władzom administracyjnym.

Seminarium jarocińskie oraz konferencja bibliotek szpitalnych, a także konferencja na temat organizacji pracy w bibliotekach zorganizowane zostały przy wydatnej pomocy finansowej CRZZ oraz Ministerstwa Kultury i Sztuki, które bezpłatnie udostępniło pomieszczenia POKB w Jarocinie.

IV. Sprawy międzynarodowe

Dwudziestoosobowa delegacja bibliotekarzy polskich pod przewodnictwem kol. Witolda Stankiewicza wzięła udział w 44 Sesji Rady Głównej IFLA w Strbskim Plesie². Przygotowując się do sesji ZG SBP oraz Biblioteka Narodowa zorganizowały wcześniej w dniach 20-21 kwietnia naradę przedstawicieli IFLA z krajów socjalistycznych.

W czasie obrad Sesji przedstawiciel delegacji polskiej kol. Radosław Cybulski wygłosił referat.

W zakresie spraw międzynarodowych ustalono ponadto w porozumieniu z Zarządem Stowarzyszenia Bibliotek NRD szczegółowy program współpracy do końca

² Zob. sprawozdanie s. 333.

1979 r. oraz opracowano i przekazano do Ministerstwa Kultury i Sztuki plan wyjazdów zagranicznych na 1979 r.

V. Sprawy wydawnicze

Aktualny stan regularności ukazywania się poszczególnych czasopism przedstawia się następująco. Na bieżąco wychodzi *Przegląd Biblioteczny* oraz *Bibliotekarz*, którego numer 5 ukaże się wkrótce. Pewne opóźnienia występują w publikowaniu *Poradnika Bibliotekarza* — obecnie ukazał się numer 6, dalsze numery aż do 11/12 są w toku produkcji.

Jeśli chodzi o treściową zawartość naszego czasopiśmiennictwa, zamierzamy dokonać w ramach Komisji Wydawniczej analizy zawartości ostatnich roczników i wnioski z niej przedstawić Zarządowi Głównemu.

Z wydawnictw zwartych w bieżącym roku ukazały się *Polskie normy bibliograficzne* w oprac. Janiny Pelcowej oraz *Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiąta* w oprac. Jadwigi Czarneckiej i Henryka Sawoniaka. Podpisano do druku „Informator Bibliotekarza i Księgarza na rok 1979” oraz „Literaturę piękną 1974”. W zaawansowanym stadium produkcji jest podręcznik „Biblioteka fachowa” w oprac. E. Assburego, T. Bruszewskiego i J. Czarneckiej. Ponadto kilkanaście publikacji jest obecnie w przygotowaniu autorskim. Plan na rok 1979 przewiduje wydanie 6 publikacji oraz kilku innych z planu lat poprzednich w miarę dostarczania maszynopisów oraz możliwości wydawniczych.

VI. Sprawy finansowe

Sytuacja finansowa SBP uległa ostatnio znacznej poprawie, zadłużenia zostały spłacone i Stowarzyszenie dysponuje nawet dość znacznym saldem dodatnim. Od 3 lat otrzymujemy dotację finansową Ministerstwa Kultury i Sztuki. W dalszym ciągu jednak musimy gospodarować tymi środkami bardzo oszczędnie, tym bardziej że pieniądze możemy wydawać ściśle w ramach przyznanych limitów, a te niestety nie pokrywają się w pełni z potrzebami.

VII. Sprawy nagród i odznaczeń

Na podstawie zgłoszonych przez zarządy okręgowe wniosków występowaliśmy do Ministerstwa Kultury i Sztuki o przyznanie zasłużonym działaczom naszej organizacji odznaczeń i odznak państwowych.

Wysokie odznaczenia otrzymały 4 osoby (Jadwiga Cwiekowa, Zofia Narkiewiczowa, Zofia Rudnicka, Hanna Uniejewska). Odznakę Zasłużonego Działacza Kultury przyznano 38 osobom.

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI OKRĘGÓW SBP w 1977 r.

Sprawy organizacyjne

Rok 1977 był w dalszym ciągu okresem umacniania się nowej struktury organizacyjnej SBP w związku ze zmianami, jakie nastąpiły w wyniku reformy administracji państwowej w 1975 r.

Dominowały poszukiwania jak najskuteczniejszych metod działania, wyciągano wnioski do dalszego doskonalenia pracy w zakresie spraw merytorycznych i organizacyjnych, zdobywano doświadczenia.

Wiele wysiłku włożono w tworzenie kół terenowych w gminach i kół środowiskowych w większych bibliotekach, w zaktywizowanie członków i ożywienie działalności w podstawowych ogniwach organizacji. Wiązała się z tym pomoc instruk-

cyjna zarządów okręgów, opracowywanie i wprowadzanie w życie materiałów regulaminowych oraz programów pracy.

W zakresie prac administracyjno-organizacyjnych kontynuowano sporządzanie bądź aktualizowanie kartotek członków, wydawanie legitymacji, porządkowanie dokumentacji finansowej, zbieranie i odprowadzanie składek członkowskich. Na uwagę zasługuje działalność Okręgu w Pile, który założył i prowadzi kartotekę zasłużonych bibliotekarzy.

W 1977 r. została w zasadzie zamknięta sprawa rejestracji okręgów w wydziałach spraw wewnętrznych urzędów wojewódzkich oraz otwieranie kont czekowych.

Przed wszystkim jednak działalność zarządów okręgów skupiała się na sprawach merytorycznych, pozyskiwaniu nowych członków i podejmowaniu różnego rodzaju akcji mających na celu integrowanie środowiska bibliotekarskiego.

Zebrań zarządów okręgów: prezydiów i plenarne organizowane były przeciętnie 5-6 razy w ciągu roku. Ich tematyka dotyczyła przede wszystkim spraw merytorycznych, organizacyjnych i finansowych, niekiedy także spraw kadrowych w bibliotekach na terenie województwa, a także typowania wyróżniających się bibliotekarzy do nagród i odznaczeń. Szczególnie wnikliwie rozpatrywano wydatki planowane na poszczególne akcje i imprezy. Większość zarządów, okazując dowody uznania i szacunku dla kolegów odchodzących na emeryturę, urządziła ich uroczyste pożegnania. ZO w Wałbrzychu powołał Radę Seniorów, która bierze udział z głosem doradczym we wszystkich zebraniach plenarnych Zarządu.

Okręg	Liczba			Liczba	
	członków	kół		członków	kół
Biała Podlaska	87		Opole	170	4
Białystok	324	4	Ostrołęka	152	4
Bielsko Biała	318	5	Pila	167	8
Bydgoszcz	289	8	Piotrków Tryb.	64	2
Chełm	177	8	Płock	127	5
Ciechanów	148	7	Poznań	541	15
Częstochowa	160	5	Przemysł	105	4
Elbląg	221	6	Radom	320	11
Gdańsk	450	4	Rzeszów	259	8
Gorzów Wlkp.	181	9	Siedlce	146	5
Jelenia Góra	155	6	Sieradz	106	5
Kalisz	176	10	Skierniewice	76	6
Katowice	975	17	Słupsk	218	9
Kielce	355	12	Suwałki	169	7
Konin	181	4	Szczecin	381	6
Koszalin	335	10	Tarnobrzeg	200	6
Kraków	272	1	Tarnów	230	5
Krosno	124	4	Toruń	246	6
Legnica	111	5	Wałbrzych	252	6
Leszno	146	5	Warszawa	1177	14
Lublin	483	6	Włocławek	126	
Łomża	180	11	Wrocław	663	30
Łódź	486	2	Zamość	155	9
Nowy Sącz	99	4	Zielona Góra	252	10
Olsztyn	390	11			

Razem

13125

339

Zebrań plenarne łączone były często z obchodami rocznic, np. 60-lecie SBP, z uroczystościami państwowymi i regionalnymi, z ogólnokrajowymi akcjami politycznymi oraz kulturalno-oświatowymi, jak Dzień Działacza Kultury, Dni Oświaty, Kultury, Książki i Prasy, Dekada Książki Społeczno-Politycznej itp.

Koła, mimo że poświęcono im w okręgach wiele wysiłku, nie wykazywały jeszcze znaczniejszej samodzielnej działalności. Najczęściej współpracowały z bibliotekami, ich członkowie włączali się czynnie do inicjatyw podejmowanych przez macierzyste placówki biblioteczne.

Do stałych i niewątpliwie ważnych form działalności kół należą prace nad podnoszeniem kwalifikacji zawodowych bibliotekarzy poprzez organizowanie wyjazdów szkoleniowych do innych okręgów, urządzenie spotkań środowiskowych połączonych z projekcjami i odczytami, wystaw książek, spotkań z pisarzami, wieczorów poezji i muzyki, często otwartych także dla szerszej publiczności.

Większość członków SBP stanowią nadal bibliotekarze bibliotek publicznych. Stosunek procentowy pozostałych grup bibliotekarzy kształtuje się różnie w poszczególnych województwach. W niektórych okręgach przedmiotem specjalnych zabiegów jest pozyskiwanie dla SBP bibliotekarzy szkolnych. W Zamocisku zaistniał problem wyłączenia się ich z prac w Stowarzyszeniu w związku z przynależnością i działalnością w Sekcji Bibliotekarskiej ZNP. W wielu okręgach szeregi członków SBP powiększają się ostatnio o bibliotekarzy bibliotek szpitalnych i pracowników ośrodków informacji.

Łącznie do SBP w 1977 r. należało 13 092 członków.

Działalność merytoryczna

Na pierwsze miejsce wysunęły się tu sprawy doskonalenia zawodowego i kształtowania aktywnej postawy zawodowej. Tradycyjnymi i najbardziej popularnymi formami działalności w tym zakresie były: sesje naukowe i popularnonaukowe, zebrań referatowo-dyskusyjne, odczyty, prelekcje, seminaria szkoleniowe, wyieczki i wyjazdy szkoleniowe oraz szkoleniowo-turystyczne.

Sesje naukowe i popularnonaukowe zorganizowało 10 okręgów: Bydgoszcz, Koszalin, Krosno, Legnica, Leszno, Ostrołęka, Poznań, Radom, Tarnów, Wrocław.

ZO Poznań zorganizował 3 sesje naukowe: jedną na zakończenie Roku Bibliotek i Czytelnictwa pn.: „Biblioteki Wielkopolskie w służbie nauki i kultury”, drugą wspólnie z Instytutem Bibliotekoznawstwa oraz Biblioteką Główną UAM pn. „Rola książek i bibliotek w kulturze polskiej XIX i XX w.”; trzecią przy współudziale WBPedag. pn. „Ośrodki informacji w szkolnictwie francuskim”. Ponadto Okręg wziął udział w sesji naukowej zorganizowanej przez Akademię Ekonomiczną pn. „Organizacja informacji naukowej w zespole bibliotek specjalnych”.

Współpraca ośrodków informacji i bibliotek była tematem sesji ZO we Wrocławiu. Niektóre okręgi poświęciły uwagę sprawom literatury polskiej (Krosno, Ostrołęka, Tarnów), inne — literaturze radzieckiej w związku z obchodami 60-lecia rewolucji (Bydgoszcz, Koszalin, Legnica, Radom).

ZO Białystok zorganizował wspólnie z Komisją Historii Bibliotek Białostockiego Tow. Naukowego konferencję problemową (7 posiedzeń) poświęconę historii i działalności kilku różnych bibliotek na terenie woj. białostockiego, a ZO Zamocisko — konferencję dla bibliotekarzy szkolnych nt. miejsca bibliotek szkolnych i pedagogicznych w zreformowanej szkole 10-letniej.

Referaty, odczyty, prelekcje — tradycyjne i szeroko stosowane formy działalności zarządów oraz sekcji, organizowane dla członków SBP i bibliotekarzy nie zrzeszonych, obejmowały bardzo różnorodny zakres zagadnień. Na pierwsze miejsce wysunęły się okręgi: Łódź (8 plenarnych zebrań referatowych), Gdańsk (7 odczytów), Kraków (6 zebrań naukowych), Szczecin (6 „czwartków bibliotekarskich”).

Tematykę stanowiła m.in. historia bibliotek, bibliotekarstwa i drukarstwa polskiego (Gdańsk, Koszalin, Legnica, Łódź, Piotrków Tryb., Skierniewice).

Jednak największą popularnością cieszyły się problemy informacji i działalności informacyjnej bibliotek w służbie nauki i oświaty. W okręgu krakowskim na ten temat wygłoszono 3 odczyty, w Olsztynie — 2; w Koszalinie — 6; w Poznaniu — 3 referaty wygłosili prelegenci zagraniczni.

Z wielu innych tematów na wymienienie zasługują: problematyka mikrofilmowania i przechowywania zbiorów bibliotecznych (Gdańsk i Łódź); zagadnienie stosunku książki do innych środków przekazu (Gdańsk); zadania biblioteki w zreformowanej szkole 10-letniej (Legnica); problemy współczesnej nauki o książce (Łódź).

Członkowie SBP mieli również możliwość zapoznania się z problematyką i działalnością bibliotek zagranicznych: włoskich (Częstochowa), angielskich (Olsztyn, Warszawa), amerykańskich (Poznań), jugosłowiańskich (Łódź).

Poważnym osiągnięciem i dorobkiem okręgów w zakresie szkolenia i doskonalenia kadr bibliotekarskich były seminaria i cykle wykładów. Działające od kilku lat w Warszawie pod kierownictwem prof. dr Heleny Więckowskiej Konwersatorium Bibliotekoznawcze odbyło w 1977 r. 6 zebrań poświęconych następującym tematom: 1. Badania bibliotekoznawcze na terenie międzynarodowym (doc. dr J. Kołodziejska); 2. Nauka o książce wśród innych nauk społecznych (doc. dr K. Migoń); 3. Typologia dokumentów (doc. dr Radosław Cybulski); 4. Biblioteki i czytelnictwo w problemie węzłowym: Polska kultura narodowa (doc. dr J. Kołodziejska); 5. Wybrane problemy współpracy resortu obrony narodowej z bibliotekami cywilnymi (płk mgr Stefan Dąbrowski); 6. Warsztat pracy nad polskim słownikiem informacji naukowej (prof. dr M. Dembowska).

Drugą akcją doskonalenia kadr w Okręgu Stołecznym było zorganizowanie przez Sekcję Bibliotek Naukowych pod kierownictwem mgr Ewy Horodyńskiej seminarium dla bibliotekarzy zainteresowanych problematyką zbiorów specjalnych. Odbyło się 5 spotkań nt. zbiorów w Zakładzie Rękopisów BN z prelekcjami mgr Krystyny Muszyńskiej i mgr Danuty Kamolowej.

Sekcja Doskonalenia Zawodowego prowadziła ponadto w Okręgu Stołecznym 2 cykle spotkań szkoleniowych — jeden w zakresie języków informatycznych, drugi dla pracowników bibliotek fachowych.

ZO Płock w cyklu wykładów i zajęć praktycznych dla bibliotekarzy bibliotek publicznych przedstawił zagadnienie źródeł informacji, w tym głównie różnego rodzaju bibliografii.

ZO Kielce wspólnie z Ośrodkiem Postępu Rolniczego w Modliszewicach zorganizował seminarium dla bibliotekarzy gminnych, poświęcone problemom organizacji informacji rolniczej oraz wykorzystywaniu literatury rolniczej. ZO wziął też udział w przeprowadzeniu zajęć na kursie dla kierowników bibliotek gminnych w zakresie organizacji pracy.

W Koszalinie odbyło się dwudniowe seminarium Sekcji Bibliotek Związkowych, mające na celu pogłębienie wiadomości z zakresu gromadzenia zbiorów i katalogowania. Ponadto przedstawiciele ZO wzięli udział w seminarium szkoleniowym bibliotekarzy niemieckich w Neubrandenburgu. Dr L. Jankowska wygłosiła tam referat o bibliotekach w Polsce, a dr E. Piotrowska o czytelnictwie w środowisku wiejskim.

ZO Radom kontynuował spotkania w ramach prowadzonego od 1976 r. Studium Wiedzy o Polsce. ZO Przemysł zorganizował wspólnie z Kuratorium Oświaty i Wychowania seminarium szkoleniowe dla bibliotekarzy szkolnych. ZO Konin otoczył opieką młodych adeptów zawodu; zorganizował dla nich kurs w zakresie podstawowych wiadomości z bibliotekarstwa oraz współuczestniczył w zorganizowaniu dla 30-osobowej grupy obozu szkoleniowego w Moszczenicy k/Zywca.

ZO Wałbrzych w ramach szkolenia zawodowego zorganizował spotkanie biblio-

tekarzy bibliotek fachowych i Filii Politechniki Wrocławskiej z kierownictwem Ośrodka INTE tejże Politechniki nt. zasad funkcjonowania oraz możliwości korzystania z selektywnej dystrybucji informacji.

Były też stosowane i inne formy podnoszenia kwalifikacji zawodowych. ZO Ostrołęka dokonał analizy kadry bibliotekarskiej w województwie i opracował długofalowy program dokształcania i doskonalenia zawodowego członków SBP. ZO Przemysł włączył się do szkolenia pracowników bibliotek publicznych, prowadzonego przez WBP, organizując cykl wykładów na temat modernizacji i nowoczesnego modelu bibliotek publicznych oraz ich miejsca w krajowym systemie informacji. Sekcja bibliotek publicznych przy ZO Poznań przeprowadziła II etap zorganizowanego w 1976 r. przy współudziale Kuratorium Wychowania i Oświaty oraz WBPedag. konkursu na „najlepszą tematyczną lekcję biblioteczną”. ZO Rzeszów uczestniczył w zajęciach 8 ognisk doskonalenia zawodowego dla bibliotekarzy publicznych oraz opracował program seminarium dla bibliotekarzy bibliotek związkowych.

ZO Krosno ściśle współpracujący z Wydziałem Bibliotekarskim Państwowego Studium Kulturalno-Oświatowego i Bibliotekarskiego (PSKOiB) w Krośnie organizował imprezy biblioteczne oraz formy wymiany doświadczeń; rozciągał opiekę nad słuchaczami PSKOiB w Krośnie oraz WSP w Krakowie, odbywającymi praktyki w bibliotekach na terenie województwa.

Ponadto w wielu okręgach przewodniczący zarządów brali udział w komisjach do spraw rekrutacji na studia wyższe dla bibliotekarzy i pracowników placówek kulturalnych.

Najpopularniejszą formą akcji szkoleniowej były — jak w latach poprzednich — wycieczki szkoleniowe i szkoleniowo-turystyczne. Organizowały je prawie wszystkie okręgi. Najczęściej celem wycieczek były miasta: Kraków, Toruń, Szczecin, Warszawa, Wrocław, Zielona Góra. W Warszawie zwiedzano głównie Bibliotekę Narodową oraz Międzynarodowe Targi Książki, w innych miastach — biblioteki wyższych uczelni oraz biblioteki wojewódzkie. ZO Jelenia Góra zorganizował 5-dniową wycieczkę do NRD dla nawiązania współpracy bibliotek jeleniogórskich z WBP w Dreźnie. Ogółem w roku sprawozdawczym zorganizowano ponad 40 wycieczek w grupach kilkunasto- i kilkudziesięciosobowych.

Działalność na rzecz zawodu bibliotekarskiego i bibliotek na terenie województw przybierała różne formy organizacyjne, a miała na celu głównie podnoszenie rangi zawodu, popularyzację Stowarzyszenia a także w środowisku bibliotekarskim, usprawnienie warsztatów pracy oraz koordynację poczynań bibliotek różnych sieci.

Przypadająca w 1977 r. 60 rocznica utworzenia i działalności SBP miała we wszystkich okręgach walor propagandowy — organizowano imprezy okolicznościowe, najczęściej uroczyste zebrania ogólne bądź uroczyste sesje popularnonaukowe, z referatami i odczytami popularyzującymi działalność Stowarzyszenia a także z wystawami jego wydawnictw. W niektórych okręgach uroczystości 60-lecia SBP łączono z jubileuszami wieloletniej działalności bibliotek bądź okręgów (w Częstochowie z 60-leciem MBP, w Koszalinie z 30-leciem SBP na Pomorzu Środkowym, w Katowicach z 40-leciem SBP w Okręgu Katowickim).

Referaty nt. 60-lecia SBP wygłosili — nieraz kilkakrotnie — kol.: Cecylia Duninowa (Łódź), Anna Paluch (Ślupsk), Ewa Gołębiowska (Tarnobrzeg), Maria Hurdymowa (Koszalin), Irena Morsztynkiewiczowa (Warszawa), Halina Wolska (Chełm, Lublin).

Z okazji 60-lecia SBP ZO Opole wydał ekslibris projektu Krzysztofa Buckiego, ZO Płock ogłosił konkurs pn. „Zawód — bibliotekarz. Wspomnienia i refleksje”.

Na 1977 r. przypada również rocznica 50-lecia *Przeglądu Bibliotecznego*, w związku z czym referat okolicznościowy wygłosiła w Łodzi prof. dr hab. Maria Dembowska.

Sekcja Historyczno-Pamiętnikarska przy ZO Łódź rozproszyla do bibliotek naukowych, niektórych publicznych i związkowych ankiety dotyczące materiałów historycznych oraz do szeregu zasłużonych pracowników bibliotek ankiety dotyczące ich działalności; część ankiet została już zebrana.

Zespół Historyczno-Pamiętnikarski w Okręgu Stołecznym poświęcił uroczysty wieczór pamięci dwójga zasłużonych bibliotekarzy warszawskich: Heleny Handelsman, współzałożycielki Związku Bibliotekarzy Polskich w 1917 r., i Stefana Koterskiego, wieloletniego działacza SBP i Sekcji Bibliotekarskiej ZNP, wielce zasłużonego dla koordynacji tych dwóch organizacji. Zespół zorganizował również spotkanie bibliotekarzy warszawskich poświęcone Stefanowi Żeromskiemu jako bibliotekarzowi w Raperswiliu.

ZO Lublin podejmował akcje popularyzujące SBP i problematykę biblioteczną wśród młodych pracowników bibliotecznych oraz w prasie miejscowej, organizował też narady grup roboczych dotyczące wypożyczania międzybibliotecznego, działalności informacyjno-bibliograficznej i specjalizacji zbiorów.

ZO Zielona Góra ustalił zasady współpracy z Polskim Radiem, dotyczące przekazywania informacji o pracy i poczynaniach bibliotek woj. zielonogórskiego; przeprowadził również prace związane z weryfikacją sieci bibliotek publicznych i związkowych, przyczynił się też do przekształcenia części bibliotek publicznych w biblioteki środowiskowe.

Głównym kierunkiem działalności okręgów na rzecz bibliotek były inicjatywy mające na celu: polepszenie warunków pracy i doskonalenie warsztatów oraz koordynację działalności bibliotek różnych sieci na terenie miast i województw.

ZO Poznań opracował program modernizacji i technizacji bibliotek.

W Okręgu Wrocławskim Sekcja Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych wspólnie z ZNP przeprowadziła analizę pracy bibliotek szkolnych na terenie województwa w celu koordynacji i podniesienia poziomu ich działalności. Sekcja Bibliotek Fachowych pełniła funkcje integracyjne wobec bibliotekarzy zatrudnionych w bibliotekach fachowych i w ośrodkach inte. Komisja Udostępniania Zbiorów zajmowała się niełatwym problemem współpracy bibliotek w zakresie dostarczania czytelnikom dokumentów źródłowych; w tym celu opracowano wstępny projekt nowelizacji przepisów o wypożyczaniu międzybibliotecznym.

ZO Koszalin dużo uwagi i zabiegów poświęcił sytuacji bibliotek szpitalnych. Na zebraniu poszerzonego Prezydium podjęto szereg zobowiązań w sprawie organizacji biblioteki szpitalnej w Szczecinie oraz uchwałę postulującą, aby biblioteka ta stanowiła filię MBP. Ponadto odbyły się dwa zebrania Sekcji Bibliotek Szpitalnych poświęcone pracy biblioteki dla dzieci chorych przebywających w Szpitalu Wojewódzkim w Koszalinie oraz biblioterapii jako jednej z form psychoterapii.

ZO Gorzów Wlkp. wspólnie z WBP ogłosił konkurs na najlepszą bibliotekę zakładową w woj. gorzowskim w 1977 r.

Działalność kulturalno-oświatowa

We wszystkich okręgach w związku z 60-leciem Rewolucji Październikowej odbyły się sesje popularnonaukowe bądź zebrania z referatami, odczytami i prelekcjami oraz uroczyste spotkania bibliotekarzy poświęcone omówieniu roli i znaczenia Rewolucji. Organizowano wieczory literatury radzieckiej, połączone z koncertami, recytacjami poezji, montażami poetycko-muzycznymi (Chełm). W Okręgu Tarnobrzeg odbyło się sympozjum z trzema referatami problemowymi; we Włocławku — spotkanie bibliotekarzy, na którym doc. dr Florian Nieuważny wygłosił referat o współczesnej literaturze radzieckiej.

Urządzane były również turnieje i konkursy czytelnicze (Ciechanów, Lublin, Nowy Sącz, Ostrołęka, Skierniewice).

Prawie we wszystkich okręgach odbyły się uroczystości z okazji Dnia Działacza Kultury. Wypełniły je spotkania z działaczami, przedstawicielami władz państwowych i administracyjnych oraz wręczenie zasłużonemu pracownikom bibliotek odznaczeń państwowych, nagród, dyplomów uznania Min. Kultury i Sztuki oraz odznak Zasłużonego Działacza Kultury, Honorowej Odznaki SBP i „Zasłużonego dla Województwa”.

Podczas Dni Kultury, Oświaty, Książki i Prasy organizowano wieczory autorskie, spotkania czytelników z pisarzami i redaktorami, wieczory⁵ literackie poświęcone wybitnym twórcom i różnego rodzaju wystawy książek.

Również XI Dekada Książki Społeczno-Politycznej „Człowiek—Świat—Polityka” znalazła odbicie w działalności okręgów — organizowano wystawy i kiermasze książek społeczno-politycznych, połączone ze sprzedażą, a ZO Słupsk był współorganizatorem konkursu czytelniczego poświęconego tej problematyce.

W szeregu okręgów odbyły się imprezy związane z zakończeniem i uroczystym podsumowaniem Roku Bibliotek i Czytelnictwa.

Zarządy Okręgów brały również aktywny udział w regionalnych imprezach kulturalno-oświatowych i czytelniczych, takich jak: „Miesiąc książki rolniczej” (Piotrków Tryb.), „Dekada Środowiska Wielkopolskiego” (Leszno), konkurs pn. „Poznajemy Ziemię Łomżyńską” (Łomża), „Kurpiowskie Dni Literatury” i „Dni folkloru kurpiowskiego” (Ostrołęka), „Biesiady Sieradzkie” (Sieradz).

Organizatorzy i współuczestnicy imprez kulturalno-oświatowych i propagandowych mieli na celu integrację środowiska bibliotekarskiego oraz popularyzację SBP i cel ten w dużej mierze osiągnęli.

Wszystkie okręgi podkreślają, że ich współpraca zarówno z wydziałami kultury i sztuki urzędów wojewódzkich, z dyrekcjami bibliotek, kuratoriami oświaty i wychowania, jak i z instytucjami i stowarzyszeniami społecznymi (ZW ZSMP, ZW TPPR, SKP i Domem Książki), z instytucjami i stowarzyszeniami kulturalno-oświatowymi układała się na ogół dobrze. Niektóre okręgi nawiązały kontakty zagraniczne, np. Koszalin.

Działalność naukowa i wydawnicza okręgów w okresie sprawozdawczym jest raczej skromna. Wyraziła się ona w zbieraniu, opracowywaniu i wydawaniu, najczęściej wspólnie z WBP, informatorów o bibliotekach (Częstochowa, Elbląg, Radom, Tarnobrzeg), zamieszczaniu okolicznościowych artykułów w czasopismach regionalnych o działalności SBP (wrześniowy numer miesięcznika *Nad Wartą*, nr 1/77 *Informatora Bibliotekarza Leszczyńskiego*).

ZO Łódź opracował 2 numery *Biuletynu Informacyjnego*, ZO Elbląg uczestniczył w wydawaniu *Bibliotekarza Gdańskiego* i *Elbląskiego*, ZO Leszno opublikował w *Informatorze Bibliotekarza Leszczyńskiego* (nr 2/77) wyniki badań czytelnictwa literatury popularnonaukowej na podstawie ankiety rozesełanej do wybranych bibliotek na terenie województwa. ZO Łomża wspólnie z WBP wydał *Informator o stanie czytelnictwa w bibliotekach publicznych w l. 1975-1976*. W *Bibliotekarzu Zachodnio-Pomorskim* (nr 1/1977) ukazał się artykuł mgra Mariana Szkudlarka *Bilans Roku Bibliotek i Czytelnictwa w woj. słupskim*.

ZO Poznań kontynuował prace nad kartoteką tematów prac naukowo-badawczych z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na najbliższe lata. Sekcja Bibliotek Naukowych przystąpiła do opracowania tematyki prac naukowo-badawczych, które należałoby podjąć z punktu widzenia potrzeb środowiska poznańskiego i potrzeb krajowych.

ZO Wrocław wydał 2 ekslibrisy dla uczczenia wybitnych bibliotekarek, działaczek SBP: prof. Marty Burbianki i Janiny Kelles-Krauz.

Najpoważniejszą pracą wydawniczą w okręgach było zebranie i opracowanie do druku — przez Zespół Historyczno-Pamiętnikarski, działający przy ZO Stołecznego — materiałów obejmujących 24 biogramy zasłużonych bibliotekarzy polskich. Opracowanie to, stanowiące kontynuację wydanej w r. 1974 publikacji *Twórcy nowoczesnego bibliotekarstwa polskiego* z serii *Książki o Książce*, będzie wydane przez Zakł. Narod. im. Ossolińskich pt. „Portrety bibliotekarzy polskich”.

Protokół

plenarnego posiedzenia Zarządu Głównego SBP (Warszawa, dn. 26 października 1978 r.)

Porządek dzienny:

1. Sprawozdanie z działalności Zarządu Głównego
2. Informacja o przygotowaniach do krajowego zjazdu delegatów SBP
3. Informacja o udziale grupy polskiej w 44 Sesji Rady Głównej IFLA w Strbskim Plesie
4. Wolne wnioski
5. Dyskusja

Przewodniczący ZG SBP prof. dr hab. Witold Stankiewicz powitał zebranych i zaproszonych gości oraz otworzył posiedzenie stwierdzeniem, iż okres od ostatniego posiedzenia plenarnego wypełniło aktywne działanie przejawiające się m.in. w zorganizowaniu konferencji problemowych, sympozjów oraz „szkoły letniej” a także w udziale delegacji bibliotekarzy polskich w obradach 44 Sesji Rady Głównej IFLA. Po przyjęciu przez zebranych proponowanego porządku obrad przystąpiono do jego realizacji.

Ad. 1. Na sprawozdanie z działalności Zarządu Głównego złożyły się: sprawozdanie sekretarza generalnego, kol. Tadeusza Zarzębskiego¹, sprawozdanie skarbnika, kol. Elżbiety Sawickiej, sprawozdanie z działalności okręgów² oraz sprawozdanie Głównej Komisji Rewizyjnej, odczytane przez kol. Alicję Halpernową.

Komisja Rewizyjna dokonała oceny działalności Zarządu Głównego SBP. Zwróciła uwagę na konieczność opracowania perspektywicznego planu wydawniczego, zlikwidowania opóźnień druku czasopism. Stwierdziła, że w okresie sprawozdawczym nastąpiło ożywienie wszystkich agend ZG SBP oraz że w nowej strukturze organizacyjnej wszystkie okręgi ukształtowały się i rozwinęły szerszą działalność. Nastąpiła znaczna intensyfikacja działalności statutowej SBP i wyraźnie zarysowują się perspektywy jej dalszego rozwoju.

Pozytywnie oceniając inicjatywę zorganizowania „szkoły letniej” w Jarocinie, komisja postulowała kontynuowanie różnych form doskonalenia zawodowego bibliotekarzy.

Komisja dokonała również oceny gospodarki finansowej w 1977 r. stwierdzając, że zalecenia bieglego księgowego i Gł. Kom. Rew. wykonane zostały w pełni, w związku z czym przedstawiła wniosek o zatwierdzenie sprawozdania finansowego za 1977 r. Wniosek przyjęto jednomyślnie.

Ad. 2. Sekretarz generalny kol. Tadeusz Zarzębski poinformował zebranych o wstępnych działaniach i propozycjach Zarządu Głównego, związanych z organizowaniem w 1979 r. krajowego zjazdu delegatów SBP.

Termin zjazdu należałoby wybrać odpowiednio wcześniej, przed okresem urlopowym albo tuż po tym okresie, tak aby nowo powołany zarząd mógł natychmiast przystąpić do działania.

Jako miejsce zjazdu proponuje się siedzibę jednego z nowo utworzonych okrę-

¹ Zob. s. 359.

² Zob. s. 362.

gów. Zarząd Główny oczekuje zgłoszenia propozycji z okręgów dysponujących odpowiednimi warunkami (hotele, sale obrad, możliwość zorganizowania wycieczki itp.).

Przedstawiono także kilka propozycji tematu referatu zjazdowego: 1) Działalność bibliotek publicznych w nowej strukturze organizacyjnej, 2) Narodowy Zasób Biblioteczny, 3) Biblioterapia, 4) „Jan Kochanowski” (w związku z przypadającymi rocznicami poety).

Przewiduje się, że w obradach zjazdu delegatów weźmie udział ok. 250 osób, w tym ok. 150 delegatów, przewodniczący zarządów okręgowych, członkowie ustępującego Zarządu Głównego, przewodniczący zespołów działających przy ZG SBP oraz zaproszeni goście.

Kol. Zarzębski przedstawił następujący projekt tekstu uchwały plenarnego posiedzenia Zarządu Głównego w sprawie zasad wyboru delegatów na zjazd:

„Zjazdy okręgowe wybierają delegatów na krajowy zjazd sprawozdawczo-wyborczy w następującej proporcji: jeden delegat na 100 członków. Jeżeli liczba członków w okręgu przekracza wielokrotność 100 o co najmniej 25, wówczas dodatkowo wybiera się jeszcze jednego delegata”.

Sekretarz generalny poinformował zebranych, że imienne listy delegatów Zarząd Główny powinien otrzymać do dn. 15 kwietnia. W tym też terminie należy nadsyłać propozycje wniosków do uchwał zjazdowych. ZG SBP prześle w terminie późniejszym szczegółowe dyspozycje dla okręgów dotyczące zjazdu delegatów.

Ad. 3. Kol. Hanna Uniejewska przekazała zebrany informację o udziale grupy polskiej w obradach 44 sesji Rady Głównej IFLA. W obradach sesji uczestniczyło z Polski 20 osób. W sesji brało udział ponad 500 delegatów, z tego z krajów socjalistycznych 123. Delegaci z naszego kraju reprezentowali różne typy bibliotek. Koszty uczestnictwa ponosiły resorty właściwe ze względu na zatrudnienie delegatów. I tak: z resortu kultury i sztuki uczestniczyło 7 osób, z resortu nauki, szkolnictwa wyższego i techniki — 8, resortu zdrowia i opieki społecznej — 1, resortu oświaty i wychowania — 1, Centralnej Biblioteki Statystycznej — 1 i z Biblioteki Sejmowej — 1.

Tematem głównym sesji była „Uniwersalna dostępność publikacji (UAP)”, podtematem — „Książka i biblioteki w rozwoju międzynarodowej współpracy naukowej i kulturalnej”. W czasie trwania sesji odbyły się 3 posiedzenia plenarne oraz ponad 100 posiedzeń i zebrań działów, sekcji, grup roboczych, komitetów oraz zarządów sekcji i działów. Delegaci polscy byli prawie wszędzie aktywni. Na posiedzeniu Sekcji Bibliograficznej referat pt. „Typologia dokumentów w bieżących bibliografiach narodowych” wygłosił doc. dr Radosław Cybulski. Członkowie delegacji polskiej zobowiązali się złożyć w ZG SBP własne szczegółowe sprawozdania, które posłużą do opublikowania obszerniejszych informacji z tej interesującej sesji na łamach naszych czasopism.⁸

Ad. 4. Przedstawiciele kilku okręgów (Chełm, Elbląg, Koszalin, Piotrków Tryb., Warszawa, Wrocław) zgłosili uwagi i sprostowania do sprawozdania z działalności okręgów za 1977 r.

Ad. 5. Otwierając dyskusję przewodniczący zwrócił się do zebranych o podejmowanie w niej spraw ważnych dla Stowarzyszenia, zwłaszcza takich jak: wzrost aktywności członków, pozyskiwanie nowych członków, organizacja i działalność kół itp.

W dyskusji wzięło udział łącznie 15 osób.

Sporo uwagi poświęcono sprawom związanym ze zjazdem delegatów, a w szczególności tematowi referatu zjazdowego.

Część dyskutantów uważała za konieczne przedstawienie zjazdu i szerokie przedyskutowanie spraw dotyczących bibliotekarstwa publicznego, zwłaszcza proble-

⁸ Zob. s. 333.

mów organizacyjnych występujących szczególnie ostro po reformie administracyjnej kraju (kol. kol. Z. Rogowska — Tarnów, Z. Daraż — Rzeszów, Z. Gorecka — Siedlce, J. Bąkowska — Piotrków Tryb.).

Inni proponowali skoncentrować uwagę uczestników zjazdu na ogólniejszych problemach całego polskiego bibliotekarstwa poprzez podjęcie tematu powszechnego dostępu do książki, co stanowiłoby nawiązanie do tematu 44 Sesji Rady Głównej IFLA — zgodnie zresztą z zaleceniem tej organizacji dla członków stowarzyszonych w IFLA (kol. kol. H. Pabiszowa i W. Kozakiewicz — Wrocław, I. Nagórska — Łódź, J. Czerni — Kraków).

Wysuwano także propozycję skoncentrowania się na sprawach wewnętrznych naszej organizacji. Bowiem doskonalenie jej działania stwarza dobre podstawy wyjściowe do podejmowania przez całą społeczność bibliotekarską ważnych problemów merytorycznych współczesnego bibliotekarstwa polskiego (kol. kol. M. Mazurkiewicz — Wrocław, M. Brykczyńska — Warszawa).

W dyskusji poruszono również sprawy bytowe pracowników. Postulowano ponowne rozważenie wcześniejszych wniosków w sprawie stworzenia dogodniejszych warunków awansowania osób wstępujących do zawodu. Obserwuje się niekorzystne zjawisko „podkupywania” stażystów zatrudnionych w bibliotekach przez inne instytucje odczuwające niedobór kadr ze średnim i wyższym wykształceniem. Dyskutowano również sprawę zaliczania do stażu pracy uprawniającego do dodatku za usługę lat okresów pracy nauczycielskiej (M. Brykczyńska — Warszawa, Z. Gorecka — Siedlce, M. Mazurkiewicz — Wrocław, J. Czerni — Kraków, W. Matwiejczuk — Opole, W. Żukowska — Warszawa).

Wskazano na konieczność oficjalnego przypomnienia wydziałom kultury o obowiązku udzielania przez nie odpowiedniej pomocy w działalności zarządów okręgowych SBP, o czym na poprzednim zebraniu mówił dyrektor E. Paliński. Wydział kultury powinien również szerzej korzystać z pomocy zarządów okręgowych w sprawach dotyczących bibliotekarstwa na terenie województwa (kol. M. Hudymowa — Koszalin).

Pozytywnie oceniono wzrost liczby delegatów na 44 Sesję Rady Głównej IFLA. Postulowano nawiązanie szerszych kontaktów z odpowiednimi organizacjami i instytucjami zwłaszcza w krajach socjalistycznych, w celu organizowania praktyk wymiennych (kol. M. Brykczyńska — Warszawa).

Krytycznie wypowiadano się na temat treściowej zawartości oraz szaty edytorskiej dwumiesięcznika SBP *Bibliotekarz*. Postulowano szereg zmian oraz pozyskanie szerszego kręgu autorów, zwłaszcza spośród młodych bibliotekoznawców (kol. kol. Z. Daraż — Rzeszów, J. Czerni — Kraków).

Kol. M. Brykczyńska wysunęła w imieniu okręgu stołecznego propozycję obniżenia kwoty stawki członkowskiej dla emerytów do symbolicznej wysokości.

W związku z propozycją Dyrekcji Centrum INTE dotyczącą szerszego działania pracowników ośrodków inte w ramach Stowarzyszenia kol. kol. J. Czerni (Kraków) oraz M. Brykczyńska (Warszawa) przekazali zebranym informacje o dotychczasowej działalności tych pracowników, postulując równocześnie poświęcenie temu zagadnieniu odrębnego posiedzenia Zarządu Głównego.

Dyskutanci pozytywnie ocenili realizowany obecnie konkurs na najlepiej pracujące koło SBP, wskazując na konkretne korzyści. Przyczyni się on bowiem do dalszego ożywienia działalności okręgów, wskaże również na szereg spraw dotyczących kół, które trzeba będzie odpowiednio uregulować (kol. Z. Rogowska — Tarnów i in.).

Zwracano uwagę na konieczność nowego opracowania wzoru sprawozdania z działalności okręgu. W sprawozdaniach tych oraz w sprawozdaniach z działalności kół należy wyraźniej oddzielać działalność społeczną od działalności bibliotek, mimo

że działania te zawsze będą się zająbiać (kol. kol. M. Hudymowa — Koszalin, Z. Rogowska — Tarnów).

W toku dyskusji przewodniczący niektórych okręgów przekazywali podziękowania w imieniu odznaczonych działaczy SBP. Odczytano także serdeczne podziękowania wieloletniego i zasłużonego działacza SBP kol. Marii Bielawskiej (Tarnów).

Sekretarz generalny kol. T. Zarzębski ustosunkował się do sprawy poruszonych w dyskusji. Sprawa wysokości składek członkowskich może być rozważona i ustalona na podstawie plenarnego zebrania ZG SBP. Poruszone w dyskusji sprawy bytowe były dyskutowane w Referacie Spraw Socjalno-Bytowych i — jak wynika z obecnej dyskusji — wymagają dalszych przemyśleń i intensywnych działań. W związku z opóźnionymi terminami przesyłania sprawozdań z działalności okręgów — opracowaniu sprawozdania zbiorczego towarzyszył znaczny pośpiech, co jak widać — nie daje najlepszych efektów. Przepraszając za niedociągnięcia zawarte w sprawozdaniu zbiorczym sekretarz generalny prosił zebranych o traktowanie przedstawionego tekstu jako roboczego i ponowił wcześniejsze prośby o terminowe nadsyłanie sprawozdań. Poparł również wnioski kol. M. Hudymowej dotyczący opracowania wzoru sprawozdania z działalności okręgu.

Kol. Hanna Uniejewska wyjaśniła, że skład delegacji na sesję IFLA jest wypadkową wielu działań. Zasługa SBP leży w tym, że potrafiło ono zaktywizować resorty do wysłania swych przedstawicieli. Stowarzyszenie nie miało jednak możliwości wpływania na dobór osób.

Następnie mówczyni poinformowała o swoim udziale w międzynarodowej konferencji poświęconej informacji w naukach społecznych, zorganizowanej w Modrzejewku k. Poznania, w której uczestniczyli przedstawiciele wielu państw europejskich i Kanady. Delegatami polskimi byli m.in. kol. kol.: prof. Stanisław Kubiak i doc. Jan Baculewski. Tematy referatów dotyczyły porozumienia w zakresie uniwersalnej dostępności publikacji (UAP).

Po zamknięciu dyskusji kol. przewodniczący zwrócił się do zebranych z wnioskiem o zatwierdzenie sprawozdań, o przyjęcie uchwały dotyczącej wyboru delegatów na zjazd oraz o upoważnienie Prezydium do podjęcia decyzji w sprawie miejsca i terminu zjazdu oraz tematyki referatu problemowego. Wszystkie wnioski przyjęto jednomyślnie.

Dziękując za udział w obradach, przewodniczący podkreślił społeczną wagę działalności Stowarzyszenia, co zobowiązuje całą organizację do ciągłego szukania doskonalszych środków, do dalszej aktywizacji jego członków, przyciągania do SBP także młodzieży bibliotekarskiej.

Wiążąc z liczebnością członków wzrost znaczenia organizacji, mówca wskazał na istniejące bogate rezerwy (pracownicy nowo angażowani do bibliotek, pracownicy ośrodków inte). Przypomniał także o praktyce zapraszania do sekcji i komisji specjalistów nie będących członkami SBP. Zwrócił następnie uwagę na znaczenie konferencji problemowych, które są najwłaściwszą odpowiedzią na pytanie „co daje Stowarzyszenie”. I tak np. konferencja w Gdańsku (5-6.05.1978) przyczyniła się do zainteresowania władz sprawą powołania Centralnej Biblioteki Morskiej. Na nardzie zorganizowanej przez Centralną Bibliotekę Wojskową w 35-lecie Wojska Polskiego omawiane były aktualne problemy bibliotekarstwa wojskowego, którego powiązania z SBP są trwałe i kontynuowane od dawna. Również obchody 50-lecia Biblioteki Narodowej były okazją zaprezentowania roli społeczno-kulturalnej bibliotekarstwa, a więc i podkreślenia prestiżu SBP, którego zasłużony aktyw działa na różnych polach życia zawodowego i społecznego.

Następnie przewodniczący z okazji 150 rocznicy powstania Biblioteki Kórnickiej złożył tej zasłużonej placówce serdeczne gratulacje i najlepsze życzenia dalszego jej rozwoju.

W związku z planowanym w 1980 r. w Poznaniu VIII krajowym zjazdem

bibliotekarzy kol. przewodniczący poinformował o powołaniu zespołu wybitnych specjalistów, których zadaniem będzie opracowanie projektu programu tego zjazdu. Wszystkie zespoły działające przy ZG SBP powinny już podjąć najważniejsze i żywotne problemy, traktując te działania jako przygotowanie do mającego się odbyć zjazdu.

Kol. Stankiewicz zwrócił się następnie do członków ZG oraz zarządów okręgowych z prośbą o poświęcenie w ich działalności znacznej uwagi rocznicom przypadającym w najbliższym czasie: 60-leciu odzyskania niepodległości, 60-leciu powstania KPP oraz 30-leciu PZPR, a w 1979 r. — 35-leciu Polski Ludowej. Prosił też o aktywny udział we wszystkich akcjach podejmowanych w terenie a mających związek z bibliotekarstwem, w celu podniesienia społecznego prestiżu Stowarzyszenia. Zachęcał również do poszerzania kontaktów z odpowiednimi organizacjami społecznymi i zawodowymi.

Zamykając posiedzenie prosił o konsekwentne realizowanie ustalonych programów działania.

MARIA PISARSKA
1905-1978

Dnia 17 lipca 1978 r. zmarła po ciężkiej chorobie doc. Maria Pisarska, bibliotekarz i dokumentalista, b. kierownik Zakładu Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej Instytutu Badawczego Leśnictwa.

Maria Pisarska urodziła się dn. 2.1.1905 w Goworowie, w pow. ostrołęckim. W 1923 r. otrzymała świadectwo dojrzałości gimnazjum humanistycznego w Łodzi. Studia uniwersyteckie ukończyła w 1930 r. w stopniu magistra filozofii w zakresie historii.

Po odbyciu praktyki i ukończeniu kursu bibliotekarskiego w Bibliotece Publicznej m. st. Warszawy rozpoczęła w 1934 r. pracę w Bibliotece Instytutu Badawczego Lasów Państwowych w Warszawie w charakterze bibliotekarza, potem zastępcy kierownika. Rok ten był dla Niej momentem przełomowym, zdecydował pod pewnym względem o Jej przyszłości. Odtąd bowiem związała się na stałe z zawodem bibliotekarskim oraz z Instytutem, w którym pracowała z kilkuletnią przerwą aż do chwili przejścia na emeryturę w grudniu 1974 r. utrzymując z nim nadal stały kontakt.

Wrzesień 1939 r. przerwał Jej 5-letnią pracę w Bibliotece, która podzieliła los innych bibliotek warszawskich. W okresie okupacji niemieckiej M. Pisarska pracowała w charakterze zastępcy kierownika Działu Druków Nowszych w Bibliotece Narodowej, stanowiącej wówczas część Staatsbibliothek. Po Powstaniu została wywieziona do Berlina do obozu pracy przymusowej. W maju 1945 r. wróciła do kraju. W latach 1945-1948 pracowała w Bibliotece MSZ, potem w Muzeum Zoologicznym w Warszawie w charakterze kierownika Biblioteki. Dopiero w sierpniu 1948 r. została powołana na stanowisko kierownika Biblioteki Instytutu Badawczego Leśnictwa (kontynuatora Instytutu Badawczego Lasów Państwowych). Z całą energią przystąpiła do odbudowy cennego przedwojennego księgozbioru, którego dużą część udało się rewindykować. W 1951 r. objęła kierownictwo nowo utworzonego Zakładu Dokumentacji, do którego włączono Bibliotekę. Zakład został uznany w 1961 r. za branżowy ośrodek informacji technicznej i ekonomicznej leśnictwa w ramach ogólnokrajowej sieci informacyjnej oraz zrównany z innymi zakładami naukowymi Instytutu; w 1965 r. przemianowano go na Zakład Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej Leśnictwa.

Maria Pisarska rozpoczęła pracę po wojnie w okresie, w którym następowały poważne przeobrażenia w dziedzinie organizacji i form pracy bibliotek naukowych, integralnie związane z nowoczesną organizacją pracy, rozwojem systemu informacji i postępu technicznego. Doceniając wagę tych przemian wysunęła na czoło zadań Zakładu zagadnienie służby informacyjno-bibliograficznej w jak najszerszym zakresie oraz upowszechnienie książki i czytelnictwa. Dzięki wybitnym zdolnościom organizacyjnym i stosowaniu nowoczesnych metod pracy postawiła Zakład, mimo trudnych warunków pracy, na wysokim poziomie, tak że stanowił on wzór dla innych ośrodków branżowych. Stworzyła wartościowy warsztat pracy naukowej, oddający

pracownikom naukowym leśnictwa nieocenione usługi. Rozwinęła i pogłębiła czytelność.

W czasie swej wieloletniej pracy M. Pisarska nie tylko opanowała doskonale umiejętności praktyczne, ale stale pogłębiała swą wiedzę teoretyczną z zakresu bibliotekoznawstwa (złożyła egzamin państwowy bibliotekarski I kategorii) oraz dokumentacji i informacji naukowej. W celu zapoznania się z najnowszymi osiągnięciami w tych dziedzinach brała udział w kursach specjalistycznych, zjazdach krajowych i zagranicznych; współpracowała z Centralnym Instytutem Dokumentacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej w zakresie metodyki dokumentacyjnej.

Wykazywała duże ambicje zawodowe. Z wykształcenia historyk, starała się również zdobyć wiedzę podstawową dla nowej dla siebie dziedziny — leśnictwa; znakomicie opanowała znajomość wydawnictw z tej dyscypliny, stając się wybitnym znawcą piśmiennictwa leśnego. Sprawdzianem tego było m.in. zgrupowanie poważnego liczbowo i jakościowo księgozbioru naukowego Biblioteki, największego z zakresu tej specjalności w kraju, liczącego w chwili odejścia M. Pisarskiej na emeryturę ok. 50 000 woluminów (w tym ok. 16 000 wol. czasopism).

M. Pisarska położyła duże zasługi w zakresie bibliografii leśnictwa, koncentrując się na informacji o piśmiennictwie bieżącym jako problemie najbardziej palącym. Była inicjatorką *Bibliografii polskiego piśmiennictwa leśnego*.¹ Bibliografia ta jest w zasadzie kompletna, rejestruje w układzie systematycznym dzieła zwarte, artykuły z czasopism i inne druki niesamoistne wydawniczo. Stanowi poważny wkład M. Pisarskiej do postępu nauki w leśnictwie oraz do dorobku naukowego Instytutu. M. Pisarska podjęła również prace nad bibliografią retrospektywną, rozpoczynając zbieranie materiałów za okres 1901-1944. Rezultatem zainteresowania M. Pisarskiej zagadnieniem „książki leśnej” jest poważny artykuł ujmujący syntetycznie ten problem, opublikowany pt. *Rozwój polskiej bibliografii leśnej*.²

Dążąc do spopularyzowania działalności Zakładu publikowała liczne artykuły naukowe i popularne w wydawnictwach periodycznych, głównie w *Sylwaniu*, *Lesie Polskim*, *Aktualnych Problemach Dokumentacji Naukowo-Technicznej*, *Ochronie Przyrody* i innych.

Przykładała dużą wagę do podnoszenia kwalifikacji personelu zachęcając do pogłębiania wiedzy i umożliwiając mu udział w kursach biblioteczno-dokumentacyjnych, a także naukę języków obcych. Była zwierzchnikiem wymagającym, w większym jeszcze stopniu stosując tę zasadę do siebie. Miała duże poczucie sprawiedliwości.

Na tych osiągnięciach nie kończyła się działalność M. Pisarskiej, włączała się ona do prac o szerszym zasięgu. Interesowała się zagadnieniami racjonalizacji i usprawnienia pracy, brała czynny udział w pracach normalizacyjnych: m.in. od 1950 r. w Komisji Słownictwa Leśnego Polskiego Towarzystwa Leśnego, w l. 1950-1952 w Komisji Bibliograficzno-Bibliotekarskiej PKN. Przygotowała projekt normy PN/N-01153 dotyczącej kompozycji typograficznej bibliografii bieżącej dziedzin lub zagadnień i prowadziła na ten temat wykłady w 1953 i 1956 r. na kursach bibliograficznych w Bibliotece Narodowej.

Mimo intensywnej pracy zawodowej i naukowej znajdowała czas na prace społeczne: była aktywną działaczką w Polskim Towarzystwie Leśnym, od 1947 r. — w Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich (wyróżniona Honorową Odznaką SBP); w l. 1965-1967 pełniła funkcję ławnika ludowego Sądu Wojewódzkiego dla m. st. Warszawy.

¹ M. Pisarska: *Bibliografia polskiego piśmiennictwa leśnego*. Za pięćdziesiąt lat 1945-1949. Warszawa 1951; *Za lata 1950-1952*. Warszawa 1960; *Za lata 1953-1956*. Warszawa 1961. — M. Pisarska, B. Szymański: *Bibliografia polskiego piśmiennictwa leśnego za lata 1957-1958*. Warszawa 1964.

² „*Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej*.” Ser. B 1971 z. 20 s. 65-77.

Osiągnięcia organizacyjne, naukowe i dydaktyczne M. Pisarskiej były oceniane wysoko przez władze Instytutu, dowodem czego było przyznanie Jej w 1959 r. stanowiska adiunkta, w 1963 r. — samodzielnego pracownika naukowo-badawczego, w 1973 r. — docenta. W tymże roku przyjęto Ją na członka Kolegium Instytutu Badawczego Leśnictwa. W uznaniu zasług za wzorową pracę zawodową i społeczną otrzymywała wyróżnienia, nagrody, liczne odznaczenia państwowe: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Medal X-lecia PRL i inne.

Nie można nie wspomnieć o Niej jako o człowieku o wysokich walorach etycznych. Cechowała Ją prawość, koleżeńskość, nadzwyczajna skromność, wierność w przyjaźni, wytrwałość, konsekwencja w działaniu, śmiałość w podejmowaniu decyzji. Cieszyła się uznaniem, szacunkiem i autorytetem współpracowników i środowiska leśników. Pozostawiła po sobie pamięć człowieka szlachetnego, pełnego dobrotą i poświęcenia dla potrzebujących pomocy.

Władysława Borkowska

FRANCISZEK SEDLACZEK
1894–1978

Dnia 25 lutego 1978 r. zmarł w Warszawie Franciszek Sedlaczek, nestor polskiego bibliotekarstwa publicznego, wybitny specjalista w zakresie techniki bibliotecznej, budowy i wyposażenia bibliotek oraz kształcenia bibliotekarzy.

Urodził się w Kijowie dn. 26.5.1894 jako syn Edwarda i Olgi z domu Krause. Ojciec — urzędnik konsularny — był jednocześnie autorem licznych popularnych powieści historycznych, wydawanych pod pseudonimem „Zorian”. W zasobnej bibliotece domowej znajdował Sedlaczek także książki z dziedziny bibliotekoznawstwa, z których czerpał pierwsze wiadomości o swym przyszłym zawodzie.

W 1913 r. uzyskał maturę i rozpoczął studia na Politechnice Lwowskiej, przerwane po roku przez wybuch wojny. Powołany do wojska walczył w szeregach armii austriackiej (1914–1918). W latach 1918–1920 służył w wojsku polskim. Po zwolnieniu z wojska podjął Sedlaczek pracę w szkolnictwie, której poświęcił 13 początkowych lat swej pracy zawodowej. W latach 1929–1931 studiował na Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie na Wydziale Pedagogicznym — Studium Pracy Oświatowej.

Gdy w 1933 r. na mocy rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i ministra wyznań religijnych i oświecenia publicznego (WRiOP) wprowadzono do kuratoriów i inspektoratów szkolnych stanowisko instruktora oświaty pozaszkolnej, Sedlaczek został powołany na takie właśnie stanowisko w Kuratorium Okręgu Szkolnego Lwowskiego.

Z problematyką bibliotek powszechnych stykał się do tego czasu dorywczo. Teraz poświęcił się jej całkowicie z urzędu i z zamiłowania. Organizował biblioteki i kursy zawodowe, publikował artykuły i popularne broszurki. Sam brał aktywny udział jako słuchacz i prelegent w konferencjach szkoleniowych organizowanych przez Ministerstwo WRiOP dla instruktorów oświaty pozaszkolnej i kierowników bibliotek powiatowych. Uczestniczył w wycieczkach do Danii i Szwecji w celu zapoznania się z tamtejszymi bibliotekami.

Okres okupacji spędził Sedlaczek we Lwowie. Pracował jako kierownik działu katalogowania kolejno w kilku bibliotekach.

We wrześniu 1945 r. przyjechał do Warszawy i przystąpił do pracy w Kuratorium Okręgu Szkolnego Warszawskiego jako wizytator bibliotek. W 1946 r. został przeniesiony służbowo do Ministerstwa Oświaty, gdzie pracował w Naczelnej Dyrekcji Bibliotek do 1949 r. Był inicjatorem, twórcą i organizatorem Państwowego Ośrodka

Kształcenia Bibliotekarzy w Jarocinie. Funkcję dyrektora tej placówki pełnił do końca 1950 r. Następnie powrócił do pracy w centralnej administracji biblioteczej (w Ministerstwie Oświaty, a od 1952 r. w Ministerstwie Kultury i Sztuki), gdzie na stanowisku wizytatora, a potem st. radcy do spraw bibliotek pozostał do przejścia na emeryturę w 1968 r. Ciągłe aktywny zawodowo i mimo poważnego wieku zawsze młody, pracował do 1973 r. w niepełnym wymiarze godzin w Państwowym Ośrodku Kształcenia Korespondencyjnego Bibliotekarzy w Warszawie (obecnie Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy) jako konsultant-nauczyciel przedmiotów zawodowych.

W ciągu 40 lat pracy w bibliotekarstwie rozwinęły się i ukształtowały główne nurty zainteresowań i działań praktycznych Sedlaczka. Skoncentrowały się one wokół organizacji sieci bibliotek publicznych, techniki biblioteczej, kształcenia bibliotekarzy oraz budownictwa bibliotecznego i wyposażenia bibliotek. Tematyka ta znalazła konsekwentne odbicie w jego działalności organizatorskiej, dydaktycznej i pisańskiej. Dwa pierwsze wątki, tj. technika biblioteczna i kształcenie bibliotekarzy, wiązały się ściśle ze sobą.

„Kariere dydaktyczną” w bibliotekarstwie rozpoczął Sedlaczek równocześnie z wejściem do zawodu w 1933 r. Doświadczenie zdobyte w okresie wieloletniej pracy w szkolnictwie pomogło mu przestawić się szybko na tory tematyki biblioteczej. W okresie międzywojennym uczył bibliotekarzy podstawowych zasad organizowania bibliotek i techniki biblioteczej. Współpracował wówczas blisko z Poradnią Biblioteczną Związku Bibliotekarzy Polskich, kierowaną przez Wandę Dąbrowską. Zalecał bibliotekarzom korzystanie z pomocy metodycznych i instruktażu Poradni.

Szybki rozwój bibliotek powszechnych w pierwszych latach powojennej odbudowy kraju powodował wzrost zapotrzebowania na wykwalifikowane kadry biblioteczne. Aktywny udział Sedlaczka w tych procesach zaznaczył się przede wszystkim w przygotowywaniu do zawodu i w szkoleniu, zwłaszcza średniej kadry (szczebla ówczesnego powiatu). Był w owych latach (1945-1949) prelegentem na licznych konferencjach i naradach. Na pierwszej powojennej konferencji okręgowych wizytatorów w Pabianicach (1945) przedstawił informacje o stanie przygotowania pomocy technicznych dla bibliotek. Wykładał na kursach dla bibliotekarzy powiatowych, gminnych i szkolnych organizowanych w różnych miejscowościach w kraju np. w Kórniku, Spale, Okocimiu, Jarocinie.

Był jednak Sedlaczek przede wszystkim gorącym zwolennikiem planowego i systematycznego szkolenia i doskonalenia bibliotekarzy w stałej uczelni, odpowiednio przygotowanej do tego celu. Z jego to inicjatywy i przy wydatnej pomocy wizytatora bibliotek Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego Franciszka Mierniczaka utworzono w Jarocinie na mocy rozporządzenia ministra oświaty Państwowy Ośrodek Kształcenia Bibliotekarzy.¹ W połowie 1949 r. funkcję pierwszego dyrektora Ośrodka objął Sedlaczek. Był naówczas jedynym stałym pracownikiem pedagogicznym, a jednocześnie musiał czuwać nad dokończeniem remontu i odbudowy części gmachu, gromadzić księgozbiór i pomoce naukowe, doprowadzić do rozpoczęcia nauki. Odwołany niespodziewanie ze stanowiska dyrektora, pozostawił Sedlaczek instytucję zagospodarowaną i w pełni przygotowaną do zadań, jakim służy z pożytkiem polskiemu bibliotekarstwu po dziś dzień. Po odejściu z Ośrodka pozostał nadal wiernym jego współpracownikiem jako wykładowca różnych dziedzin bibliotekoznawstwa, a zwłaszcza techniki pracy biblioteczej i budownictwa bibliotecznego.

Sprawami budownictwa i wyposażenia bibliotek zaczął się wyraźnie interesować we wczesnych latach 50-tych. Opracował wówczas pierwszy skrypt przeznaczony dla Korespondencyjnego Kursu Bibliotekarskiego.² Cztery następne wydania odpo-

¹ Wybór przepisów prawnych dotyczących publicznych bibliotek powszechnych. Oprac. A. Jasiński. Warszawa 1958 s. 192-195.

² F. Sedlaczek: *Pomieszczenie, sprzęt i urządzenie biblioteki*. Warszawa 1951.

wiednio* rozszerzone i uzupełnione ukazały się w l. 1954-1966 pt. *Pomieszczenie i urządzenie biblioteki*. Korzystali z nich uczestnicy różnych form szkolenia, a także pracownicy bibliotek publicznych, fachowych i innych.

Najaktywniej działał Sedlaczek w dziedzinie budownictwa w latach 60-tych. Na zlecenie Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich opracował „Uwagi dotyczące wytycznych w sprawie planowania lokali bibliotecznych” do referatu przygotowanego na XXVI Sesję Rady IFLA (Lund 1960) przez L. R. Mc Colvina, wybitnego angielskiego specjalistę w tym zakresie. Opracowanie to opublikował Sedlaczek pod nieco innym tytułem w *Bibliotekarzu*³. Na posiedzeniu inauguracyjnym Komisji Budownictwa i Wyposażenia Bibliotek ZG SBP (12.12.1960) wygłosił referat pt. „Stan budownictwa bibliotecznego w Polsce”, w którym scharakteryzował budownictwo do 1918 r., w okresie międzywojennym i po 1945 r.

Szczególnie interesował się Sedlaczek budownictwem małych i średnich bibliotek. Uczestniczył w konferencjach i seminariach krajowych i zagranicznych. Wszedł w skład delegacji polskiej na międzynarodową konferencję krajów socjalistycznych w sprawie budownictwa, urządzeń i wyposażenia technicznego bibliotek (Praga 1964). Na międzynarodowej konferencji zorganizowanej przez Bibliotekę Narodową i Ministerstwo Kultury i Sztuki (Warszawa 1965) wygłosił referat pt. „Czynniki kształtujące założenia programowe małych i średnich bibliotek. Z doświadczeń w Polsce”.

Był inicjatorem i współautorem normatywu technicznego projektowania bibliotek publicznych⁴ (gromadzkich, osiedlowych, miejskich, powiatowych i dzielnicowych oraz filii bibliotecznych). Wybór najważniejszych danych z tego Normatywu opublikował w *Informatorze Bibliotekarza i Księgarza na rok 1969* pt. *Normy budownictwa bibliotecznego* (s. 161-167).

Zamieścił w *Bibliotekarzu* kilka artykułów i wzmianek dotyczących nowych i adaptowanych budynków bibliotecznych krajowych i zagranicznych. Był też Sedlaczek rzecznikiem ścisłej współpracy architekta-projektanta biblioteki z bibliotekarzem — jej użytkownikiem⁵. W środowisku architektów był wysoko ceniony jako wybitny znawca tematu.

Sedlaczek zaczął publikować już we wczesnych latach 30-tych. Były to artykuły w czasopiśmie oświatowych, bibliografie oraz broszurki popularne o charakterze instrukcyjnym przeznaczone dla bibliotekarzy wiejskich⁶. W latach 1951-1964 w *Poradniku Bibliotekarza* zamieścił 14 artykułów. Dotyczą one przeważnie pracy wewnętrznej bibliotek gminnych i punktów bibliotecznych na wsi, współpracy bibliotekarza ze środowiskiem i mają charakter instruktażowy⁷. W *Bibliotekarzu* w l. 1946-1967 opublikował ogółem 17 artykułów, recenzji, wzmianek i informacji o tematyce bardziej zróżnicowanej niż w *Poradniku*.

Jedną z pasji życiowych Sedlaczka było zbieractwo różnych dokumentów, w których jako element główny lub uboczny występuje książka. Kolekcja ta liczyła kilkanaście tysięcy jednostek, m.in. reprodukcji, fotografii, ekslibrisów, znaczków pocztowych. Jeszcze za życia właściciela część zbiorów nabyły: Biblioteka Narodowa i Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy.

Osobną kartę w życiorysie Sedlaczka stanowią jego związki ze Stowarzysze-

* F. Sedlaczek: *O wytycznych dotyczących planowania lokali bibliotecznych przygotowanych przez L. R. Mc Colvina*. „*Bibliotekarz*” 1960 R. 27 nr 278-281.

³ Załącznik do Zarz. nr 26 ministra budownictwa i przemysłu materiałów budowlanych z dn. 11.03.1968.

⁴ F. Sedlaczek: *Bibliotekarz i architekt muszą współpracować*. „*Bibliotekarz*” 1964 R. 31 nr 7/8 s. 206-207.

⁵ Np. F. Sedlaczek: *Biblioteka. Zwięzłe zasady organizacji*. Lwów 1936; — *Sprawa książki na ust. „Więś i Państwo”* 1938 R. 1 nr 9 s. 685-673.

⁶ Np. F. Sedlaczek: *Próba ułożenia rozkładu zajęć kierownika gminnej biblioteki publicznej*. „*Por. Bibl.*” 1954 R. 6 nr 2 s. 32-39; — *Jak przekazywać bibliotekę*. Tamże 1955 R. 7 nr 2 s. 39-42; — *Czy znasz naszego odbiorcę. Z rozważań nad polepszeniem pracy w bibliotekach*. Tamże 1962 R. 14 nr 11/12 s. 339-342.

niem Bibliotekarzy Polskich. Wstąpił do Stowarzyszenia (ówczesnego Związku Bibliotekarzy Polskich) w 1933 r. W 1938 r. wszedł do Zarządu Koła Lwowskiego. Po wyzwoleniu brał udział w 1945 r. w pracach Komisji Organizacyjnej restytuującej Związek Bibliotekarzy pod przewodnictwem Adama Łysakowskiego i wszedł w skład Zarządu Głównego. W latach 1949-1950 pełnił funkcję zastępcy sekretarza generalnego Prezydium ZG. Działał w różnych agendach ZG. Był m.in. członkiem Komisji Normalizacyjnej i przewodniczącym Komisji Organizacyjnej powołanej do utworzenia Wytwórni Pomocy Bibliotecznych, zwanej także Składnicą Druków Bibliotecznych. Wytwórnia działała w l. 1946-1951 jako jeden z referatów ZG Związku. Nadzór i opiekę nad nią pełnił Sedlaczek z ramienia Prezydium w l. 1946-1950. Gdy powołano przy ZG SBP (12.12.1960) Komisję Budownictwa i Wyposażenia Bibliotek, został wiceprzewodniczącym tej Komisji i sprawował tę funkcję przez szereg lat.

Związany był również Sedlaczek z czasopismami Stowarzyszenia. Z ramienia Ministerstwa Oświaty brał udział w pracach Komitetu redakcyjnego *Bibliotekarza* (1946). Był jednym z pierwszych inicjatorów powołanego w 1949 r. *Poradnika Bibliotekarza*. Dzięki jego inicjatywie wprowadzono na łamy *Bibliotekarza* (1961) stałą rubrykę *Przepisy prawne dla bibliotek*, funkcjonującą do chwili obecnej.

W Okręgu Stołecznym Warszawskim był przewodniczącym Komisji Rewizyjnej w l. 1972-1976 i pozostał jej członkiem do śmierci.

Na VI Zjeździe bibliotekarzy polskich (1968) odznaczony został Sedlaczek Odznaką Honorową SBP, a Ogólnokrajowy zjazd delegatów SBP (1976) przyznał mu godność honorowego członka Stowarzyszenia.

Wysoce uspołeczniony, przez wiele lat był mężem zaufania w obecnym Departamencie Bibliotek, Domów Kultury i Działalności Społeczno-Kulturalnej Ministerstwa Kultury i Sztuki. Pracował społecznie w różnych komisjach działających przy Radzie Zakładowej Związku Zawodowego Pracowników Kultury i Sztuki.

Wszystko, czego dokonał w długim swym życiu, odcisnęło trwałe ślad i przyczyniło się do ulepszenia organizacji i rozwoju bibliotek publicznych w Polsce. Był znany, poważany i wysoko ceniony wśród bibliotekarzy i szczerze przez nich lubiany. W pełni zasłużył na miano nestora bibliotekarstwa publicznego.

Za wybitne zasługi dla bibliotekarstwa polskiego odznaczony był F. Sedlaczek Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem 10-lecia PRL, Odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” i innymi odznaczeniami.

Ewa Pawlikowska

KRONIKA KRAJOWA

NARADA W SPRAWIE BIBLIOGRAFII REGIONALNEJ

W dniach 16-17.1.1979 w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Rzeszowie odbyło się posiedzenie Grupy Roboczej ds. Bibliografii Regionalnej, wyłonionej z organizującej się Sekcji Bibliograficznej ZG SBP. Głównym tematem obrad był przydział terytoriów dla poszczególnych bibliografii regionalnych. Przewodniczącą Grupy Roboczej jest mgr Cecylia Gałczyńska.

Z PRAC PAŃSTWOWEJ RADY BIBLIOTECZNEJ

Dnia 25.1.1979 obradowało Prezydium PRB, na którym przyjęto ostateczną redakcję materiałów dotyczących badań czytelnictwa opracowanych przez doc. dr hab. Jadwigę Kołodziejską oraz omówiono propozycję planu pracy PRB na 1979 r. Dnia 9.4.1979 odbyło się posiedzenie Prezydium a następnie plenum PRB. Obradom przewodniczył wicemin. dr Józef Fajkowski. Na spotkaniu Prezydium zostało przedstawione sprawozdanie z działalności Rady w 1978 r. i plan pracy na 1979 r., a na zakończenie dr Leon Łoś podał informację o stopniu realizacji wniosków PRB dotyczących rozwoju bibliotek podległych PAN. Posiedzenie plenarne miało następujący porządek dzienny: 1) Podstawowe problemy planu wydawniczego w 1979 r. (referował wicedyr. Naczelnego Zarządu Wydawnictw Stanisław Żmijewski); 2) Mikroformy. Stan i potrzeby w bibliotekach polskich (wyniki konferencji w ZNP poświęconej temu zagadnieniu zreferowali dr hab. Konrad Zawadzki i mgr Anna Romańska); 3) Przyjęcie sprawozdania z prac PRB w 1978 r. i planu działalności w 1979 r.

KURS OPRACOWYWANIA STARYCH DRUKÓW

W dniach 2-15.2.1979 w Bibliotece Jagiellońskiej odbył się, zorganizowany przez Bibliotekę Narodową i Bibliotekę Jagiellońską w związku z tworzeniem Narodowego Zasobu Bibliotecznego kurs opracowywania starych druków. Celem kursu było przeszkolenie bibliotekarzy, przede wszystkim z mniejszych ośrodków, zajmujących się dawną książką, a nie zawsze mających możliwości korzystania z kontaktów ze specjalistami. W kursie uczestniczyły 34 osoby. Wykładowcami byli głównie specjaliści z Biblioteki Narodowej i Jagiellońskiej.

ZMIANY PERSONALNE W ZESPOLE DYREKCYJNYM BIBLIOTEKI NARODOWEJ

Z dn. 1.4.1979 minister kultury i sztuki mianował doc. dra Radosława Cybulskiego pierwszym zastępcą dyrektora Biblioteki Narodowej, a na stanowisko zastępcy dyrektora powołał dr Stanisława Czajkę.

POSIEDZENIE ZESPOŁU DYDAKTYCZNO-WYCHOWAWCZEGO BIBLIOTEKOZNAWSTWA I INFORMACJI NAUKOWEJ PRZY MNSWiT

Dnia 3.4.1979 odbyło się posiedzenie zespołu z następującym porządkiem dziennym: 1) Zmiany w programie studiów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej o profilu matematycznym (referowali przedstawiciele uniwersytetów: Warszawskiego, Jagiellońskiego i Poznańskiego); 2) Informacja o specjalizacjach (ref. przewodniczący Zespołu doc. dr hab. Krzysztof Migoń); 3) Informacja o seminarium z czytelnictwa, planowanym przez Instytut Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej (ref. doc. dr hab. Jadwiga Kołodziejska).

SEMINARIUM POŚWIĘCONE PROBLEMATYCE KATALOGU ALFABETYCZNEGO

Biblioteka PAN w Warszawie organizuje cykl spotkań w skali krajowej na temat katalogu alfabetycznego. Pierwsze posiedzenie odbyło się dn. 9.4.1979 w Pałacu Staszica w Warszawie i dotyczyło aktualnego stanu prac IFLA nad międzynarodowym ujednoczeniem zasad katalogowania (ref. mgr Maria Lenartowicz). W pierwszym posiedzeniu wzięło udział 109 osób.

OGÓLNOKRAJOWA KONFERENCJA BIBLIOTEKARZY

Staraniem Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz Biblioteki Głównej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu została zorganizowana w dn. 18-19.4.1979 w Jarocinie, w siedzibie Państwowego Ośrodka Kształcenia Bibliotekarzy, konferencja na temat: „Kierunki rozwoju bibliotek szkół wyższych resortu nauki, szkolnictwa wyższego i techniki”. Pierwszego dnia obrad na posiedzeniu plenarnym wygłoszono następujące referaty: Aktualne problemy województwa kaliskiego (mgr Zbigniew Bieniek, sekretarz KW PZPR w Kaliszu); Stan i perspektywy rozwoju bibliotek szkół wyższych resortu nauki, szkolnictwa wyższego i techniki (mgr Jan Stęperski, dyrektor departamentu w MNSWiT); Program rozwoju bibliotekarstwa polskiego a biblioteki naukowe (dr Edward Paliński, dyrektor departamentu w MKiS); Model funkcjonalno-organizacyjny biblioteki szkoły wyższej (prof. dr hab. Stanisław Kubiak, dyrektor Biblioteki Głównej UAM); Miejsce i rola bibliotek szkół wyższych w Systemie Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej SINTO i ogólnokrajowej sieci bibliotecznej (inż. Mieczysław Derentowicz, dyrektor naczelny Centrum INTE); koreferat (dr Hanna Uniejewska, dyrektor Biblioteki Głównej SGPiS). Dalsze obrady toczyły się w pięciu sekcjach: Gromadzenie zbiorów w bibliotekach szkół wyższych; Narzędzia informacji o zbiorach; Kształcenie, doksztalcanie i doskonalenie kadr z punktu widzenia potrzeb i funkcji współczesnej biblioteki szkoły wyższej; Zarządzanie, organizacja i technologia pracy w bibliotece szkoły wyższej; Problematyka prac naukowo-badawczych w bibliotece szkoły wyższej. Na zakończenie przewodniczący obrad w poszczególnych sekcjach przedstawili wnioski i postulaty przedyskutowane następnie w czasie posiedzenia plenarnego. Obrady zakończyło przemówienie wiceministra resortu nauki, szkolnictwa wyższego i techniki, prof. dra hab. Stanisława Czajki.

SESJA EGZAMINACYJNA DLA DYPLOMOWANYCH PRACOWNIKÓW DOKUMENTACJI NAUKOWEJ

W dniach 19-21.4.1979 odbyły się w Jabłonie pod Warszawą egzaminy, do których przystąpiło 14 osób, z których wynik pozytywny uzyskało 13. Uczestnicy egza-

minu mieli do wyboru jeden z trzech tematów pisemnych: 1) Obsługa informacyjna w dziedzinie reprezentowanej przez kandydata — perspektywy do roku 1990 względnie 2000; 2) Dostosowanie form obsługi informacyjnej do charakteru różnych grup użytkowników informacji; 3) Rola informacyjna bibliografii naukowych. Ponadto egzamin obejmował polskie tłumaczenie dwóch wybranych tekstów obcojęzycznych dotyczących informacji naukowej. Z wyróżnieniem zdali: mgr Henryk Kurc (Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Pomiarów i Regulacji Wielkości Nielektrycznych „MERA-KFAP” w Krakowie) i mgr Jacek Zembrzusi (Centralny Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Opakowań w Warszawie). Ponadto podczas sesji egzaminacyjnej 6 osób przystąpiło do egzaminów poprawkowych z języków obcych; wynik pozytywny uzyskały 3 osoby.

SYMPOZJUM W INSTYTUCIE BIBLIOTEKOZNAWSTWA I INFORMACJI NAUKOWEJ UNIwersytetu WARSZAWSKIEGO

W dniach 23-25.4.1979 Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UW zorganizował sympozjum na temat: „Rola kontaktów międzynarodowych w działalności współczesnych bibliotek”. Odbywająca się w tym samym czasie w Warszawie 18 sesja ISO/TC 46 Dokumentacja umożliwiła kontakty z goszczącymi w Polsce bibliotekarzami zagranicznymi, co wykorzystano przy organizowaniu sympozjum. W czasie obrad plenarnych wygłoszono dwa referaty: 1) Międzynarodowa sieć MARC; problemy rozwoju i zarządzania (Richard Coward z Biblioteki Brytyjskiej); 2) Budowa skomputeryzowanych sieci bibliotecznych (Henriette Avram z Biblioteki Kongresu). Obrady w sekcjach dotyczyły następujących problemów: 1) Programy badawcze i normy biblioteczne; 2) Doskonalenie kadr; 3) Wymiana informacji na nośnikach maszynowych.

NARADA BIBLIOTEK FACHOWYCH

Sekcja Bibliotek Fachowych ZG SBP oraz Komitet Naukowo-Techniczny ds. Informacji Naukowej, Technicznej, Ekonomicznej i Bibliotek NOT zorganizowały dn. 23.4.1979 naradę na temat „Stan i potrzeby bibliotek fachowych”, która odbyła się w Łodzi w Branżowym Ośrodku INTE Centralnego Laboratorium Chłodnictwa. Wygłoszono dwa referaty: 1) Stan i potrzeby bibliotek fachowych (mgr Anna Lech); 2) Biblioteka fachowa w świetle badań stopnia zaspokajania potrzeb informacyjnych inżynierów i techników zrzeszonych w NOT (doc. dr Jadwiga Siniarska-Czaplicka). Opracowane postulaty zostaną przedstawione Państwowej Radzie Bibliotecznej i Komitetowi Naukowo-Technicznemu NOT.

KRONIKA ZAGRANICZNA

ISDS — WYDAWNICTWA I USŁUGI W 1979 R.

Międzynarodowy System Informacji o Wydawnictwach Ciągłych (ISDS), realizowany w ramach UNISIST, ma na celu prowadzenie światowego spisu wydawnictw ciągłych zawierających dane niezbędne dla identyfikacji i rejestracji bibliograficznej tego typu publikacji. Podstawą funkcjonowania systemu jest sieć ośrodków narodowych i regionalnych koordynowanych przez Międzynarodowy Ośrodek

ISDS (ISDS International Centre) z siedzibą w Paryżu. Ośrodki narodowe i regionalne rejestrują i nadają numery nowym i zmieniającym tytuły wydawnictwom ciągłym ukazującym się na ich terytorium po 1971 r. Informacje do Międzynarodowego Ośrodka ISDS przekazywane są na specjalnych formularzach lub taśmie magnetycznej. Tytuły wydawnictw ciągłych publikowanych w krajach, gdzie nie istnieją jeszcze ośrodki narodowe, rejestruje Międzynarodowy Ośrodek ISDS.

Obecnie współpracują z Systemem 44 ośrodki, które mają w ewidencji opisy ok. 80% tytułów wydawnictw ciągłych ukazujących się na świecie. (Polski ośrodek narodowy ISDS znajduje się w Bibliotece Narodowej). Baza danych Międzynarodowego Ośrodka obejmuje ok. 90 000 tytułów i powiększa się rocznie o ok. 30 000 zapisów. Połowę tytułów stanowią wydawnictwa naukowe i techniczne. Dostęp do bazy zapewniają systemy mikrofiszowe:

The ISDS Register. 1977 (50 000 zapisów) i 1979 (75 000 zapisów)

The ISDS Bulletin. Dwumiesięcznik rejestrujący nowe tytuły (ok. 4000 w każdym zeszytce).

Korzystanie z obu wydawnictw ułatwiają indeksy, których pozycje są uszeregowane wg ISSN, tytułów kluczowych oraz innych odmian tytułu. Indeksy wspólne dla obu publikacji ukazują się również jako oddzielna edycja *Annual Cumulated Register / Bulletin Indexes*. W formie mikrofisz wydawany jest także międzynarodowy wykaz skrótów tytułów czasopism (International List of Periodical Title Word Abbreviations), publikujący suplementy co pół roku; ukazała się komasacja tych suplementów 1971-1976.

Serwisy mikrofiszowe można zamówić w biurze Międzynarodowego Ośrodka: C.I.E.P.S./ISDS International Centre, 20, Rue Bachaumont, 75002 Paris.

ISDS Publications and Services 1979 (Prospekt)

ROZWÓJ PROGRAMU PRZYDZIELANIA MIĘDZYNARODOWEGO ZNORMALIZOWANEGO NUMERU KSIĄŻKI (ISBN)

Międzynarodowy znormalizowany numer książki (ISBN) pełni ważną rolę w rozwoju programów UAP (Universal Availability Programme) i UBC, może być bowiem wykorzystywany przy wypożyczaniu, wymianie publikacji, jako numer wyszukiwawczy przy poszukiwaniu w zautomatyzowanych bazach danych, może zastąpić opis bibliograficzny przy tworzeniu katalogów i bibliografii.

ISBN otrzymało dotychczas ponad 4 mln książek, rocznie oznacza się nim ok. 300 000 dzieł drukowanych w 21 krajach oraz wydawanych przez ONZ. ISBN stosują obecnie następujące państwa: Australia, Austria, Belgia, Dania, Egipt, Finlandia, Francja, Hiszpania, Holandia, Hong-Kong, Kanada, Nigeria, Norwegia, Republika Pld. Afryki, RFN, Rodezja, Stany Zjednoczone, Szwajcaria, Szwecja, W. Brytania, Węgry*. W dziewięciu z wymienionych państw ISBN otrzymują wszystkie książki znajdujące się w handlu księgarskim. W najbliższej przyszłości system wprowadzą: Argentyna, Brazylia, Filipiny, Indie, Izrael, Kolumbia, Meksyk, Singapur, Tailandia, Włochy i ZSRR.

Międzynarodowa Agencja ISBN mieszcząca się w Berlinie Zach. dokonała analizy stosowania ISBN w bibliografiach narodowych i księgarskich oraz katalogach centralnych wydawanych w 22 państwach. Analiza wykazała, że w 17 państwach co najmniej jedna bibliografia ogólna drukuje ISBN. M.in. ISBN może być podstawą wyszukiwania z bazy danych *Brytyjskiej Bibliografii Narodowej*, ponieważ są nim

* W Polsce ISBN stosowany jest od 1 stycznia 1979 r. Przydzielaniem ISBN poszczególnym wydawnictwom polskim zajmuje się Ośrodek Bibliograficzny Składnicy Księgarskiej.

oznaczane wszystkie książki angielskie. Zastępowanie opisu bibliograficznego książek ich numerami stosuje się już w niektórych katalogach centralnych. System taki stosują np. LASER (London and South Eastern Library Region), centralny katalog Republiki Płd. Afryki, centralny katalog bibliotek uniwersyteckich Hesji (RFN). ISBN wykorzystują również przy zawieraniu transakcji księgarze i wydawcy stosujący zautomatyzowane systemy on-line. Formę tę zastosowało po raz pierwszy wydawnictwo G. Lingenbrinka w Hamburgu.

IFLA Journal 1979 Vol. 5 nr 1 s. 8-21

NIEMIECKI INSTYTUT BIBLIOTECZNY (BERLIN ZACH.)

Niemiecki Instytut Biblioteczny (Deutsches Bibliotheksinstitut), który rozpoczął działalność dn. 1.10.1978 powstał z połączenia dwu instytucji: Arbeitsstelle für Bibliothekswesen i Arbeitsstelle für Bibliothekstechnik. Stanowisko dyrektora Instytutu objął prof. Günter Beyersdorff. Kierunki działalności nowej placówki zostały określone przez jej kuratorium złożone z przedstawicieli rządu federalnego, administracji krajów związkowych, gmin, Deutsche Forschungsgemeinschaft oraz Związku Bibliotekarzy Niemieckich. 15 osobowa Rada Fachowa (Fachbeirat) pełni funkcję doradcy dyrektora.

Instytut będzie prowadził prace badawcze, organizacyjne i metodyczne dotyczące wszystkich dziedzin bibliotekarstwa niemieckiego. Zakres działalności Instytutu określono w ośmiu punktach: 1. Planowanie i organizacja bibliotekarstwa w obrębie państwa i regionu; 2. Planowanie i organizacja biblioteki; 3. Gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie zbiorów; 4. Prowadzenie gospodarki, statystyki i rachunkowości; 5. Badanie potrzeb użytkowników, prowadzenie działalności propagandowej; 6. Poradnictwo dla poszczególnych typów bibliotek i w zakresie różnych rodzajów pracy bibliotecznej; 7. Współpraca międzynarodowa; 8. Badania nad formami kształcenia i doskonalenia bibliotekarzy.

Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie 1979 Jg. 26 nr 2 s. 141-142

POSIEDZENIE RADY WYKONAWCZEJ IFLA

Głównym tematem posiedzenia IFLA Executive Board, które odbyło się w Paryżu w dn. 9-10.10.1978 było przedyskutowanie i zgłoszenie prac Federacji do programu i budżetu UNESCO na l. 1979-1980. Tematy proponowane przez IFLA dotyczą: programu UAP (m.in. przeprowadzenia badań nad światowymi i narodowymi modelami udostępniania publikacji), UBC (m.in. przygotowania podręcznika *UNISIST manual for information handling procedures*, prac nad ISBD dla następnych typów materiałów), bibliotekarstwa dla niewidomych (m.in. przygotowania przewodnika o istniejących programach bibliotecznych dla niewidomych), bibliotekarstwa publicznego i szkolnego (m.in. badań nad rozwojem materiałów instrukcyjnych dla bibliotek szkolnych), ustalenia wytycznych dla sporządzania centralnych wykazów wydawnictw ciągłych, dostępności i użytkowania publikacji urzędowych; konsultacji i ekspertyz w zakresie bibliotekarstwa prowadzonych w różnych krajach.

Podczas posiedzenia omawiano również działania IFLA w poszczególnych regionach świata, przygotowania do sesji Rady IFLA w Kopenhadze w 1979 r. oraz prace organizacyjne.

IFLA Journal 1979 Vol. 5 nr 1 s. 35-37

STATYSTYKA WYPOŻYCZANIA MIĘDZYNARODOWEGO

Biuro IFLA ds. Wypożyczenia Międzynarodowego gromadzi dane statystyczne na temat rozwoju współpracy bibliotek w tej dziedzinie. W 1973 r. i w 1977 r. przeprowadzono badania porównawcze. Okazało się jednak, że dane liczbowe są niewystarczające lub nieporównywalne. Informacje przekazywane do Biura dotyczyły w wielu przypadkach działalności różnych bibliotek, wielu danych brakowało.

IFLA przypomina więc o zaleceniu tworzenia w każdym kraju centralnych ośrodków wypożyczeń międzynarodowych. Jedną z funkcji tych ośrodków powinno być prowadzenie statystyki wypożyczeń międzynarodowych i przekazywanie danych do IFLA Office for International Lending (adres: The British Library Lending Division, Boston Spa, LS23 7BQ, UK).

IFLA Journal 1979 Vol. 5 nr 1 s. 46-49

CZASOPISMA NOWE I ZMIENIAJĄCE TYTUŁ

Począwszy od 1979 r. zamiast dwumiesięcznika *Unesco Bulletin for Libraries* będzie ukazywał się kwartalnik *Unesco Journal for Librarianship, Information Science and Archives Administration*. Zmienia się również charakter periodyku. Nie będzie on mianowicie ogłaszał materiałów o charakterze informacyjnym, a jedynie artykuły problemowe.

W związku z Międzynarodowym Rokiem Dziecka pierwszy numer z 1979 r. nowego czasopisma będzie poświęcony zagadnieniom informacji, służb bibliotecznych oraz literatury dla dzieci i o dzieciach.

IFLA Journal 1979 Vol. 5 nr 1 s. 61

Unesco Bulletin for Libraries 1978 Vol. 32 nr 6 s. 125

Czasopismo *The Information Scientist* wydawane dotychczas w W. Brytanii zmieniło od 1979 r. tytuł, wydawcę i charakter. Będzie ono nosiło tytuł *Journal of Information Science. Principles and Practice*, a wydawać je będzie North Holland Publishing Company. Pismo pozostanie organem The Institute of Information Scientists, będzie jednak ogłaszało więcej artykułów o charakterze międzynarodowym.

The Information Scientist 1978 Vol. 12 nr 4 s. 125-126

Interdoc jest mowym periodykiem, który zajmuje się zagadnieniami technik informacyjnych, systemami informacji, przetwarzaniem informacji ze szczególnym uwzględnieniem aspektów prawnych. Pierwszy zeszyt ukazał się we wrześniu 1978 r. Pismo wydawane jest w językach angielskim i francuskim. Adres redakcji: Rue de la Montagne, 34 Bte 11, B-1000 Bruxelles, Belgique.

IFLA Journal 1979 Vol. 5 nr 1 s. 62

WYDAWNICTWA OTRZYMANE

Wydawnictwa zwarte

- John Y. Cole: *For Congress and the Nation. A Chronological History of the Library of Congress*. Washington: Library of Congress 1979.
- Kenya. *Subject Guide to Official Publications*. Compiled by John B. Howell. Washington: Library of Congress 1978.
- Dumas Malone: *Thomas Jefferson and the Library of Congress*. Washington: Library of Congress 1977.
- Thomas Jefferson and the World of Books*. A symposium held at the Library of Congress September 21, 1976. Washington: Library of Congress 1977.
- Turkey Politics and Government. A Bibliography 1938-1975*. Compiled by Abraham Bodurgil. Washington: Library of Congress 1978.

Wydawnictwa ciągłe

- Buch und Bibliothek* 1978 Jg. 30 nr 11
- Čítateľ* 1979 R. 28 čís. 2-4
- Informace Technického Ústředí Knihoven* 1978 čís. 4
- Knížnice a vědecké informace* 1979 R. 11 čís. 1
- Księgarz* 1978 R. 22 nr 4, 1979 R. 23 nr 1

AUTORZY

Barbara BIAŁKOWSKA, dr
Władysława BORKOWSKA, mgr
Maria BRYKCYŃSKA, mgr
Anna CZEKAJEWSKA-JĘDRUSIK, doc. dr

Jadwiga ĆWIEKOWA, mgr

Jadwiga KOŁODZIEJSKA, doc. dr hab.

Maria LĘNARTOWICZ, mgr

Leon ŁOŚ, dr

Alicja OLEJNIK, mgr

Ewa PAWLIKOWSKA, mgr

Irena TREICHEL, dr

Krystyna WYCZAŃSKA, doc. dr

Kronikę krajową oprac.

Hanna ZASADOWA, mgr

Kronikę zagraniczną oprac.

Miroslawa KOCIĘCKA, mgr

Tłumaczenie angielskie:

Miroslaw KOŁAKOWSKI, mgr

— Biblioteka Narodowa

— Biblioteka SGPiS

— Instytut Bibliotekoznawstwa
i Informacji Naukowej UW

— Biblioteka Uniwersytecka
w Warszawie

— Biblioteka Narodowa

— Biblioteka PAN w Warszawie

— Biblioteka PAN w Warszawie

— Biblioteka PAN w Warszawie

— OIN PAN

— Biblioteka Uniwersytecka
w Warszawie

— Biblioteka Narodowa

— Instytut INTE

WSKAZÓWKI DLA AUTORÓW

Redakcja Przeglądu Bibliotecznego uprzejmie prosi Autorów o przestrzeganie następujących zasad przy nadsyłaniu materiałów:

Artykuł nie powinien przekraczać 15 stron maszynopisu formatu A4 wraz z przypisami i ewentualnymi tablicami. Tekst maszynopisu winien być pisany z podwójnym odstępem między wierszami (ok. 30 wierszy na stronie, margines ok. 5 cm).

Maszynopis artykułu należy dostarczać w 3 egz. Inne materiały jak recenzje sprawozdania itp. — w 2 egz. Materiały ilustracyjne (np. tablice, wykresy) powinny być umieszczone na osobnych ponumerowanych stronach z zaznaczeniem ich miejsca w tekście.

Przypisy należy umieszczać na końcu tekstu na osobnych stronach. Opis w przypisie winien składać się z: imienia i nazwiska autora, tytułu publikacji, miejsca wydania, nazwy wydawnictwa i roku wydania oraz stron, na których znajduje się cytowany fragment. W przypadku powoływania się na artykuł opis powinien zawierać: imię i nazwisko autora, tytuł artykułu, nazwę czasopisma, rok, tom, strony (od — do), lub stronę cytowanego fragmentu.

Każdy artykuł winien być zaopatrzony w streszczenie autorskie na ok. 1/2 strony maszynopisu.

Autorzy proszeni są o podawanie (oprócz imienia i nazwiska) również tytułu naukowego, nazwy i adresu instytucji w której pracują, adresu prywatnego, numeru telefonu.

Redakcja zamawia materiały na podstawie wcześniejszego zgłoszenia tematu lub konceptu.

Materiałów nie zamówionych Redakcja nie zwraca.

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania materiałów oraz wprowadzania zmian

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY

Warunki prenumeraty

Cena prenumeraty rocznej	zł. 120.—
Cena prenumeraty półrocznej	zł. 60.—

Informacji o warunkach prenumeraty udzielają Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch” i urzędy pocztowe.

Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo. Wrocław 1979.
Nakład 5000 egz. Objętość: ark. wyd. 12,20, ark. druk. 6,50, wkładka
ark. druk. 2, ark. A1 — 11. Papier druk. sat. kl. IV, 70 g, 70×100.
Oddano do składu 22 V 1979. Podpisano do druku 8 IX 1979. Druk
ukończono we wrześniu 1979. Wrocławskie Zakłady Graficzne, Z-d
Główny, Wrocław, ul. Olawska 11. Zam. C/274/79 T-12 Cena zł 30.—